

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Π.Μ.Σ Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Κατεύθυνση: Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη

Διπλωματική εργασία: «Διαχείριση φυσικών καταστροφών στην Ε.Ε. Εργαλεία, μηχανισμοί πρόληψης, διαχείρισης κρίσεων και λήψης αποφάσεων. Η περίπτωση της Ελλάδας και των πυρκαγιών της Πελοποννήσου του 2007».

Σωτήρης Σκουλούδης

Επιβλέπων καθηγητής: Γρηγόρης Τσάλτας, Πρύτανης Παντείου Πανεπιστημίου

Αθήνα, Μάιος 2012

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	σελ. 4
----------------	--------

Πρώτο Μέρος: Διαχείριση φυσικών καταστροφών στην Ε.Ε. Εργαλεία, μηχανισμοί πρόληψης, διαχείρισης κρίσεων και λήψης αποφάσεων

1ο Κεφάλαιο: Φυσικές Καταστροφές	σελ. 6
1.2: Ορισμένες μείζονες καταστροφές στην Ευρώπη	σελ. 11
1.3: Κλιματική αλλαγή και φυσικές καταστροφές	σελ. 12

2ο Κεφάλαιο: Η ανάγκη για ένα διεθνές πλαίσιο Πολιτικής Προστασίας	σελ. 15
2.2: Η εγκαθίδρυση του Προγράμματος Πολιτικής Προστασίας της Ε.Ε	σελ. 16
2.3: Στόχοι της κοινοτικής συνεργασίας στην Πολιτική Προστασία	σελ. 17
2.4: Ο Μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας της Επιτροπής	σελ. 18
2.5: Εργαλεία και Μέσα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Προστασίας	σελ. 21
2.6: Χρηματοδοτικό Εργαλείο	σελ. 26
2.6.2: Απόφαση της Επιτροπής για το Χρηματοδοτικό Εργαλείο	σελ. 31

3ο Κεφάλαιο: Προτάσεις και Σχεδιασμοί για τη Βελτίωση της Πολιτικής Προστασίας	σελ. 33
3.2: Η Λευκή Βίβλος για μια Εναρμονισμένη Ευρωπαϊκή Πολιτική Προστασία	σελ. 34
3.2.2: Προτάσεις της Λευκής Βίβλου	σελ. 36
3.3: Αναφορά «Barnier» ¹ , Σύνοδος του Future Group, Πορτογαλία, 2007.....	σελ. 41
3.4: Γνωμοδοτήσεις των Επιτροπών Περιφερειακής Ανάπτυξης, Εξωτερικών Υποθέσεων και Ανάπτυξης	σελ. 44
3.5: Πρόταση ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου	σελ. 46
3.6: Πρωτοβουλίες βελτίωσης της Πολιτικής Προστασίας	σελ. 49
3.6.2: Ο σχεδιασμός της πλατφόρμας συνεργασίας CivPro	σελ. 49

**Δεύτερο Μέρος: Η περίπτωση της Ελλάδας και των πυρκαγιών της
Πελοποννήσου του 2007**

4ο Κεφάλαιο: Η Πολιτική Προστασία στην Ελλάδα	σελ. 51
4.2: Η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας	σελ. 52
4.2.2: Συνεργασία με τα υπουργεία	σελ. 54
4.2.3: Σχέδιο «Ξενοκράτης»	σελ. 55
4.2.4: Σύστημα Εθελοντισμού Πολιτικής Προστασίας	σελ. 56
4.2.5: Ασκήσεις ετοιμότητας	σελ. 59
4.3: Μέτρα για την αντιπυρική προστασία	σελ. 60
4.3.2: Ημερήσιος Χάρτης Πρόβλεψης Κινδύνου Πυρκαγιάς	σελ. 64
4.3.3: Άλλες πρωτοβουλίες φορέων για τη δασοπροστασία	σελ. 65
 5ο Κεφάλαιο: Οι καταστροφικές πυρκαγιές στην Πελοπόννησο το 2007: ελλείψεις στη λειτουργία της δασοπροστασίας και προτάσεις ειδικών	σελ. 66
5.2: Αίτια της καταστροφής και προτάσεις	σελ. 67
5.3: Αναποτελεσματικότητα των υπηρεσιών τη στιγμή της καταστροφής στην Πελοπόννησο: μαρτυρίες εμπλεκόμενων	σελ. 70
 6ο Κεφάλαιο: Συμπεράσματα	σελ. 73
 Πηγές	σελ. 79
Παράρτημα	σελ. 89
Αντί Ευχαριστιών	σελ. 100

Εισαγωγή

(φωτό: Reuters, Ηλέια, 08/2007)

Οι φυσικές καταστροφές αποτελούσαν πάντα τη μεγαλύτερη απειλή των ανθρώπινων κοινωνιών, ενώ τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση της συχνότητας αλλά και της έντασης των φαινομένων αυτών. Η διάσταση του ζητήματος είναι πρωτίστως ανθρωπιστική, αφού εκατομμύρια άνθρωποι κάθε χρόνο χάνουν τις εστίες τους, την περιουσία τους και τη ζωή τους εξαιτίας αυτών των φαινομένων. Οι αρνητικές και τραγικές σε πολλές περιπτώσεις συνέπειες των φυσικών καταστροφών έχουν φυσικά και τεράστιο οικονομικό αντίκτυπο στις πληγέντες χώρες, πολλές εκ των οποίων δεν καταφέρνουν να επανέλθουν σε ρυθμό ανάπτυξης εξαιτίας αυτών ούτε μετά από αρκετές δεκαετίες.

Το συγκεκριμένο ζήτημα των φυσικών καταστροφών άλλωστε αποτελεί μια από τις βασικότερες συνιστώσες των αρνητικών συνεπειών της κλιματικής αλλαγής. Τα φαινόμενα έντονων ξηρασιών, πλημμυρών, πυρκαγιών και άλλων καταστροφών που οφείλονται σε φυσικούς λόγους, αν και είναι γνωστά και σε έναν βαθμό αντιμετωπίσιμα από τις εθνικές και διακρατικές πολιτικές, επιτείνονται εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής, δημιουργώντας πρωτόγνωρες προκλήσεις για την ανθρώπινη οργανωμένη θεσμικά αντίδραση.

Η συλλογική αυτή θεσμική οργάνωση για την αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης διερευνάται στο πρώτο μέρος της διπλωματικής εργασίας, περιλαμβανομένου και προτάσεων για τη βελτίωση και την εξέλιξη της οργάνωσης αυτής.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται εισαγωγικά στοιχεία για τη συχνότητα αλλά και τη φύση των φυσικών καταστροφών, καθώς και οι επαγόμενες συνέπειες που επιφέρουν στις κοινωνίες και στην ανθρώπινη δραστηριότητα. Διερευνάται ακόμη η συνιστώσα της αύξησης των φαινομένων αυτών εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής που οφείλεται σε ανθρωπογενή αίτια.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη διαχείριση των φυσικών καταστροφών, περιλαμβάνοντας τις δομές του συστήματος πολιτικής προστασίας και τους στόχους της κοινοτικής συνεργασίας. Παρουσιάζονται συγκεκριμένα οι συνιστώσες του Μηχανισμού της Ε.Ε. για την Πολιτική Προστασία με τα επιχειρησιακά εργαλεία που αξιοποιούνται για αυτούς τους σκοπούς, όπως και τα χρηματοδοτικά Μέσα που βάσει των Κοινοτικών Αποφάσεων τίθενται στη διάθεση των στελεχών της Πολιτικής Προστασίας.

Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει προτάσεις ειδικών επιτροπών κι επιστημόνων, καθώς και σχετικά ψηφίσματα, για τη βελτίωση και την εξέλιξη των δομών και μηχανισμών της Πολιτικής Προστασίας, έτσι όπως ασκείται υπερεθνικά σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο δεύτερο μέρος (τέταρτο κεφάλαιο) εξετάζονται οι δομές και η λειτουργία της Πολιτικής Προστασίας στην Ελλάδα, ενώ παρουσιάζονται τα επιχειρησιακά σχέδια και η κατανομή των αρμοδιοτήτων για την πιο συχνή και απειλητική φυσική καταστροφή που αντιμετωπίζει η χώρα: τις πυρκαγιές.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύονται επιστημονικές κρίσεις αλλά και προτάσεις σχετικά με τις πυρκαγιές που έπληξαν την Πελοπόννησο το 2007 με τραγικές κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές συνέπειες, ενώ αξιοποιούνται μαρτυρίες φορέων αλλά και πυρόπληκτων κατοίκων σχετικά με τις ελλείψεις και τις δυσλειτουργίες του συστήματος της Πολιτικής Προστασίας, στις οποίες εν πολλοίς οφείλονται τα αίτια της καταστροφής.

Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τις παραπάνω αναλύσεις, ενώ στο παράρτημα παρατίθενται αποσπάσματα συνεντεύξεων των φορέων και κατοίκων της Ηλείας.

Πρώτο Μέρος: Διαχείριση φυσικών καταστροφών στην Ε.Ε. Εργαλεία, μηχανισμοί πρόληψης, διαχείρισης κρίσεων και λήψης αποφάσεων

1^ο Κεφάλαιο

Φυσικές Καταστροφές

(φωτό: Reuters, Ηλεία, 08/2007)

Η καταστροφή ορίζεται ως μια σοβαρή διάσπαση της λειτουργίας μιας κοινότητας ή μιας κοινωνίας που προκαλεί διαδεδομένες ανθρώπινες, υλικές, οικονομικές ή περιβαλλοντικές απώλειες που υπερβαίνουν τη δυνατότητα της κοινότητας ή της κοινωνίας να την αντιμετωπίσει χρησιμοποιώντας τους ίδιους τους πόρους τους.²

Οι φυσικές καταστροφές διακρίνονται σε 5 κατηγορίες:

- Βιολογικές - Μολύνσεις από έντομα, επιδημίες και επιθέσεις ζώων.

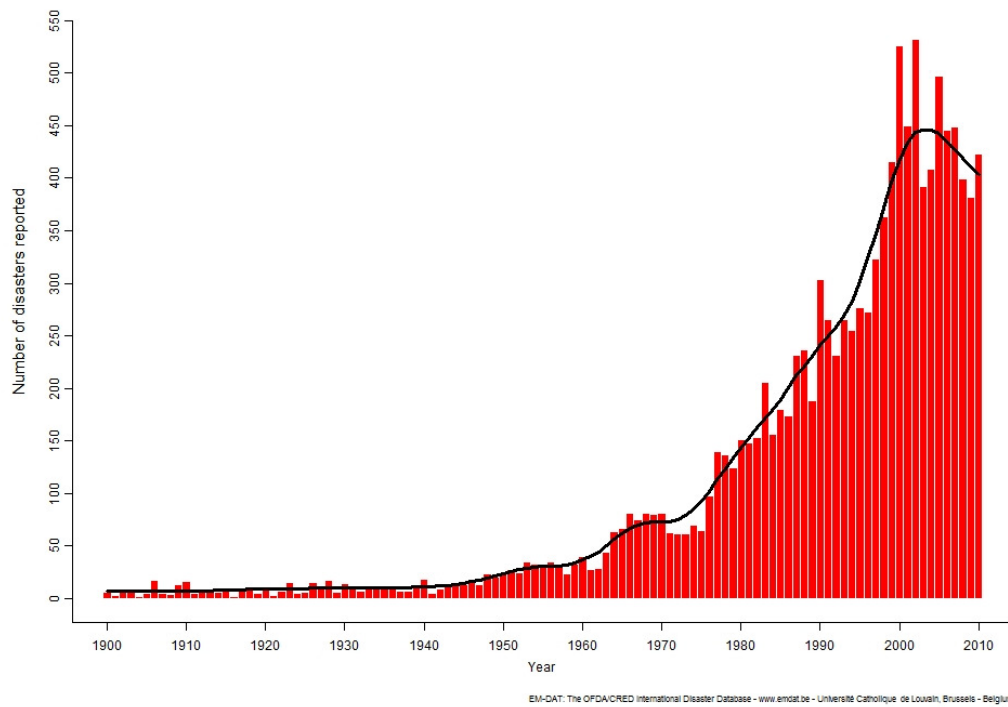
²Αντωνία, Μιχαλακοπούλου, «Διαχείριση Φυσικών Καταστροφών και Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή. Η Περίπτωση των SIDS», Διπλωματική Εργασία, Π.Μ.Σ. Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Κατεύθυνση Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη, 2010, σελ. 40.

- Γεωφυσικές – Σεισμοί και τσουνάμι, εκρήξεις ηφαιστείων, ξηρές μαζικές μετακινήσεις της γης (όπως η πτώση βράχων).
- Κλιματολογικές – Ξηρασίες, υπερβολικές θερμοκρασίες και φωτιές.
- Υδρολογικές – Πλημμύρες, υγρές μαζικές μετακινήσεις της γης (όπως πτώση βράχων που οφείλεται σε υδρολογικές αιτίες).
- Μετεωρολογικές – Κυκλώνες και τυφώνες.³

Το 75% του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε περιοχές που έχουν επηρεαστεί τουλάχιστον μια φορά από καταστροφές τις δύο προηγούμενες δεκαετίες. Σύμφωνα με το Κέντρο Ερευνών για την Επιδημιολογία των Καταστροφών, 406 φυσικές καταστροφές συνέβησαν παγκοσμίως το 2010, ενώ ο μέσος όρος της δεκαετίας ανά έτος είναι 402. Ο αριθμός των θανάτων όμως είναι ο μεγαλύτερος της δεκαετίας για το έτος αυτό, με 297.752 νεκρούς, αισθητά αυξημένος με το επόμενο μεγαλύτερο του 2004 (242.010 θάνατοι). Το αρνητικό «ρεκόρ» για την Ευρώπη είναι το 2003, όταν και έχασαν τη ζωή τους 72.210 άνθρωποι από το κύμα καύσωνα. Τη δεκαετία του 1990 σκοτώθηκαν 939.007 και επηρεάστηκαν 2.426.321.086, ενώ τη δεκαετία του 2000 σκοτώθηκαν 1.313.183 και επηρεάστηκαν 2.676.416.290.

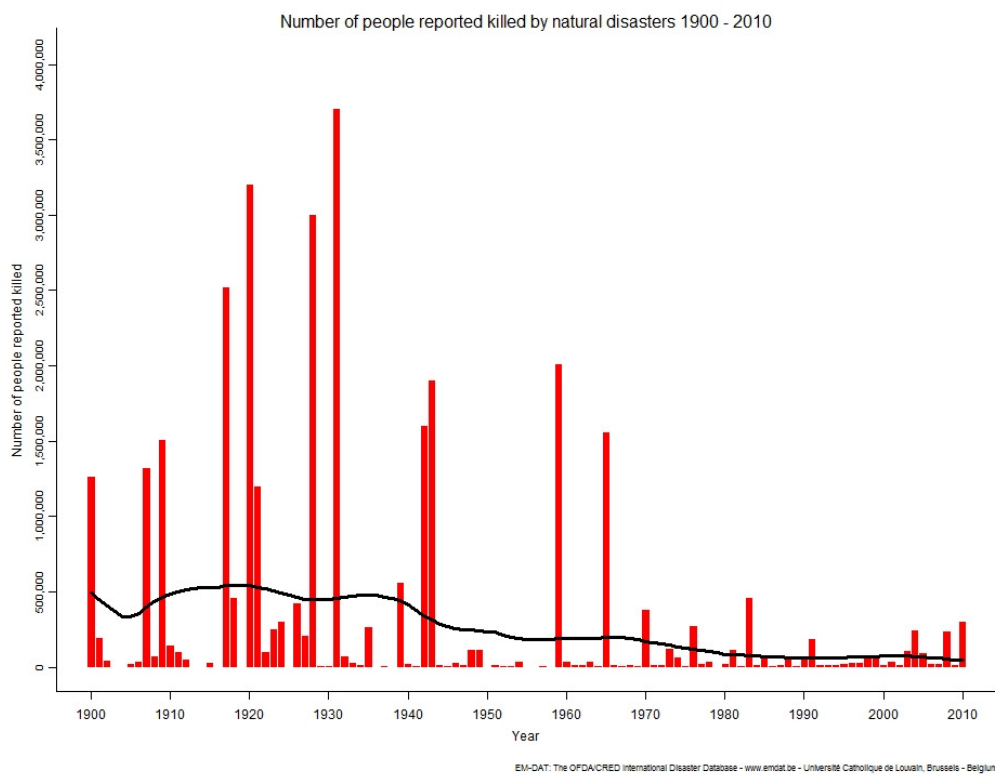
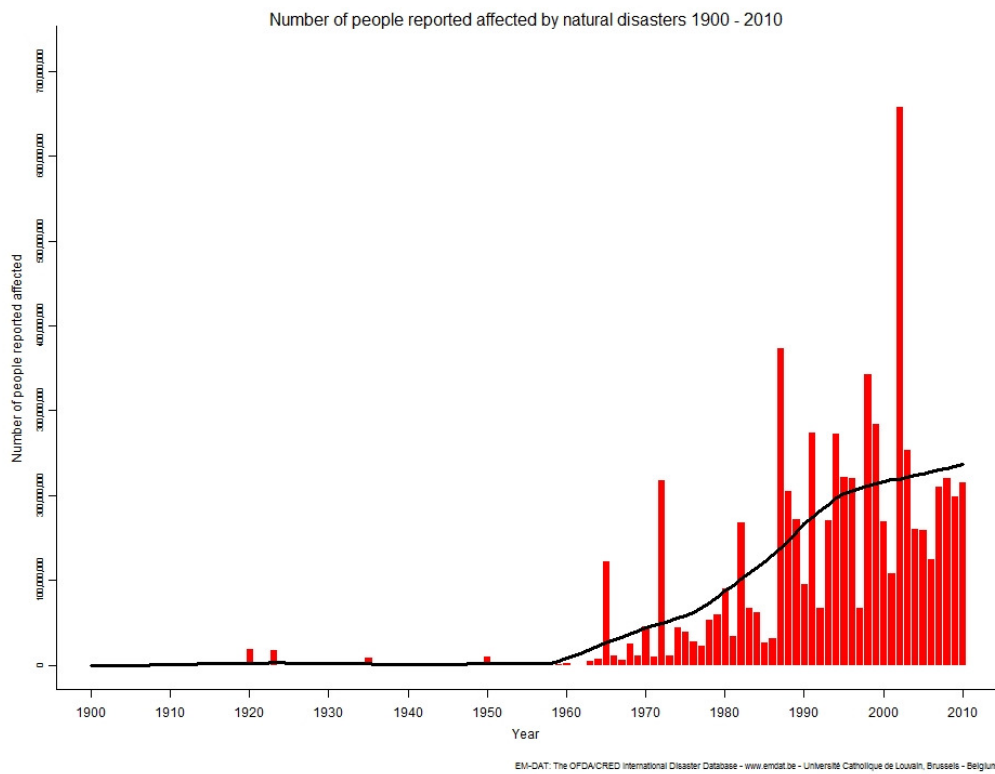
³ <http://www.naturaldisasterslist.org/natural-disasters-list/natural-disasters-list-the-different-types-of-natural-disasters>

Natural disasters reported 1900 - 2010

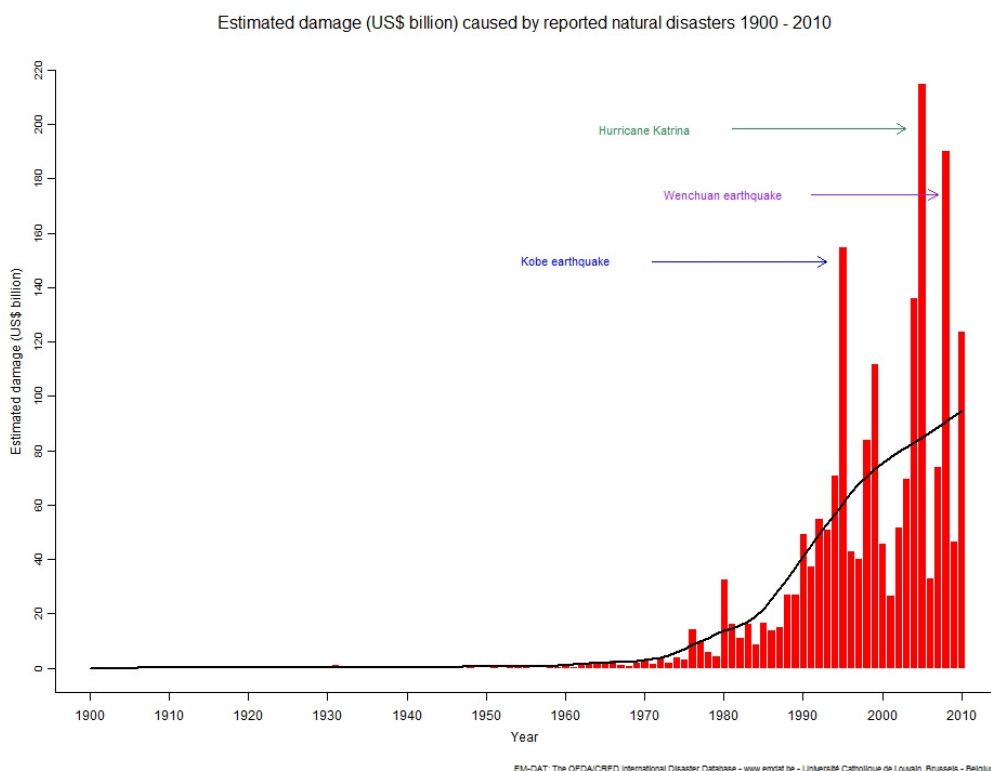

Από τις φυσικές καταστροφές επηρεάστηκαν το 2010 304 εκατομμύρια άνθρωποι, με το «ρεκόρ» της δεκαετίας να είναι το 2002, οπότε και επηρεάστηκαν 709 εκατομμύρια άνθρωποι. Το 60% από αυτούς επηρεάστηκαν από πλημμύρες, ενώ το 32% από τις ξηρασίες⁴.

⁴ International Disaster Database, <http://www.emdat.be/>

Το κόστος των φυσικών καταστροφών υπολογίζεται σε 123 δισεκατομμύρια δολάρια για το 2010, με το ρεκόρ της δεκαετίας να είναι το 2005, οπότε και το κόστος ανήλθε στα 240 δισεκατομμύρια δολάρια (σε τιμές 2010).

Οι αριθμοί αυτοί θεωρούνται ενδεικτικοί, καθώς, αν και τα συστήματα καταγραφής έχουν εξελιχθεί ιδιαίτερα την τελευταία 25ετία, δεν υπάρχουν δεδομένα για το 10% των καταστροφών, για το 25% των ανθρώπων που επηρεάστηκαν αλλά και για το 76% της οικονομικής ζημιάς.

Παγκοσμίως, οι σημειωθείσες καταστροφές σε έναν χρόνο έχουν πενταπλασιαστεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων 35 ετών και έχουν φθάσει περίπου τις 400 σήμερα. Οι καταστροφές που σημειώθηκαν εντός της Ευρώπης κατά τα τελευταία 20 χρόνια σκότωσαν περίπου 90.000 άτομα, έπληξαν περισσότερα από 29 εκατομμύρια άτομα και προκάλεσαν οικονομικές απώλειες ύψους 211 δισ. ευρώ.⁵

⁵ International Disaster Database, <http://www.emdat.be/>

1.2

Ορισμένες μείζονες καταστροφές στην Ευρώπη

Σεισμοί

1999 Ελλάδα και Τουρκία περισσότεροι από 17.000 νεκροί

1980 Ιταλία 2.739 νεκροί

1976 Ιταλία 977 νεκροί

Πλημμύρες

2002 Γαλλία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ουγγαρία, Τσεχική Δημοκρατία

2001 Ηνωμένο Βασίλειο, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία

2000 Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία, Ιταλία

Κατολισθήσεις

1998 Ιταλία 159 νεκροί

1976 Ηνωμένο Βασίλειο 144 νεκροί

1963 Ιταλία 1.759 νεκροί

Δασικές πυρκαγιές

Γαλλία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, και Πορτογαλία: κάθε χρόνο

Παράλληλα, νέες τάσεις, που εμφανίζονται την τελευταία δεκαετία, όπως διαπιστώνει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Μετεωρολογίας. Στην Ευρώπη εμφανίζεται μια σαφής τάση προς μια άνοιξη με μεγαλύτερη ξηρασία. Το 2011 η δυτική Ευρώπη επλήγη από έναν «μέγα-καύσωνα», με 16 χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Γαλλίας, της Ελβετίας, της Γερμανίας και τμημάτων της Βρετανίας να βιώνουν ακραίες συνθήκες ξηρασίας⁶. Πενταπλασιασμό έως δεκαπλασιασμό των πιθανοτήτων ενός καλοκαιριού με «μέγα-καύσωνα» μέσα στα επόμενα 40 χρόνια βλέπει ο ερευνητής στο πανεπιστήμιο της Λισαβόνας Νταβίντ Μπαριοπέντρου⁷.

⁶ http://www.wmo.int/pages/index_en.html

⁷ <http://www.real.gr/DefaultArthro.aspx?page=arthro&id=80013&catID=5>

1.3

Κλιματική αλλαγή και φυσικές καταστροφές

Αν και δεν υπάρχει απόλυτη επιστημονική βεβαιότητα για το αν η αυξημένη συχνότητα των φυσικών καταστροφών είναι απόρροια της κλιματικής αλλαγής, υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι η υπερθέρμανση του πλανήτη οδηγεί όχι μόνο σε πιο πολλά, αλλά και πιο έντονα καιρικά φαινόμενα που οδηγούν σε φυσικές καταστροφές. Πολλοί επιστήμονες ισχυρίζονται ότι οι αλλαγές στο κλίμα της γης δεν μπορούν να εξηγηθούν χωρίς να ληφθεί υπόψη η ανθρώπινη δραστηριότητα, μέσω των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου. Οι κλιματικές αλλαγές με τη σειρά τους οδηγούν σε πιο έντονα και συχνότερα ακραία καιρικά φαινόμενα.

Το κύμα καύσωνα που έπληξε την Ευρώπη το 2003 υπολογίζεται ότι δημιουργήθηκε κατά 75% εξαιτίας της ανθρώπινης δραστηριότητας και εξαιτίας αυτής διπλασιάζεται η πιθανότητα να συμβεί και πάλι. Οι εντονότερες βροχοπτώσεις οδηγούν επίσης σε περισσότερες πλημμύρες⁸.

Σε νέα έκθεσή του ο Ο.Η.Ε. αναφέρει ότι η κλιματική αλλαγή θα προκαλέσει πιο έντονα καιρικά φαινόμενα τα επόμενα χρόνια, κάνοντας τις ημέρες του χειμώνα πιο κρύες και τα καλοκαίρια πιο ζεστά, προειδοποιώντας παράλληλα για τον αυξημένο κίνδυνο να σημειωθούν πλημμύρες αλλά και περίοδοι ξηρασίας σε ορισμένες περιοχές του πλανήτη, ενώ πληθαίνουν οι φωνές που ζητούν συντονισμένες δράσεις αποτροπής των φυσικών καταστροφών παράλληλα με δράσεις προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή. Σίγουρα όμως η κλιματική αλλαγή μπορεί να ευθύνεται για έντονες ξηρασίες –λόγω των αυξημένων θερμοκρασιών- και πλημμύρες, λόγω της ανόδου της στάθμης της θάλασσας⁹.

Υπολογίζεται ότι ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι ζουν σε περιοχές που χαρακτηρίζονται υψηλού κινδύνου, λόγω της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Σύμφωνα με δήλωση (2/6/2010, Διάσκεψη του Σάο Πάολο για το Κλίμα) του Ρόμπερτ Ζέλικ, πρόεδρου της Παγκόσμιας Τράπεζας, «για πολλούς φτωχούς ανθρώπους που ζουν σε πόλεις, οι πλημμύρες και οι κατολισθήσεις είναι ήδη κάτι το συνηθισμένο. Η κλιματική αλλαγή θα επιδεινώσει την κατάσταση. Οι ευάλωτες περιοχές οι οποίες πλήττονται από

⁸William A. Anderson, «Disaster Risk Management in an Age of Climate Change: A Summary», Workshop of the Disasters Roundtable, The National Academies Press, National Research Council April 3, 2008.

⁹ <http://www.ipcc.ch/>

κατολισθήσεις, πλημμύρες και μεγάλη άνοδο της στάθμης της θάλασσας, είναι αυτές που έχουν και τις μεγαλύτερες ελλείψεις σε υποδομές και υπηρεσίες. Είναι ένα τεράστιο στοίχημα που απαιτεί τη συνεργασία τοπικών, εθνικών και διεθνών αρχών, αλλά και σημαντική οικονομική υποστήριξη»¹⁰.

Με αυτά τα δεδομένα, οι επιστήμονες μιλούν για την ανάγκη να ορισθεί εκ νέου η ερμηνεία του όρου «φυσιολογικές καιρικές συνθήκες». «Περιμένω, σε 20 με 30 χρόνια από σήμερα, να γίνουν το καινούργιο φυσιολογικό οι ακραίες καιρικές συνθήκες, σαν αυτές στις οποίες σταθήκαμε μάρτυρες το 2010», λέει ο Τζεφ Μάστερς, εκ των ιδρυτών του κλιματικού δικτυακού τόπου παρακολούθησης του κλίματος Weather Underground¹¹.

Η έκθεση «Κατάσταση του Κλίματος 2010», που δόθηκε στη δημοσιότητα από την Εθνική Υπηρεσία Ωκεανογραφίας και Φυσικής της Ατμόσφαιρας (NOAA) στις ΗΠΑ και την Αμερικανική Εταιρεία Μετεωρολογίας είναι ενδεικτική: το 2010 ήταν μια από τις πιο ζεστές χρονιές στην ιστορία (η πιο ζεστή, σύμφωνα με τα στοιχεία που άρχισαν να συλλέγονται το 1880, ήταν το 2005). Η μείωση της χιονοκάλυψης ήταν η μεγαλύτερη σε διάστημα 40 χρόνων. Για εικοστή χρονιά συρρικνώθηκε η μάζα των παγετώνων στα όρη του πλανήτη. Στα δεύτερα υψηλότερα επίπεδα στην ιστορία ανήλθε η θερμοκρασία της ατμόσφαιρας πάνω από τις χερσαίες επιφάνειες της γης. Η μέση στάθμη των ωκεανών συνέχισε να ανέρχεται και η μέση θερμοκρασία της επιφάνειας των ωκεανών ήταν η τρίτη υψηλότερη στην ιστορία. Οι ωκεανοί ήταν πιο αλμυροί, σε σχέση με το μέσο όρο, σε περιοχές με υψηλή εξάτμιση και λιγότερο αλμυροί σε περιοχές με υψηλή κατακρήμνιση, παρέχοντας ένδειξη ότι εντείνεται ο κύκλος του νερού, πράγμα το οποίο σημαίνει ισχυρές βροχοπτώσεις και χιονόπτωση¹².

Οι τεράστιοι κίνδυνοι αύξησης της έντασης και της συχνότητας των φυσικών καταστροφών εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής αποτυπώνονται και στην Έκθεση Stern. Τα εντονότερα κύματα καύσωνα, ο αυξημένος κίνδυνος πλημμυρών εξαιτίας και της άνοδου της στάθμης της θάλασσας και η καταστροφή ολόκληρων οικοσυστημάτων, είναι ορισμένες από τις φυσικές καταστροφές που οφείλονται στην

¹⁰ <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=404054>

¹¹ <http://www.wunderground.com/>

¹² <http://www.ncdc.noaa.gov/bams-state-of-the-climate/2010.php>

κλιματική αλλαγή που ήδη συντελείται. Το οικονομικό κόστος αυτών των καταστροφών θα μπορούσε να ξεπεράσει το 1% του παγκόσμιου ΑΕΠ μέχρι το 2050¹³.

Σύμφωνα με το DFID (UK Department for International Development) η κλιματική αλλαγή αυξάνει την ανάγκη να ενσωματωθεί η διαχείριση καταστροφών σε αναπτυξιακές πολιτικές και τονίζει ότι οι συνέπειες των καταστροφών που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή είναι πολύπλευρες. Η κλιματική αλλαγή επιφέρει της μακροχρόνιες μετατοπίσεις στις καιρικές συνθήκες και πιθανότητα αυξανόμενης συχνότητας και όξυνσης των καιρικών γεγονότων¹⁴.

Τέλος, σύμφωνα με τα πορίσματα ειδικών επιστημόνων του εργαστηρίου «Disaster Risk Management in an Age of Climate Change: A Summary of the April 3, 2008 Workshop of the Disasters Roundtable», ο άνθρωπος ευθύνεται πλέον σε μεγάλο βαθμό και για τις φυσικές καταστροφές. Παράλληλα, θα πρέπει να βρεθούν τρόποι ώστε οι κοινότητες που ασχολούνται με την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και οι κοινότητες που ασχολούνται με τις φυσικές καταστροφές να αρχίσουν να εργάζονται από κοινού και μάλιστα με ίδια ατζέντα, όσον αφορά στις πολιτικές που προτείνουν, στους σχεδιασμούς και τα μέτρα¹⁵.

Άρα η πρόκληση πλέον είναι διττή: Θα πρέπει να καθοριστούν οι δράσεις αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής λαμβάνοντας υπόψη τα ακραία καιρικά φαινόμενα που προκαλεί και λαμβάνοντας ειδικά μέτρα για τον σκοπό αυτό, τόσο προληπτικά όσο και για την «ανακούφιση» των παθόντων.

Φυσικές καταστροφές που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή

- Κύματα καύσωνα και υψηλές θερμοκρασίες
- Τυφώνες και κυκλώνες
- Πλημμύρες
- Ξηρασίες

¹³ STERN REVIEW: The Economics of Climate Change

¹⁴ <http://www.dfid.gov.uk/>

¹⁵ <http://dels.nas.edu/Past-Events/Roundtable-Workshop-Disaster-Risk-Management/AUTO-2-08-29-Y>

2^ο Κεφάλαιο

Η ανάγκη για ένα διεθνές πλαίσιο Πολιτικής Προστασίας

(φωτό: Modex.eu exercise for search and rescue)

Η απώλεια ανθρώπινων ζωών και η άνοδος στο κόστος των προσπαθειών αναδημιουργίας των πληγέντων περιοχών έχουν αναγκάσει το ζήτημα της μείωσης και της διαχείρισης των κινδύνων από καταστροφές να τοποθετηθεί υψηλότερα στην ατζέντα των κυβερνήσεων καθώς επίσης και των ΜΚΟ. Αυτή η τάση οδήγησε στην υιοθέτηση της διεθνούς στρατηγικής για τη μείωση καταστροφής (ISDR) , από τη διεθνή δεκαετία για τη μείωση φυσικών καταστροφών (IDNDR, 1990-1999) με το στόχο «να μειωθεί μέσω της συντονισμένης διεθνούς δράσης, ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες, η απώλεια της ζωής, η ζημία της ιδιοκτησίας, και η κοινωνική και οικονομική διάσπαση που προκαλείται από τις φυσικές καταστροφές, όπως οι σεισμοί, οι θύελλες, τα τσουνάμι, οι πλημμύρες, οι καθιζήσεις εδάφους, η ηφαιστειακή έκρηξη, οι πυρκαγιές, η ξηρασία και η ερήμωση και άλλες καταστροφές φυσικής προέλευσης»¹⁶.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι κυβερνήσεις κλήθηκαν να διαμορφώσουν εθνικά προγράμματα για την μείωση των καταστροφών και ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες, ώστε να τα ενσωματώσουν πλήρως στα εθνικά αναπτυξιακά τους προγράμματα, να καθιερώσουν εθνικές επιτροπές σε συνεργασία με σχετικές επιστημονικές και τεχνολογικές

¹⁶ <http://www.unisdr.org/>

κοινότητες και να πάρουν μέτρα κατάλληλα για να αυξήσουν την κοινωνική συναίσθηση. Παράλληλα, έχει γίνει πλέον κατανοητό ότι θα πρέπει να εφαρμοστεί ένα μοντέλο που θα περνάει από την διαχείριση κρίσης και των διαδικασιών ανακούφισης σε πιο περιεκτική και ενσωματωμένη θεωρία για τη μείωση κινδύνων, μέσω της πρόληψης και τους μετριασμού των συνεπειών των φυσικών καταστροφών.

2.2

Η εγκαθίδρυση του Προγράμματος Πολιτικής Προστασίας της Ε.Ε.

Η Ευρώπη αποτελεί πρωτοπόρο στην ανάληψη πρωτοβουλιών για την ανάληψη δράσης αντιμετώπισης των φυσικών καταστροφών, σε οργανωμένο και πολυεθνικό πλαίσιο, ήδη από τη δεκαετία του 1980. Σε αυτό το πλαίσιο, στόχος της Ε.Ε. και του προγράμματος της για την Πολιτική Προστασία είναι να δρα επικουρικά, συμβάλλοντας με στρατηγική και υλικοτεχνική βοήθεια στις προσπάθειες των κρατών-μελών για τη διαχείριση των φυσικών καταστροφών.

Το Μάιο του 1985, στην υπουργική Σύνοδο της Ρώμης, τέθηκαν τα θεμέλια για τη δημιουργία της κοινοτικής συνεργασίας για την πολιτική προστασία. Μέχρι το 1994, 6 οδηγίες υιοθετήθηκαν και μέσω αυτών δημιουργήθηκαν πολλά επιχειρησιακά εργαλεία που κάλυπταν τόσο την προετοιμασία των στελεχών της πολιτικής προστασίας όσο και τη λειτουργία της ανταπόκρισης στην περίπτωση της καταστροφής. Ο στόχος της Κοινότητας που τέθηκε είναι να υποστηρίζονται πρωτίστως οι ενέργειες σε εθνικό αλλά και τοπικό επίπεδο¹⁷.

Το 1997 υιοθετήθηκε το «Πρόγραμμα Δράσης» για την πολιτική προστασία, το οποίο αποτελεί και την πρώτη προτεραιότητα της κοινότητας στον τομέα αυτόν. Κάθε χρόνο διοργανώνονται συναντήσεις μεταξύ των Γενικών Γραμματέων Πολιτικής Προστασίας όλων των κρατών, στους οποίους δίνονται και οι γενικές κατευθυντήριες γραμμές¹⁸.

¹⁷ Questions and Answers on European Civil Protection Mechanism,
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/189&type=HTML>

¹⁸ http://ec.europa.eu/echo/civil_protection/civil/index.htm

2.3

Στόχοι της κοινοτικής συνεργασίας στην Πολιτική Προστασία

Ο σκοπός της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της Πολιτικής Προστασίας είναι η διασφάλιση της προστασίας των ανθρώπων, του περιβάλλοντος και της ιδιοκτησίας σε περίπτωση φυσικών ή τεχνολογικών καταστροφών, μέσα σε ένα οργανωμένο πλαίσιο επικουρικότητας και αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών, υπό την σκέπη σε πολλές περιπτώσεις ενός ενιαίου μηχανισμού. Ο πρωτεύων στόχος είναι η εγκαθίδρυση κοινών αρχών και κατευθυντήριων γραμμών σε έναν αριθμό τομέων, αξιοποιώντας την εμπειρία των κρατών-μελών.

Όλες οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται σχετικά εξετάζονται και συντονίζονται από την Επιτροπή Διαχείρισης για την Πολιτική Προστασία (Management Committee for Civil protection) και το Μόνιμο Δίκτυο των Εθνικών Ανταποκριτών (Permanent Network of National Correspondents (PNNC)). Οι Επιτροπές αυτές στελεχώνονται από υψηλού επιπέδου στελέχη των εθνικών αρχών.

Συγκεκριμένα οι στόχοι είναι:

- Η υποστήριξη των προσπαθειών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο με σκοπό την αποτροπή των καταστροφών, η προετοιμασία των στελεχών της πολιτικής προστασίας και η ανάληψη δράσης σε συμβάντα καταστροφών.
- Η συνεισφορά στην πληροφόρηση των πολιτών, με σκοπό να επιτευχθεί η αυξημένη αίσθηση της αυτοπροστασίας για αυτούς.
- Η εγκαθίδρυση ενός πλαισίου για την άμεση και αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών πολιτικής προστασίας των κρατών μεταξύ τους.
- να βελτιώσει τη συνέπεια των αναλαμβανόμενων δράσεων σε διεθνές επίπεδο στον τομέα της πολιτικής προστασίας, ιδίως στο πλαίσιο της συνεργασίας με τις υποψήφιες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ¹⁹.

¹⁹ «Η Ε.Ε. στρέφει την προσοχή της στην πολιτική προστασία», Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2002

Επίσης, στα κράτη-μέλη δίνονται κατευθυντήριες γραμμές ώστε να βελτιώσουν την αποδοτικότητα τους σε καταστάσεις κρίσης που δημιουργούνται από φυσικές καταστροφές. Έμφαση δίνεται στην έγκαιρη διάγνωση μιας κατάστασης που θα μπορούσε να οδηγήσει σε κρίση, η σωστή και έγκαιρη πληροφόρηση του κοινού καθώς και η επικοινωνία σε περιπτώσεις κρίσης.

Σε περιπτώσεις θανάτων ή τραυματισμών, έμφαση δίνεται στην ενίσχυση της αποτελεσματικής ιατροφαρμακευτικής συνεργασίας καθώς και στη δημιουργία δικτύου μεταξύ των γιατρών και νοσηλευτών. Επιπλέον έχει δημιουργηθεί πολυμεσική βάση δεδομένων καθώς και κοινά εκπαιδευτικά προγράμματα.

Παράλληλα, εξασφαλίζεται πως ο ευρωπαίος πολίτης διαθέτει τις πληροφορίες που χρειάζεται, στη γλώσσα του, σε έκτακτες καταστάσεις ή όταν εκδηλωθεί κάποια καταστροφή, ακόμα κι όταν ταξιδεύει σε κάποια ξένη χώρα. Ένα παγκόσμιο σύστημα πληροφοριών θα εγκαθιδρυθεί σύντομα, με σκοπό να παρέχει στους πολίτες πληροφορίες ώστε να μπορούν να προστατέψουν και οι ίδιοι τον εαυτό τους²⁰.

2.4

Ο Μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας της Επιτροπής

Για την εκπλήρωση των αναφερόμενων στόχων, έχει εγκαθιδρυθεί από το 2001 ο λεγόμενος «Μηχανισμός» που ουσιαστικά επιτρέπει στα κράτη-μέλη –αλλά και σε όλες τις χώρες της Ευρώπης και της ευρύτερης Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ζώνης- να αξιοποιούν τον εξοπλισμό και τους διαθέσιμους πόρους τους σε περιπτώσεις καταστροφών²¹. Με το Μηχανισμό δηλαδή ενεργοποιούνται όλες αυτές οι δράσεις χρήσης των πόρων των κρατών. Βασική συνιστώσα του Μηχανισμού είναι το Κέντρο Παρακολούθησης και Πληροφόρησης (Monitoring and Information Centre -MIC), στο οποίο λαμβάνονται όλες οι προειδοποιήσεις αλλά και οι αιτήσεις για βοήθεια.

Βασίζεται στο αναλυτικό πρόγραμμα που υπέβαλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Σεπτέμβριο του 2000 και ορίζει λεπτομερείς στρατηγικές για την αντιμετώπιση

²⁰ Dennis, Keeley, «*Together in the face of disaster*», EU Civil Protection And The New Security Role Of The Union», ECPR's 6th Pan-European International Relations Conference, Standing Group on International Relations, Turin 12-15 September 2007.

όλων των έκτακτων καταστάσεων κατά τις οποίες ενδέχεται να απαιτείται η ανάληψη επείγουσας δράσης. Καλύπτει καταστροφές που μπορεί να σημειωθούν σε περίοδο ειρήνης, όπως οι σεισμοί, έως και τρομοκρατικές απειλές ή επιθέσεις. Το Φεβρουάριο του 2006 αναθεωρήθηκε η απόφαση του 2001 χωρίς ουσιαστικές αλλαγές, ενώ υιοθετήθηκε στις 8 Νοεμβρίου του 2007, οπότε και συμπεριλήφθηκαν και οι «ανθρώπινες πράξεις» ως νέο πεδίο δράσης του Μηχανισμού. Σήμερα στο μηχανισμό συμμετέχουν 31 χώρες, τα 27 κράτη-μέλη της Ε.Ε. και η Ισλανδία, το Λιχτενστάιν, η Νορβηγία και η Κροατία.

Αξιοποιώντας τις δυνατότητες του μηχανισμού, διασφαλίζεται η καλύτερη προστασία, κυρίως των πολιτών, αλλά και του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, καθώς και της ιδιοκτησίας. Ο μηχανισμός μπορεί να ενεργοποιηθεί για τις καταστροφές όλων των τύπων, φυσικών ή ανθρωπογενών. Συνήθως το κράτος που ζητάει τη βοήθεια πληρώνει και το κόστος της ενεργοποίησης του Μηχανισμού, αλλά αναλόγως της έκτασης της καταστροφής, αυτή μπορεί να δίνεται και δωρεάν. Από το 2007, το 50% του κόστους των μετακινήσεων χρηματοδοτείται από το Οικονομικό Εργαλείο του Μηχανισμού.

Την επιχειρησιακή λειτουργία του κέντρου επιχειρήσεων αναλαμβάνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις Βρυξέλλες και το κέντρο παραμένει ανοικτό 24 ώρες την ημέρα, 365 μέρες το χρόνο, ενώ μπορεί ανά πάσα στιγμή να βασισθεί σε ένα δίκτυο εμπειρογνομόνων και είναι σε θέση να διαμορφώσει κατάλληλα προσαρμοσμένη ομάδα ανταπόκρισης για κάθε είδους καταστροφή εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την αποστολή της στον τόπο της καταστροφής οπουδήποτε ανά την υφήλιο εντός δώδεκα ωρών²².

Οι λειτουργίες του διακρίνονται σε αυτές που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια και μετά την καταστροφή και στις προπαρασκευαστικές. Αν και ο κύριος υπεύθυνος να αντιμετωπίσει τις καταστροφές είναι το κράτος όπου αυτές συμβαίνουν, σε περίπτωση που απαιτηθεί και δεν επαρκούν οι εθνικές δυνατότητες, τότε συνδράμουν άλλες ευρωπαϊκές χώρες μέσω του μηχανισμού, μέσω κοινών συντονισμένων δράσεων. Επίσης προσφέρεται βοήθεια και σε

²² Questions and Answers on European Civil Protection Mechanism,
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/189&type=HTML>

χώρες εκτός Ευρώπης, πάντα με ευθύνη της Γενικής Διεύθυνσης Περιβάλλοντος.

Η χώρα που ζητάει βοήθεια –για τις χώρες εκτός Ε.Ε. απαιτείται διπλωματική και πολιτική έγκριση- κάνει αίτηση και στη συνέχεια καθορίζονται οι πόροι και το είδος της βοήθειας που θα παρασχεθεί. Υπάρχει η δυνατότητα άμεσης αποστολής και ειδικών στον τόπο της καταστροφής, οι οποίοι συντονίζουν τις ενέργειες και προσφέρουν την τεχνογνωσία τους στις εθνικές αρχές.

Το MIC είναι η επιχειρησιακή «καρδιά» του Μηχανισμού. Λειτουργεί ως επικοινωνιακός δίαυλος μεταξύ των κρατών και των ειδικών που αξιοποιούνται και σε αυτό προσφεύγουν οι χώρες που έχουν ανάγκη από βοήθεια. Επίσης προσφέρει χρήσιμη και ανανεωμένη πληροφόρηση για την κατάσταση στο πεδίο. Οι ειδικοί που αξιοποιούνται έχουν εκπαιδευτεί από τις εθνικές αρχές και γενικά ο βασικός τους ρόλος είναι να αποτελούν τον σύνδεσμο μεταξύ του Μηχανισμού και των κρατών, καθώς και να ενημερώνουν το MIC για όλες τις εξελίξεις. Βασική πηγή ενημέρωσης του MIC είναι τα κράτη-μέλη, υπηρεσίες του ΟΗΕ αλλά και Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί.

Για τον τομέα της Πρόληψης, η Επιτροπή εξέδωσε το 2009 την «Ευρωπαϊκή προσέγγιση για την πρόληψη των φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών»²³, που στοχεύει στην αναβάθμιση της γνώσης για τις καταστροφές και των συνεπειών τους, αναφέρει τους διαφορετικούς φορείς που θα πρέπει να συνεργάζονται για την αποτροπή τους, διαδίδει και ενισχύει τις «καλές πρακτικές» για τους σκοπούς αυτούς και αναφέρει τους τρόπους με τους οποίους τα χρηματοδοτικά και νομικά εργαλεία μπορούν να αποδώσουν καλύτερα για την πρόληψη.

Για το 2010, τα χρήματα για την Πολιτική Προστασία ανήλθαν στα 26 εκατομμύρια ευρώ και καλύπτουν εκτός από τα πάγια έξοδα, ασκήσεις, εκπαίδευση και μεταφορές. Ακόμη 7,5 εκατομμύρια ευρώ δεσμεύτηκαν το 2011 με σκοπό την έγκαιρη και αποτελεσματική ευρωπαϊκή ανταπόκριση για τις καταστροφές. Μόνο για δράσεις πρόληψης δε, έχουν δεσμευτεί 5,8 δισεκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2007-2013, ενώ υπάρχουν κι άλλα

²³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:050E:0030:0037:EL:PDF>

ευρωπαϊκά προγράμματα που συνεισφέρουν, όπως το «Ευρωπαϊκό Αγροτικό Ταμείο για την Αγροτική Ανάπτυξη» και το LIFE+,

Ο Μηχανισμός ενεργοποιήθηκε 3 φορές το 2002, 17 το 2007 (2,6 εκατομμύρια ευρώ), 16 το 2008 (3,1 εκατομμύρια ευρώ) και 17 το 2009 (4,1 εκατομμύρια ευρώ), εκ των οποίων οι 10 αφορούσαν πυρκαγιές δασών. Έχουν χρηματοδοτηθεί περίπου 30 ασκήσεις από την ενεργοποίηση του²⁴.

2.5

Εργαλεία και Μέσα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Προστασίας

Παράλληλα με την εγκαθίδρυση του Μηχανισμού, σε εφαρμογή της απόφασης της 8ης Ιουλίου του 1981 περί αναβάθμισης της κοινής βοήθειας μεταξύ των κρατών-μελών σε περιπτώσεις καταστροφών, έχουν δημιουργηθεί ορισμένα επιχειρησιακά εργαλεία, με τη χρήση των οποίων καλύπτεται όλο το φάσμα της κρίσης που προέρχεται από τις φυσικές καταστροφές.

Επιχειρησιακό εγχειρίδιο

Για να ενισχυθεί η αμοιβαία βοήθεια, η κοινότητα έχει εκδώσει ένα επιχειρησιακό εγχειρίδιο το οποίο παρέχει πληροφορίες για τα σημεία επαφής μεταξύ των Αρχών σε όλα τα κράτη-μέλη, για τις ομάδες των ειδικών που συνδράμουν σε περιπτώσεις καταστροφής, καθώς και άλλες χρήσιμες πληροφορίες. Εξηγούνται επίσης οι συνθήκες κάτω από τις οποίες η Κοινότητα χρηματοδοτεί τις επιχειρήσεις. Το εγχειρίδιο στοχεύει στους λήπτες των αποφάσεων στα κράτη και τους βοηθάει να αποφασίσουν για το αν θα ζητήσουν εξωτερική βοήθεια ή όχι.

To Vade Mecum

Το «Vade Mecum» για την πολιτική προστασία επισκοπεί τα μέτρα που έχουν λάβει τα κράτη μέλη της ΕΕ, καθώς και οι υποψήφιες χώρες, για την αντιμετώπιση καταστροφών. Πρόκειται για λεπτομερές έγγραφο με στόχο την εξυπηρέτηση των υπευθύνων που αναπτύσσουν δραστηριότητες στον τομέα της πολιτικής προστασίας σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, τους

²⁴ Dr. Peter, Billing, European Commission, Civil Protection Unit, The European Community Civil Protection Mechanism.

αντίστοιχους εθελοντές και τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς καθώς και τους ενδιαφερομένους από το ευρύτερο κοινό. Περιλαμβάνει περιγραφές των καταστροφών που αντιμετωπίστηκαν, σκιαγραφεί τα προγράμματα για την αντιμετώπιση μελλοντικών εκτάκτων καταστάσεων και εξηγεί ποιος είναι υπεύθυνος σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο σε ότι αφορά στην αντιμετώπιση των καταστροφών. Το Vade Mecum περιγράφει επίσης τις προόδους που έχει επιτύχει η Επιτροπή, από κοινού με τις εθνικές υπηρεσίες, σχετικά με την επίτευξη συνεργασίας στον τομέα της πολιτικής προστασίας²⁵.

24ωρη Επιχειρησιακή Δομή

Μια υπηρεσιακή δομή 24ωρης λειτουργίας έχει εγκατασταθεί στην Επιτροπή, ώστε να δίνεται αρωγή στα κράτη-μέλη άμεσα σε περιπτώσεις ανάγκης. Αυτή η υπηρεσία διαβιβάζει τα καλέσματα βοήθειας τόσο σε άλλα κράτη-μέλη, όσο και σε ειδικούς της πολιτικής προστασίας οι οποίοι απαντούν.

Το δορυφορικό πρόγραμμα GMES

Για την άμεση απόκριση, υπάρχει το σύστημα GMES που παρακολουθεί την κατάσταση του περιβάλλοντος και ουσιαστικά βελτιώνει τα εθνικά συστήματα παρατήρησης. Λειτουργεί δορυφορικά, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Διαστήματος και τα δεδομένα που προκύπτουν παραδίδονται στις εθνικές αρχές. Χάρη στο GMES, τρεις άμεσες υπηρεσίες λειτουργούν: η παρατήρηση της γης, η παρατήρηση των θάλασσας και η έκτακτη απόκριση. Μπορεί να αξιοποιηθεί και για αμυντικούς σκοπούς.

Εκπαιδευτικά εργαστήρια

Τα εκπαιδευτικά εργαστήρια οργανώνονται για όλα τα προγράμματα. Βασίζονται στην αυτόβουλη εκπαίδευση των στελεχών, ενώ παραμένουν κυρίως πρακτικά και ελάχιστα θεωρητικά. Διδάσκονται οι μέθοδοι και οι τεχνικές, καθώς και συγκεκριμένες περιπτώσεις επιτυχίας ή αποτυχίας του παρελθόντος. Τα εργαστήρια αυτά κρίνονται ως πολύ επιτυχημένα, ενώ βοηθούν στη δημιουργία συνεργειών και μεταφοράς εμπειριών μεταξύ των στελεχών όλων των χωρών. Στα εργαστήρια παρουσιάζονται επίσης προτάσεις, πρωτοβουλίες ενώ δοκιμάζονται και πιλοτικά προγράμματα.

²⁵ Vade Mecum of the civil protection in the European Union, European Commission

Η ευρωπαϊκή Εικονική Ακαδημία Πολιτικής Προστασίας

Προκειμένου να μειωθούν τα κόστη της εκπαίδευσης των στελεχών της πολιτικής προστασίας και να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα και η συνεχής συνεργασία, από το 2006 λειτουργεί η Εικονική Ακαδημία για την διαδικτυακή εκμάθηση και εκπαίδευση. Εικονικές τάξεις, e-Learning και φόρουμ συζητήσεων είναι μερικές από τις υπηρεσίες που παρέχονται στην Ακαδημία, που αναπτύχθηκε από το τμήμα Πληροφορικής της Siemens. Λειτουργεί ουσιαστικά ως πλατφόρμα για την προετοιμασία, εφαρμογή και αξιολόγηση των αποστολών και των λειτουργιών του Μηχανισμού.

Βασικός σκοπός της Ακαδημίας είναι να εκσυγχρονίσει και να βελτιστοποιήσει την εφαρμογή και την εκπαίδευση πάνω στο Μηχανισμό, όπως επίσης και να εναρμονίσει τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα με τις εικονικές εφαρμογές εκμάθησης²⁶.

Ενσωματωμένη Έρευνα στον Κίνδυνο Καταστροφής (IRDR)

Πρόκειται για ένα μακροπρόθεσμο πρόγραμμα²⁷ που χρηματοδοτείται από το Διεθνές Συμβούλιο Επιστήμης σε συνεργασία με το Διεθνές Συμβούλιο Κοινωνικών Επιστημών και το τμήμα του ΟΗΕ για τη Διεθνή Στρατηγική για τη Μείωση των Καταστροφών. Αποτελεί παγκόσμια πρωτοβουλία με στόχο την αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν από τις φυσικές καταστροφές, τις συνέπειες τους, αλλά και τη βελτίωση των μηχανισμών της Πολιτικής Προστασίας. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της σύνδεσης των φυσικών, κοινωνικο-οικονομικών, ιατρικών και πολυτεχνικών επιστημών και τον συντονισμό τους. Για την εξυπηρέτηση αυτών των σκοπών έχουν δημιουργηθεί και κάποια επιστημονικά κέντρα σε διάφορες χώρες, όπου διερευνώνται τόσο τα γενικά δεδομένα, όσο και τα τοπικά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, ενώ προωθείται και η διεπιστημονική συνεργασία με τους εθνικούς και διεθνείς φορείς.

Ο πρώτος σκοπός του προγράμματος είναι η αναγνώριση των καταστροφών, των κινδύνων που απορρέουν και η τρωτότητα του περιβάλλοντος. Οι φυσικές διαδικασίες και οι ανθρωπογενείς δράσεις που οδηγούν σε αυτές –ή δεν μειώνουν τις

²⁶ <http://www2.bitmedia.cc/referenzen/foerderprojekte/eva4cp-the-european-virtual-academy-for-civil-protection/>

²⁷ <http://www.irdrinternational.org/>

συνέπειες τους- είναι αντικείμενο των ερευνών. Η αναγνώριση βοηθάει στην πρόγνωση τους και συνεπακόλουθα στη λήψη των πιο κατάλληλων μέτρων.

Ο δεύτερος σκοπός αφορά στην κατανόηση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων και η έμφαση δίνεται στο πώς οι ανθρώπινες αποφάσεις και τα πραγματικά δεδομένα που τις καθορίζουν συνεισφέρουν στην εξέλιξη των καταστροφών.

Ο τρίτος σκοπός είναι η μείωση του κινδύνου και των απωλειών μέσω των δράσεων που βασίζονται στις γνώσεις που απορρέουν από τους δύο πρώτους σκοπούς και επιτυγχάνεται μόνο με την εφαρμογή αποφάσεων που στοχεύουν στη μείωση του κινδύνου και στη μείωση της τρωτότητας.

Οι σκοποί αυτοί μπορούν να επιτευχθούν με τη δημιουργία υποδομών, όπως είναι τα προγράμματα παρακολούθησης σε διάφορα επίπεδα και για διάφορες καταστροφές, η ανάπτυξη υποθέσεων εργασίας και η αξιοποίηση των βάσεων δεδομένων²⁸.

Διεθνής συνεργασία μεταξύ των κρατών

Η διεθνής συνεργασία, ακόμη και εκτός του ευρωπαϊκού γεωγραφικού χώρου, είναι απαραίτητη προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της κοινής πολιτικής προστασίας. Οι πιο σημαντικοί τομείς της διεθνούς συνεργασίας για την Πολιτική Προστασία είναι το πρόγραμμα Euro-Med, που αφορά στην ασφάλεια στο μεσογειακό χώρο²⁹ και στη συνεργασία των Γραμματειών Πολιτικής Προστασίας των όμορων χωρών και ο κοινός ευρωπαϊκός αριθμός έκτακτης ανάγκης, 1-1-2. Λειτουργεί από το 1991 και επιτρέπει σε όλους τους πολίτες που ταξιδεύουν στην Ε.Ε. άμεσα και γρήγορα να καλέσουν σε βοήθεια. Σημειώνεται ότι τα κράτη-μέλη δεσμεύονται για την παροχή αμοιβαίας βοήθειας και συνεργασίας και μέσω μιας σειράς άλλων, εξειδικευμένων συμφωνιών, που λειτουργούν παράλληλα με τις δεσμεύσεις τους για την κοινή ευρωπαϊκή Πολιτική Προστασία.

Επίσης λειτουργεί το μόνιμο δίκτυο εθνικών ανταποκριτών (PNNC) που απαρτίζεται από υψηλόβαθμους εκπροσώπους των υπηρεσιών των εθνικών διοικήσεων που ασχολούνται με θέματα πολιτικής προστασίας. Λειτουργεί ως

²⁸ <http://www.icsu.org/what-we-do/interdisciplinary-bodies/irdr>

²⁹ http://eeas.europa.eu/euromed/index_en.htm

φόρουμ ανταλλαγής πληροφοριών και εξετάζει διάφορες πρωτοβουλίες στον τομέα της πολιτικής προστασίας.

Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τις Πλημμύρες

Έχει σκοπό τη βελτίωση της έρευνας και της πληροφόρησης μέσω της χρήσης των εργαλείων της Ε.Ε., τόσο χρηματοδοτικά όσο και νομικά, όπως η Οδηγία για τις Πλημμύρες, η οποία δημιουργεί υποχρεώσεις στα κράτη-μέλη σχετικά με τα μέτρα που θα πρέπει να λαμβάνουν. Για την έρευνα υπάρχουν μια σειρά από προγράμματα ήδη από το 1980, όπως το FLOODsite που έχουν οδηγήσει στις προβλέψεις, την χαρτογράφηση και τη δημιουργία υπολογιστικών μοντέλων. Μέσω χρηματοδοτικών προγραμμάτων (INTERREG, SCALDIT) δημιουργούνται δομές αντιμετώπισης των πλημμύρων³⁰.

Άλλα μέτρα που λαμβάνονται παράλληλα σχετίζονται με την αγροτική πολιτική που προωθείται, ενώ σχετικά μέτρα προστασίας αναφέρονται και στην Οδηγία-Πλαίσιο για τους Υδάτινους Πόρους³¹.

Οι προτεραιότητες για την αντιμετώπιση των Πλημμύρων είναι:

Αποτροπή, μέσω της αποφυγής κατασκευών σε περιοχές που πλήττονται από πλημμύρες και της σωστής χρήσης γης γενικότερα.

Προστασία, με τη λήψη μέτρων, δομικών και μη, για συγκεκριμένες περιοχές.

Προετοιμασία, μέσω της πληροφόρησης του κοινού για τους κινδύνους αλλά και τις ενδεδειγμένες αντιδράσεις τους σε περίπτωση καταστροφής.

Έκτακτη ανταπόκριση, μέσω των ειδικών σχεδιασμών.

Επανόρθωση και αξιοποίηση εμπειρίας, μετά την καταστροφή.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλληλεγγύης

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλληλεγγύης δημιουργήθηκε το Νοέμβριο του 2002 με σκοπό την άμεση χρηματοδότηση των κρατών σε περιπτώσεις μιας μεγάλης καταστροφής,

³⁰ <http://www.floodsite.net/>

³¹ Ευρωπαϊκή Οδηγία 2000/60/EK

που θα στοιχίζει περισσότερο από το 0,6% του εθνικού ΑΕΠ. Μέχρι τώρα έχουν δοθεί περισσότερα από 1 δισεκατομμύριο ευρώ σε 19 περιπτώσεις (ενώ 14 απορρίφθηκαν), κυρίως για καθαρισμούς, υπηρεσίες εκτάκτων αναγκών, ανακατασκευής βασικών υποδομών και για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς³².

Ευρωπαϊκή Συμφωνία για την Ανθρωπιστική Βοήθεια

Σύμφωνα με Ευρωπαϊκή Απόφαση³³ του 2007, η ανθρωπιστική πολιτική της Ευρώπης αντλεί πόρους και από τους πόρους της Πολιτικής Προστασίας ενώ μπορεί να αξιοποιεί και το MIC. Όπως αναφέρεται, αυτοί οι πόροι μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά σε ανθρωπιστικές δράσεις εντός και εκτός Ευρώπης, κυρίως στον τομέα της ταχύτητας, της εξειδίκευσης και της αποτελεσματικότητας, συνήθως κατά τα πρώτα στάδια των αναγκών. Τονίζονται παράλληλα οι κίνδυνοι στις περιπτώσεις που η βοήθεια αυτή δίνεται σε αντιμαχόμενους πληθυσμούς, προκειμένου να διατηρηθεί η ουδετερότητα και για το λόγο αυτό θα πρέπει να διαχωρίζεται με σαφήνεια από τις στρατιωτικές αποστολές.

2.6

Χρηματοδοτικό εργαλείο

Με την Απόφαση 2007/162³⁴ του Συμβουλίου της Ε.Ε., ορίζεται ότι «*απαιτείται η θέσπιση χρηματοδοτικού μέσου πολιτικής προστασίας δυνάμει του οποίου είναι δυνατόν να χορηγείται χρηματοδοτική στήριξη, τόσο ως συμβολή στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της αντιμετώπισης μειζόνων καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, όσο και ως συμβολή στην ενίσχυση των μέτρων πρόληψης και ετοιμότητας για κάθε είδους καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, όπως είναι οι φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές, οι τρομοκρατικές ενέργειες, συμπεριλαμβανομένης της τρομοκρατίας με χρήση χημικών, βιολογικών, ραδιολογικών ή πυρηνικών μέσων και τα τεχνολογικά,*

³² http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/provisions_and_instruments/g24217_el.html

³³ Ευρωπαϊκή Απόφαση 781/2007, παράγραφος 3.5

³⁴ Council Decision of 5 March: establishing a Civil Protection Financial Instrument

ραδιολογικά ή περιβαλλοντικά ατυχήματα». Ως εκ τούτου, από την 1^η Ιανουαρίου 2007 και έως τις 31 Δεκεμβρίου 2013 θεσπίζεται το Χρηματοδοτικό Εργαλείο που «θα εξασφαλίζει την ορατή εκδήλωση της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης προς χώρες που έχουν πληγεί από μείζονες καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, διευκολύνοντας την παροχή συνδρομής με την κινητοποίηση των μέσων επέμβασης των κρατών μελών». Το ποσό δημοσιονομικής αναφοράς για την εφαρμογή του μέσου για την περίοδο 2007 έως 2013 ανέρχεται σε 189.800.000 ευρώ.

Το χρηματοδοτικό εργαλείο ορίζει τη δημιουργία του Μηχανισμού, ο οποίος υποστηρίζεται από αποτελεσματικό και ολοκληρωμένο σύστημα ανίχνευσης και έγκαιρης προειδοποίησης και ειδοποιεί τα κράτη μέλη και την Κοινότητα για καταστροφές ή απειλές καταστροφών που μπορεί να πλήξουν την επικράτεια τους.

Με την παρούσα απόφαση καθορίζονται οι κανόνες για τη χορήγηση χρηματοδοτικής στήριξης για:

A) δράσεις στον τομέα του κοινοτικού μηχανισμού για τη διευκόλυνση της ενισχυμένης συνεργασίας στις επεμβάσεις βοήθειας της πολιτικής άμυνας.

B) μέτρα πρόληψης ή μείωσης των συνεπειών λόγω κατάστασης έκτακτης ανάγκης.

Γ) δράσεις που προορίζονται να ενισχύσουν την κατάσταση ετοιμότητας της Κοινότητας για την αντιμετώπιση καταστάσεων εκτάκτων αναγκών, συμπεριλαμβανομένων δράσεων προώθησης της ευαισθητοποίησης των πολιτών της ΕΕ.

Στα πλαίσια του μέσου είναι επιλέξιμες για χρηματοδοτική στήριξη οι ακόλουθες δράσεις στον τομέα της πρόληψης και της ετοιμότητας:

1. α) μελέτες, έρευνες, μοντελοποίηση και κατάρτιση σεναρίων με σκοπό
 - i) διευκόλυνση της ανταλλαγής γνώσεων, βέλτιστων πρακτικών και πληροφοριών· και
 - ii) ενίσχυση της πρόληψης, της ετοιμότητας και της αποτελεσματικής αντίδρασης·
- β) εκπαίδευση, ασκήσεις, εργαστήρια, ανταλλαγή προσωπικού και εμπειρογνομόνων, δημιουργία δικτύων, σχέδια επίδειξης και μεταφορά τεχνολογίας που ενισχύουν την πρόληψη, την ετοιμότητα και την αποτελεσματική αντίδραση·

- γ) ενημέρωση του κοινού, εκπαίδευση, ευαισθητοποίηση και συναφείς δράσεις διάδοσης που αποβλέπουν στην ελαχιστοποίηση των συνεπειών των καταστάσεων έκτακτης ανάγκης για τους πολίτες της ΕΕ και στη στήριξη των πολιτών της ΕΕ ώστε να προστατεύσουν εαυτούς πιο αποτελεσματικά·
- δ) διατήρηση των λειτουργιών του Κέντρου Παρακολούθησης και Πληροφόρησης του Μηχανισμού (MIC) που διευκολύνουν την ταχεία αντίδραση σε περίπτωση μείζονος κατάστασης έκτακτης ανάγκης·
- ε) δράσεις επικοινωνίας και μέτρα για την αποτελεσματικότερη προβολή της ευρωπαϊκής αντίδρασης·
- στ) συμβολή στην ανάπτυξη συστημάτων ανίχνευσης και έγκαιρης προειδοποίησης για καταστροφές, οι οποίες μπορούν να πλήξουν το έδαφος των κρατών μελών, προκειμένου να εξασφαλίζεται η ταχεία αντίδραση των κρατών μελών και της Κοινότητας, καθώς και στην ίδρυση των συστημάτων αυτών μέσω μελετών και αξιολογήσεων της αναγκαιότητας και σκοπιμότητάς τους και μέσω δράσεων για την προώθηση των διασυνδέσεών τους και της σύνδεσής τους με το MIC και το σύστημα CECIS περί του οποίου το στοιχείο ζ). Τα συστήματα αυτά θα λαμβάνουν υπόψη και θα αξιοποιούν τις υπάρχουσες πληροφορίες και τις πηγές παρακολούθησης ή ανίχνευσης·
- ζ) θέσπιση και συντήρηση ασφαλούς κοινού συστήματος επικοινωνίας και πληροφόρησης σε καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης (CECIS) και εργαλείων που καθιστούν δυνατή την επικοινωνία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ του MIC και των σημείων επαφής των κρατών μελών και άλλων συμμετεχόντων στα πλαίσια του μηχανισμού·
- η) δραστηριότητες παρακολούθησης, εκτίμησης και αξιολόγησης·
- θ) θέσπιση προγράμματος συναγωγής διδαγμάτων από τις επεμβάσεις και τις ασκήσεις στα πλαίσια του μηχανισμού.

2. Οι ακόλουθες δράσεις είναι επιλέξιμες για χρηματοδοτική στήριξη στα πλαίσια του μέσου στον τομέα της αντίδρασης δυνάμει του μηχανισμού:

- α) αποστολή εμπειρογνομόνων αξιολόγησης και συντονισμού καθώς και σχετικού υλικού υποστήριξης, ιδίως επικοινωνιακών εργαλείων, προκειμένου να διευκολυνθεί η παροχή βοήθειας και η συνεργασία με άλλους φορείς που έχουν δραστηριοποιηθεί·
- β) υποστήριξη των κρατών μελών για την απόκτηση πρόσβασης σε εξοπλισμό και μεταφορικά μέσα:

- i) με την παροχή και την ανταλλαγή πληροφοριών για εξοπλισμό και μεταφορικά μέσα τα οποία μπορούν να διατεθούν από τα κράτη μέλη, προκειμένου να διευκολυνθούν η συγκέντρωση του εν λόγω εξοπλισμού ή των εν λόγω μέσων·
- ii) με την παροχή βοήθειας στα κράτη μέλη για να εντοπίσουν τα μεταφορικά μέσα τα οποία μπορούν να διατεθούν από άλλες πηγές, συμπεριλαμβανομένης της εμπορικής αγοράς και με τη διευκόλυνση της πρόσβασής του σε αυτά·
- iii) με την παροχή βοήθειας στα κράτη μέλη για να εντοπίσουν τον εξοπλισμό ο οποίος μπορεί να διατεθεί από άλλες πηγές, συμπεριλαμβανομένης της εμπορικής αγοράς·
- γ) συμπλήρωση των μεταφορικών μέσων που παρέχονται από τα κράτη μέλη με τη χρηματοδότηση πρόσθετων μεταφορικών μέσων που απαιτούνται για την εξασφάλιση ταχείας αντίδρασης σε μείζονες καταστάσεις έκτακτης ανάγκης εμπίπτουσες στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1. Οι δράσεις αυτές είναι επιλέξιμες για χρηματοδοτική στήριξη δυνάμει του παρόντος μέσου μόνο αν πληρούνται τα ακόλουθα κριτήρια:
- i) τα πρόσθετα μεταφορικά μέσα είναι αναγκαία για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα της επέμβασης πολιτικής προστασίας στα πλαίσια του μηχανισμού·
- ii) έχουν εξαντληθεί όλες οι άλλες δυνατότητες εξεύρεσης μεταφορικών μέσων δυνάμει του Μηχανισμού, συμπεριλαμβανομένου του στοιχείου β)·
- iii) η προς μεταφορά βοήθεια:
- έχει προσφερθεί και γίνει δεκτή από αιτούσα χώρα δυνάμει του μηχανισμού,
 - είναι απαραίτητη προκειμένου να αντιμετωπισθούν ζωτικές ανάγκες που προέκυψαν λόγω της κατάστασης έκτακτης ανάγκης,
 - συμπληρώνει τη βοήθεια που παρέχεται από τα κράτη μέλη,
 - συμπληρώνει, για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης σε τρίτες χώρες, τη συνολική ανθρωπιστική επέμβαση της Κοινότητας, όπου υπάρχει.

Επίσης, σύμφωνα με την Απόφαση:

Αποτελεί ευθύνη των κρατών-μελών η παροχή εξοπλισμού και μεταφοράς για τη συνδρομή πολιτικής προστασίας την οποία παρέχουν στο πλαίσιο του μηχανισμού. Τα κράτη μέλη παρέχουν κατάλληλη υλικοτεχνική στήριξη για τις ομάδες επέμβασης ή τις μονάδες που αναπτύσσουν. Ωστόσο, η Επιτροπή διαδραματίζει ρόλο στήριξης των κρατών μελών διευκολύνοντας τη συγκέντρωση των μέσων εξοπλισμού και

μεταφοράς των κρατών μελών. Η Επιτροπή μπορεί επίσης να βοηθά τα κράτη μέλη να εντοπίζουν και να έχουν πρόσβαση σε μεταφορικά μέσα που μπορεί να είναι διαθέσιμα από άλλες πηγές, συμπεριλαμβανομένης της εμπορικής αγοράς. Η Επιτροπή μπορεί να βοηθά τα κράτη μέλη να εντοπίζουν τον εξοπλισμό που μπορεί να είναι διαθέσιμος από άλλες πηγές.

Η Επιτροπή είναι επίσης σε θέση να συμπληρώνει, όπου είναι απαραίτητο, τα μεταφορικά μέσα που παρέχουν τα κράτη μέλη, με τη χρηματοδότηση πρόσθετων μεταφορικών μέσων που απαιτούνται για την εξασφάλιση της έγκαιρης παράδοσης και αποτελεσματικότητας της επέμβασης πολιτικής προστασίας δυνάμει του κοινοτικού μηχανισμού πολιτικής προστασίας. Λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα για την αποτροπή παρατυπιών και της απάτης καθώς και να γίνονται οι απαραίτητες ενέργειες για την ανάκτηση απολεσθέντων, αχρεωστήτως καταβληθέντων ή κακώς χρησιμοποιηθέντων κονδυλίων.

Τα κράτη μέλη που ζητούν οικονομική ενίσχυση για τη μεταφορά της βοήθειάς τους θα επιστρέφουν τουλάχιστον το 50 % των κοινοτικών πόρων που έχουν εισπράξει, το αργότερο 180 ημέρες από την επέμβαση, ενώ η όποια χρηματοδότηση παρέχεται βάσει της παρούσας πράξης δεν επηρεάζει την ευθύνη των κρατών μελών να προστατεύουν τους ανθρώπους, τις περιουσίες και το περιβάλλον στο έδαφός τους από καταστροφές και δεν απαλλάσσει τα κράτη μέλη από το καθήκον τους να εφοδιάζουν τα συστήματα πολιτικής προστασίας τους με επαρκείς δυνατότητες ώστε να μπορούν να αντεπεξέλθουν επαρκώς σε καταστροφές τέτοιου μεγέθους και φύσεως, για τις οποίες ευλόγως αναμένεται να είναι προετοιμασμένα.

Το μέσο είναι επίσης δυνατόν να καλύπτει δαπάνες που σχετίζονται με την παρακολούθηση, τον έλεγχο, τον οικονομικό έλεγχο και την αξιολόγηση που απαιτούνται άμεσα για την εφαρμογή της παρούσας απόφασης. Οι δαπάνες αυτές είναι δυνατόν να καλύπτουν ιδίως μελέτες, συσκέψεις, δραστηριότητες ενημέρωσης, δημοσιεύσεις, δαπάνες για δίκτυα πληροφορικής (και το συναφή εξοπλισμό) για την ανταλλαγή πληροφοριών, καθώς και κάθε άλλη δαπάνη σχετικά με τεχνική και διοικητική βοήθεια στην οποία είναι δυνατό να χρειαστεί να προσφύγει η Επιτροπή για την εφαρμογή της παρούσας απόφασης.

Η Επιτροπή εξασφαλίζει ώστε, για επεμβάσεις σε τρίτες χώρες, οι δράσεις που χρηματοδοτούνται από την Κοινότητα να είναι συντονισμένες και να έχουν συνοχή

με τις δράσεις διεθνών οργανισμών και φορέων, ιδίως δε εκείνων που ανήκουν στο σύστημα των Ηνωμένων Εθνών. Η υλοποίηση των δράσεων που λαμβάνουν χρηματοδοτική στήριξη δυνάμει του μέσου παρακολουθείται τακτικά.

2.6.2

Απόφαση της Επιτροπής για το Χρηματοδοτικό Εργαλείο

Με την Απόφαση της Επιτροπής³⁵ καθορίζεται το ετήσιο πρόγραμμα των δράσεων χρηματοδότησης για το 2010, τόσο στο πλαίσιο του Χρηματοδοτικού Εργαλείου, όσο και των παράλληλων δράσεων που απαιτούνται για την Πολιτική Προστασία.

Καταρχάς ξεκαθαρίζεται ότι θα χρηματοδοτούνται ενέργειες και για τις ανάγκες τρίτων χωρών, βασιζόμενες στην Οδηγία 1257/96 για την Ευρωπαϊκή Ανθρωπιστική Βοήθεια. Τονίζεται ότι οι δράσεις εντός Κοινότητας στον τομέα τόσο της πρόληψης όσο και της αντιμετώπισης των έκτακτων καταστάσεων που προκύπτουν καλύπτονται. Συγκεκριμένα καλύπτονται οι δράσεις που προβλέπονται από τον Μηχανισμό (χρήση ειδικών και ο συντονισμός τους, οι πόροι που απαιτούνται, καθώς και τα μεταφορικά Μέσα). Εστίαση γίνεται για τις περιοχές όπου η κοινή ευρωπαϊκή προσέγγιση είναι πιο αποτελεσματική από τη χωριστή εθνική δράση. Τεχνικά, αναβαθμίζονται οι δυνατότητες του MIC και ειδικά των συστημάτων έγκαιρης πρόγνωσης, κυρίως στους τομείς των πλημμυρών και των πυρκαγιών.

Έμφαση δίνεται στην εκπαίδευση και στην αποστολή εξειδικευμένου προσωπικού για τους σκοπούς αυτούς τόσο στα κράτη-μέλη όσο και σε τρίτες χώρες, με σκοπό και τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της διεθνούς συνεργασίας και τη διοργάνωση ειδικών σεμιναρίων για την ανταλλαγή γνώσης. Το 2010 έγιναν δύο τέτοια ειδικά εργαστήρια, με τη συνεργασία της ισπανικής Προεδρίας της Ε.Ε. και στη συνέχεια της Βελγικής.

Για τη βελτίωση των επαγγελματικών ικανοτήτων, ένας περιορισμένος αριθμός (περίπου 50) ειδικών θα λάβουν ειδική εκπαίδευση. Επίσης, τονίζεται η αξιοποίηση της εμπειρίας από το παρελθόν καθώς και η προστιθέμενη αξία που προσδίδει η σύνδεση όλων των εμπλεκομένων. Τονίζεται επίσης η υποστήριξη στις προσπάθειες των κρατών-μελών για την προστασία τους και η αναβάθμιση της συνεργασίας μεταξύ τους.

³⁵ Απόφαση της 20/11/2009

Τέλος, προωθούνται οι δράσεις για την καλλιέργεια της ευαισθητοποίησης των πολιτών για αυτά τα ζητήματα, αλλά και για όσους θέλουν να γίνουν εθελοντές ή για τα στελέχη που θέλουν να εκπαιδευτούν περαιτέρω. Αναγγέλλεται επίσης η απαρχή διαδικασιών διερεύνησης για την επέκταση των δραστηριοτήτων που καλύπτονται από την Πολιτική Προστασία, όπως η πρωτοβουλία για την εφαρμογή ενός κοινού τηλεφωνικού αριθμού έκτακτης ανάγκης.

3^ο Κεφάλαιο

Προτάσεις και Σχεδιασμοί για τη Βελτίωση της Πολιτικής Προστασίας

(Warming up before the EU-funded civil protection training course starts. Photo: Elias Zananiri – ENPI Info Centre)

Η ευρωπαϊκή πολιτική προστασία, 25 χρόνια μετά την ίδρυση της, εξελίσσεται και βελτιώνει διαρκώς τους μηχανισμούς, τον τρόπο λειτουργίας της αλλά και τα μέσα της. Σε αυτό έχουν συμβάλει και οι προτάσεις ειδικών επιστημόνων από διάφορους φορείς, οι οποίοι έχουν ερευνήσει επισταμένως την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας της και έχουν προτείνει νέους τρόπους αλλά και μέσα υλοποίησης των στόχων της. Επίσης η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, λαμβάνοντας υπόψη τα πορίσματα αυτά έχει επιδώσει ένα πρόσφατο ψήφισμα στο οποίο αναγνωρίζονται τα τρωτά σημεία του Μηχανισμού και υιοθετούνται διάφορες προτάσεις βελτίωσης τους.

3.2

Η Λευκή Βίβλος για μια Εναρμονισμένη Ευρωπαϊκή Πολιτική Προστασία

Το Νοέμβριο του 2009 εκπονήθηκε από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Ασφάλειας –από την ομάδα Πολιτικής Προστασίας- η Λευκή Βίβλος για την Πολιτική Προστασία³⁶. Όπως τονίζεται, πέρα από τα εργαλεία και τα προγράμματα που έχουν καθιερωθεί, απαιτούνται δράσεις και σε άλλα σχετικά πεδία (πολιτικά, νομικά, τεχνικά, λειτουργικά), ώστε να ξεπεραστούν κάποια εμπόδια και να εφαρμοστούν νέες τεχνολογίες για τους σκοπούς αυτούς. Ο στόχος της Λευκής Βίβλου είναι η ανάδειξη των ατελειών και η αναγνώριση της ανάγκης για βελτιωμένα μέτρα και συστήματα προστασίας, καθώς και η εκπόνηση προτάσεων ώστε να ενισχυθούν οι δυνατότητες διαχείρισης των καταστροφών. Για τη δημιουργία της Λευκής Βίβλου στελέχη του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος ταξίδεψαν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, συνομίλησαν με στελέχη της πολιτικής προστασίας και διερεύνησαν τη λειτουργικότητα αλλά και τα κενά σε κάθε χώρα.

Λειτουργικά θέματα

Σύμφωνα με τη Λευκή Βίβλο, οι εκτιμήσεις κινδύνου και απειλής ακολουθούν διαφορετικές προσεγγίσεις και μεθοδολογίες, ενώ δεν είναι πλήρως εναρμονισμένες μεταξύ των κρατών. Απαιτείται κοινός και σταθερός τρόπος εκτιμήσεων. Αν και γίνονται πολλές πολυεθνικές ασκήσεις ώστε να αυξηθεί το επίπεδο ετοιμότητας των εμπλεκομένων, το στοιχείο της έκπληξης και του αναπάντεχου δημιουργεί πάντα προβλήματα και καθυστερήσεις στην εφαρμογή των δράσεων, καθώς και στην λειτουργική αποτελεσματικότητα.

Οι ασκήσεις, όπως αναφέρεται στην έρευνα, είναι πολύ γενικές και η προοπτική της επαρκούς ανταλλαγής πληροφοριών και συνεργασία μεταξύ των ειδικών δεν εφαρμόζεται στο βαθμό που δύναται ώστε να βελτιωθεί ο συντονισμός, η

³⁶European Organization for Security, White Paper: towards a harmonized EU civil protection, November 2009.

συμβατότητα και η αλληλοσυμπλήρωση. Απαιτείται η βελτίωση της εκπαίδευσης και των ασκήσεων με κοινές ή έστω παρόμοιες διαδικασίες για όλα τα κράτη.

Προβλήματα εντοπίζονται και στις ομάδες πρώτης παρέμβασης αμέσως μετά την καταστροφή. Θα πρέπει να εκπαιδευτούν σε διάφορους τομείς, όπως η διαχείριση πλήθους και οι μαζικές εκκενώσεις, η διάσωση θυμάτων και η επικοινωνία κινδύνου. Τα διαθέσιμα δεδομένα για τις καταστροφές επίσης είναι ελλιπή. Γενικά ο Μηχανισμός, όπως επισημαίνεται στα πορίσματα, είναι αναγκαστικά περιορισμένος καθώς βασίζεται μόνο σε στοιχεία και πόρους που τα κράτη-μέλη διατίθενται να παράσχουν.

Ο ιδιωτικός τομέας απουσιάζει πρακτικά από τα προγράμματα πολιτικής προστασίας, που θα μπορούσε να βοηθήσει σημαντικά με την ανταγωνιστικότητα του και την τεχνολογία. Η συνεργασία μεταξύ δημόσιου-ιδιωτικού τομέα σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο θα βελτίωνε σημαντικά την απόδοση των συστημάτων. Το βασικό πρόβλημα είναι η υπερβολικά κατακερματισμένη δομή. Ένα κοινό πλαίσιο για την εφαρμογή των τεχνολογιών ασφάλειας σε όλα τα επίπεδα είναι απαραίτητο.

Σήμερα, όπως επισημαίνεται στα πορίσματα, η έμφαση δίνεται στην αποτελεσματική διαχείριση μιας κρίσης, αλλά θα πρέπει να εστιαστεί η προσέγγιση για την αποτροπή των καταστροφών, η προετοιμασία παράλληλα με την ορθή λειτουργία του συστήματος έγκαιρης διάγνωσης απειλών, καθώς και οι πρώτες παρεμβάσεις και η διαχείριση του πληθυσμού.

Τεχνολογικά θέματα

Σύμφωνα με τη Λευκή Βίβλο, οι τεχνικές καινοτομίες και οι έρευνες εστιάζονται σε συγκεκριμένα τοπικά θέματα και δεν υπάρχει η δυνατότητα για σημαντικές ευρεσιτεχνίες για κοινές απειλές. Παρατηρούνται ελλείψεις και προβλήματα στα πληροφοριακά συστήματα πολλών κρατών. Θα πρέπει να καθοριστούν κοινά στάνταρ, κοινές ρυθμίσεις και συμβατότητες για τα τεχνικά εργαλεία όλων των κρατών-μελών, κυρίως δε στα συστήματα επικοινωνίας, στον εξοπλισμό, στα συστήματα απόκρισης και στις σχετικές δομές.

3.2.2

Προτάσεις της Λευκής Βίβλου

Το κλειδί για τη μελλοντική ανάπτυξη της Πολιτικής Προστασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι να επιτευχθεί η σωστή ισορροπία μεταξύ των δύο βασικότερων αρχών: επικουρικότητα στις εθνικές υποχρεώσεις και ευρωπαϊκή αλληλεγγύη. Θα πρέπει οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε τοπικό επίπεδο να συμβαδίζουν με την ευρωπαϊκή διάσταση της πολιτικής προστασίας. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να αξιοποιήσουν τους πόρους τους, οικονομικούς, λειτουργικούς και πολιτικούς προς την κατεύθυνση της εκπλήρωσης των ευρωπαϊκών στόχων.

Πρόταση 1: Βελτίωση της παγκόσμιας διακυβέρνησης για καλύτερο συντονισμό μεταξύ τοπικών-εθνικών-ευρωπαϊκών δραστηριοτήτων πολιτικής προστασίας.

Απαιτείται αποτελεσματικός συντονισμός σε επίπεδο αποφάσεων και διαμόρφωσης πολιτικής, καθώς οι αποφάσεις σε τοπικό επίπεδο θα πρέπει να συμπλέουν με την ευρωπαϊκή διάσταση, που θα δίνει έμφαση στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών μέσω της βελτιωμένης διακυβέρνησης.

Συγκεκριμένα:

- Συμβατές με το ευρωπαϊκό πλαίσιο εθνικές πρωτοβουλίες που θα οδηγούν σε πιο αποτελεσματική αποτροπή των κρίσεων, όπως επίσης και σε πιο αποτελεσματική προετοιμασία, απόκριση και διαχείριση. Απαιτείται επίσης περισσότερη αλληλεγγύη και πράξεις αμοιβαίας βοήθειας μεταξύ των κρατών-μελών.
- Εστίαση στις ειδικές τοπικές ανάγκες που προκύπτουν και αντιμετώπιση τους με εθνικές ολοκληρωμένες στρατηγικές, ώστε να συμπλέουν οι τοπικές και εθνικές προσεγγίσεις.
- Δημιουργία κοινών ευρωπαϊκών πρωτοκόλλων ώστε να διευκολύνονται οι κοινές δράσεις. Παράλληλη υποστήριξη των ερμηνειών των νομοθετικών πλαισίων και της δράσης των οργανισμών που εμπλέκονται, ώστε να μην

υπάρχουν ασάφειες, καθώς και κατανόηση των νομικών εμποδίων που μπορεί να προκύπτουν σε κάποιες χώρες.

- Δυνατότητα άμεσης αξιοποίησης πόρων από διαφορετικά κράτη-μέλη, σε περιπτώσεις μεγάλων καταστροφών.
- Δημιουργία του οργανισμού «Ομάδα Άμεσης Αντίδρασης-Επέμβασης» που θα δρα με αυξημένες αρμοδιότητες και δυνατότητες, στα πρότυπα της αμερικάνικης FEMA.

Πρόταση 2: Δημιουργία ενός πανευρωπαϊκού συμβουλευτικού φόρουμ για τη διαχείριση κρίσεων και την πολιτική προστασία, που θα υποστηρίζει την εφαρμογή της ευρωπαϊκής πολιτικής για την πολιτική προστασία.

Οι αρχές των κρατών-μελών εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις υπηρεσίες και τις τεχνολογικές λύσεις που προσφέρει ο ιδιωτικός τομέας. Απαιτείται η θέσπιση νομικού πλαισίου καθώς και η δημιουργία οικονομικών κινήτρων ώστε να τονωθεί η βιομηχανία τέτοιων υπηρεσιών. Παράλληλα, απαιτείται η θέσπιση του «διαλόγου» ιδιωτικού-δημόσιου τομέα και της συνεργασίας τους, μέσω του πανευρωπαϊκού φόρουμ που θα εμπλέκει όλους τους φορείς.

Με τον διάλογο θα επιτευχθεί η καλύτερη κατανόηση των προβλημάτων και θα προωθούνται οι κατάλληλες λύσεις, μέσω και της δημιουργίας μιας πλατφόρμας που θα στοχεύει στην κοινή προσέγγιση των προβλημάτων και της διαχείρισης κρίσεων. Επίσης θα πρέπει να δημιουργηθεί μεταξύ των κρατών-μελών ένα μίνιμουμ στάνταρ των τεχνολογικών εφαρμογών, ώστε να μην δημιουργούνται προβλήματα κατά τη διάρκεια της συνεργασίας στις επιχειρήσεις.

Πρόταση 3: Βελτίωση της περιφερειακής συνεργασίας για την ανταλλαγή γνώσης για τις βέλτιστες πρακτικές, την αλληλεγγύη και την κοινή δράση.

Αφορά στη δημιουργία κοινής «κουλτούρας» ετοιμότητας σε όλη την Ε.Ε. Θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι όλα τα κράτη-μέλη έχουν επαρκή προγράμματα και σχέδια αντιμετώπισης των καταστροφών, να προωθούνται συχνά οι περιφερειακές συνεργασίες πολιτικής προστασίας, καθώς και να γίνονται συχνά κοινές ασκήσεις

ετοιμότητας και να μοιράζονται τις βέλτιστες πρακτικές. Επίσης θα πρέπει να χρησιμοποιείται κοινή γλώσσα μεταξύ των εμπλεκομένων καθώς και να αναδεικνύονται κοινές αξίες και αρχές για τη λειτουργία των οργανισμών που εμπλέκονται στην πολιτική προστασία. Θα μπορούσαν να δημιουργηθούν και κοινές ακαδημίες εκπαίδευσης.

Πρόταση 4: Ανάπτυξη κοινής ευρωπαϊκής μεθοδολογίας αξιολόγησης για αυξημένη διαλειτουργικότητα των τεχνικών, διαδικασιών και συστημάτων της Πολιτικής Προστασίας.

Θα πρέπει να καθοριστούν κοινοί στόχοι και μέτρα στη διοίκηση, στον έλεγχο και στα επικοινωνιακά συστήματα, καθώς και σε επίπεδο δομών και τεχνικών εξοπλισμών. Θα πρέπει να αναβαθμιστεί ο ρόλος του MIC με μεγαλύτερες αναλυτικές και σχεδιαστικές δυνατότητες. Αυτά τα μέτρα αναβαθμίζουν την κοινή κατανόηση για το πώς θα πρέπει να αντιμετωπίζονται οι κρίσεις και οι απειλές καθώς και η χρήση των σωστών εργαλείων για τους σκοπούς αυτούς.

Πρόταση 5: Δημιουργία ευρωπαϊκού προγράμματος για την Πολιτική Προστασία για τη βελτίωση της αποτροπής, ετοιμότητας, επέμβασης και δράσεων «ανακούφισης» σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών και καταστάσεων κρίσης.

Ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα για την Πολιτική Προστασία, που θα δημιουργεί μια λειτουργική πλατφόρμα ιδιωτικού-δημόσιου τομέα, θα συνδέει τις στρατηγικές και τις εφαρμογές της χρησιμοποιώντας τα εργαλεία και τις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσαρμοσμένες στις τοπικές ανάγκες. Ένα τέτοιο πρόγραμμα θα ενδυνάμωνε παγκόσμια διακυβέρνησης της Ε.Ε. μέσω του ισχυρού συντονισμού μεταξύ τοπικών, εθνικών και ευρωπαϊκών δραστηριοτήτων.

Το Πρόγραμμα, το οποίο θα πρέπει να τυγχάνει μεγάλης πολιτικής και οικονομικής στήριξης, θα αύξανε τις διαθέσιμες δυνατότητες και θα ενίσχυε την ανάπτυξη κοινών ευρωπαϊκών προσεγγίσεων, διαδικασιών και λύσεων. Θα υπολόγιζε πρωτίστως τις τοπικές ή τις εθνικές ανάγκες και στη συνέχεια θα ασχολούταν με κοινά ευρωπαϊκά θέματα.

Συγκεκριμένα το Πρόγραμμα:

- Θα προωθεί την έρευνα και την καινοτομία για την ανάπτυξη των κατάλληλων μεθοδολογιών στην άσκηση της Πολιτικής Προστασίας, καθώς και των κατάλληλων εργαλείων και τεχνικών στο πεδίο. Οι δράσεις αυτές έρευνας και ανάπτυξης θα πρέπει να συνδέονται με την ευρύτερη οικονομική και πολιτική στρατηγική της Ε.Ε. και να είναι αποδεκτές από το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.
- Θα αναπτύσσει και κατοχυρώνει τις κοινές διαλειτουργικές λύσεις, προσφέροντας στην Ε.Ε. τις υποδομές και τα εργαλεία για το σχεδιασμό του συντονισμού των επικοινωνιών, των πληροφοριών, των μεταφορών και της πληροφορικής, που θα βελτιώνουν τη χρήση των βέλτιστων πρακτικών.
- Θα αυξάνει τις επενδύσεις στα προληπτικά μέτρα, όπου και θα πρέπει να δίνεται η προτεραιότητα.

Πρόταση 6: Αφορά στους ευρωπαϊκούς σχεδιασμούς για τις ανθρωπογενείς καταστροφές, όπως οι πανδημίες από χρήση βιολογικών όπλων.

Πρόταση 7: Υποστήριξη της ανάπτυξης των κοινωνικών θεμάτων: ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και ενεργοποίηση των κοινωνικών εταίρων και των ΜΜΕ.

Η ανάμειξη της κοινωνίας των πολιτών σε θέματα πρόληψης αλλά και κατά τη διάρκεια της κρίσης, όσο και των ΜΜΕ που θα πρέπει να παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες και κυρίως να αποτρέπουν καταστάσεις πανικού, είναι θεμελιώδης. Επίσης οι πολίτες και τα ΜΜΕ μπορούν να λειτουργήσουν και ως πολύ σημαντική πηγή πληροφοριών για τις αρχές της πολιτικής προστασίας. Θα πρέπει να αναπτυχθούν αποτελεσματικά πρωτόκολλα για την ενημέρωση και προειδοποίηση των πολιτών, καθώς και οι τακτικές διαχείρισης των αντιδράσεων του κόσμου. Μεγάλη έμφαση θα πρέπει να δίνεται στις ιατροφαρμακευτικές παροχές, καθώς και για την κάλυψη των άλλων αναγκών που μπορεί να προκύπτουν (στέγαση, σίτιση,

ψυχολογική βοήθεια), όπως επίσης και για τη διαχείριση των καταστάσεων που μπορεί να προκύπτουν από το μαζικό θάνατο πολιτών.

Συνοπτικά:

Βραχυπρόθεσμα μέτρα (2010-2012)

- Ανάπτυξη ευρωπαϊκής πολιτικής για την Πολιτική Προστασία σχεδιασμένη αναλόγως των κοινών αναγκών που προκύπτουν και από τις τοπικές ανάγκες.
- Δημιουργία Πανευρωπαϊκού Φόρουμ για τη Διαχείριση Κρίσεων και την Πολιτική Προστασία, ώστε να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ ιδιωτικού-δημοσίου τομέα και να κατανοηθούν οι ανάγκες αλλά και οι δυνατότητες που υπάρχουν.
- Διοργάνωση εκδηλώσεων και εκπόνηση εκδόσεων ώστε να καλλιεργηθεί η ευαισθητοποίηση για τους κινδύνους από τις φυσικές καταστροφές.
- Εκπόνηση συγκεκριμένων ερευνών για να διερευνηθεί η υφιστάμενη κατάσταση σε σχέση με τις δυνατότητες και τους πόρους των κρατών-μελών.
- Ανάπτυξη πλαισίου για μια κοινή μεθοδολογία για την αναγνώριση των καταστάσεων κινδύνου και κρίσης και εντοπισμός των αδύναμων σημείων αυτής της διαδικασίας.
- Βελτίωση της περιφερειακής συνεργασίας, εκμάθηση των βέλτιστων πρακτικών και εγκαθίδρυση κοινών συστημάτων εξομοίωσης και εκπαίδευσης.
- Παροχή στοιχείων στην ευρωπαϊκή επιτροπή που να προωθούν τη δημιουργία Προγράμματος Πολιτικής Προστασίας στην Ε.Ε. ώστε να επιτευχθεί κι η χρηματοδότηση του για το διάστημα 2014-2020.

Μεσοπρόθεσμα μέτρα (2013-2016)

- Δημιουργία ενός βασικού ευρωπαϊκού Προγράμματος για την Πολιτική Προστασία με «αφοσιωμένη» διακυβέρνηση και οικονομική υποστήριξη.
- Αύξηση των επενδύσεων για τα μέτρα αποτροπής, με την απορρόφηση ειδικών κονδυλίων της Ε.Ε.

- Εγκαθίδρυση μόνιμου Ευρωπαϊκού Δικτύου για τη Διαχείριση Κρίσεων, λειτουργικών κέντρων και Ακαδημιών εκπαίδευσης.
- Ανάπτυξη κοινού προγράμματος εκπαίδευσης και επιχειρησιακής δράσης των ευρωπαίων πυροσβεστών

Μακροπρόθεσμα μέτρα (2016-2020)

- Εφαρμογή σε εθνικό και διεθνές επίπεδο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής για την Πολιτική Προστασία, με κοινές μεθοδολογίες και πράξεις συνεργασίας, προσαρμοσμένες στις τοπικές ανάγκες που προβλέπουν, αποτρέπουν, εφαρμόζουν και διαχειρίζονται την αποκατάσταση από τις φυσικές καταστροφές.
- Συνεχής διάλογος και συνεργασία μεταξύ των δημόσιων φορέων, των στελεχών της πολιτικής προστασίας και των ιδιωτών προμηθευτών, ώστε να αναβαθμιστούν οι λύσεις αναλόγως των αναδυόμενων αναγκών και τεχνολογιών.

3.3

Αναφορά «Barnier»³⁷, Σύνοδος του Future Group, Πορτογαλία, 2007.

Σύμφωνα με τα πορίσματα της Συνόδου³⁸ και τις επιστημονικές αναφορές που αναλύθηκαν, απαιτείται:

1. Προώθηση της πρόληψης και της προετοιμασίας

Η πρόληψη είναι βασικό προαπαιτούμενο για την αποτελεσματική πολιτική προστασία, καθώς μέσω αυτής μπορεί να αποφευχθεί ή να μειωθεί σημαντικά ο ανθρώπινος πόνος και οι οικονομικές ζημιές. Συνήθως το κόστος της πρόληψης αποτελεί ένα ελάχιστο ποσοστό σε σχέση με το σύνολο του κόστους που προκύπτει μετά από μια καταστροφή. Τα κράτη-μέλη θα πρέπει να ανταλλάσσουν εμπειρίες και τις βέλτιστες πρακτικές στο θέμα αυτό και η γνώση θα πρέπει να αξιοποιείται στην εκπαίδευση.

³⁷ Michel, Barnier, «For a European civil protection force: Europe aid», May 2006.

³⁸ «New ideas for a free and safe Europe», Civil Protection, Future group, Portugal, 2007.

2.Σχεδιασμός της «Δυνατότητας Άμεσης Αντίδρασης».

Η Ε.Ε. θα πρέπει να διατηρεί τη δυνατότητα άμεσης και αποτελεσματικής δράσης σε καταστάσεις που προκύπτουν από καταστροφές, τόσο στο ευρωπαϊκό έδαφος όσο και στον κόσμο. Άμεσης, καθώς προϋποθέτει την αναγνώριση των πόρων και των δυνατοτήτων, καθώς και τα κριτήρια για τη συμμετοχή των κρατών-μελών και αποτελεσματική γιατί βασίζεται στο μοίρασμα των πόρων.

Η πρόταση αυτή βασίζεται σε πέντε αρχές: αμοιβαία υποστήριξη, εθελοντική συμμετοχή των κρατών-μελών, αλληλεγγύη, εξειδίκευση, πιθανή συμμετοχή τρίτων χωρών.

3.Ενίσχυση του Κέντρου Παρακολούθησης και Πληροφορίας (MIC).

Η Επιτροπή θα πρέπει να υποβάλλει προτάσεις για την ενδυνάμωση του ρόλου του MIC, σχετικά με την παροχή της πληροφορίας, της ανάλυσης και του συντονισμού στα οποία συνεισφέρει. Οι λειτουργίες του ως πλατφόρμα επικοινωνίας και ως πάροχος υπηρεσιών θα πρέπει να αναπτυχθούν περαιτέρω και να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες διαφορετικών ομάδων: των κρατών-μελών, των ειδικών, των στελεχών που παίρνουν τις αποφάσεις, των πολιτών.

4.Δημιουργία πληροφοριακού συστήματος για τους πολίτες της Ε.Ε. που ταξιδεύουν εκτός Ευρώπης.

Για τη διασφάλιση της βοήθειας για τους Ευρωπαίους που ταξιδεύουν εκτός Ευρώπης, θα πρέπει να δημιουργηθεί μια τηλεφωνική γραμμή με ένα νούμερο που θα μπορούν να καλούν σε περιπτώσεις κρίσης.

5. Συντονισμός των διπλωματικών ακολούθων.

Η πρόταση βασίζεται στην αρχή της ανταλλαγής πληροφοριών σε επίπεδο κρατών-μελών, ενισχύοντας την αποτελεσματική συνεργασία στο πεδίο και στις μη προβλεπόμενες ανάγκες που δημιουργούνται.

6. Δημιουργία ειδικών εργαστηρίων για την αναγνώριση των θυμάτων.

Οι ελλείψεις σε αυτόν τον τομέα τονίστηκαν ιδιαίτερα με το τσουνάμι του 2004. Θα πρέπει σε κάθε χώρα να υπάρχουν ένα ή δύο τέτοια εργαστήρια.

Οι 12 προτάσεις της αναφοράς αναλυτικά είναι οι εξής:

- 1.**Μια πανευρωπαϊκή δύναμη πολιτικής προστασίας. Ο Μηχανισμός εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την «αυθόρμητη» βοήθεια που καταφτάνει. Ακόμη δεν υπάρχουν συστηματικά σενάρια ή πρωτόκολλα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, που να ανταποκρίνονται σε καταστάσεις φυσικών καταστροφών. Επιπλέον, η Ε.Ε. δεν αξιοποιεί τους υπάρχοντες εθνικούς πόρους, αν και αυτοί είναι πάντα διαθέσιμοι από τα κράτη-μέλη. Απαιτείται πολύ καλή οργάνωση στον τομέα της πρόληψης και αξιοποίηση των πόρων αυτών. Προτείνεται η δημιουργία κοινών στολών εργασίας για όλους τους ευρωπαίους εργαζόμενους στην πολιτική προστασία.
- 2.** Υποστήριξη αυτής της δύναμης από τις πιο απομακρυσμένες περιοχές της Ευρώπης.
- 3.**Δημιουργία Συμβουλίου Πολιτικής Ασφάλειας και ενδυνάμωση του ρόλου του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων. Αυτή η πρόταση αναφέρεται στις πιο σοβαρές διασυννοριακές κρίσεις, εντός και εκτός Ε.Ε. Το Συμβούλιο Πολιτικής Ασφάλειας θα δημιουργηθεί στη βάση των υπαρχόντων αποφάσεων για τον συντονισμό και θα απαρτίζεται από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου, τον Πρόεδρο της Κομισιόν, το Γενικό Γραμματέα για την Ασφάλεια, τα κράτη-μέλη που εμπλέκονται και τον Πρόεδρο του Προσωπικού της Ε.Ε., ο οποίος θα μπορεί να ορίζει εκπροσώπους. Θα έχει διττό ρόλο: α) θα αναγνωρίζει το μέγεθος της κρίσης και θα ενεργοποιεί τους αναγκαίους μηχανισμούς. Θα πρέπει να προβλέπεται και η άμεση ανάπτυξη των δυνάμεων, σε περίπτωση που το Συμβούλιο δεν ανταποκριθεί έγκαιρα. β) θα ενημερώνει διαρκώς τα κράτη-μέλη μέσω της Επιτροπής Μόνιμων Αντιπροσώπων. Σε πολιτικό επίπεδο θα είναι υπεύθυνο μόνο το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων.
- 4.**Άμεση απόκριση της ανθρωπιστικής απόκρισης της Ε.Ε.
- 5.**Αναβαθμισμένη ευρωπαϊκή προσέγγιση στη διαχείριση κρίσης.
- 6.**Δημιουργία υποδομών σε έξι περιοχές που θα ειδικεύονται στη διαχείριση της κρίσης. Θα πρέπει να αξιοποιείται η γεωγραφική κάλυψη που καλύπτεται από τις περιοχές αυτές, οι οποίες θα βρίσκονται σε διάφορα μέρη του πλανήτη και θα έχουν τα αναγκαία μέσα πληροφόρησης και επικοινωνίας για να ενημερώνουν άμεσα τις Βρυξέλλες.

7.Ένα ξεκάθαρο σύστημα πληροφόρησης για τους Ευρωπαίους που ταξιδεύουν εκτός Ε.Ε.

8.Αντληση κοινοτικών πόρων.

9.Δημιουργία κοινοτικών πληρωμάτων πτήσεων.

10.Δημιουργία «ευρωπαϊκών προξενείων», σε πειραματική βάση, σε τέσσερις γεωγραφικές περιοχές.

11. Δημιουργία κοινού ευρωπαϊκού κώδικα.

12. Επιστημονικά εργαστήρια που θα ειδικεύονται στη βιο-τρομοκρατία και στην αναγνώριση των θυμάτων.

3.4

Γνωμοδοτήσεις των Επιτροπών Περιφερειακής Ανάπτυξης, Εξωτερικών Υποθέσεων και Ανάπτυξης³⁹

Σύμφωνα με τη γνωμοδότηση της Επιτροπής Περιφερειακής Ανάπτυξης προς την Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφάλειας των Τροφίμων, σχετικά με «Προς μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή αντίδραση στις καταστροφές: ο ρόλος της πολιτικής προστασίας και της ανθρωπιστικής βοήθειας», τονίζεται ο ρόλος της ρήτρας αλληλεγγύης σε όλες τις ρυθμίσεις για την αντιμετώπισης των καταστροφών εντός και εκτός Ε.Ε. και εκτιμάται ότι *«είναι αναγκαία η μεταπήδηση σε ένα σύστημα μελλοντικού προγραμματισμού που θα συνεπάγεται την ανάπτυξη σεναρίων αναφοράς για τους κυριότερους τύπους καταστροφών εντός και εκτός ΕΕ»*.

Παράλληλα, απαιτείται ο εντοπισμός των διαθέσιμων και αναγκαίων πόρων και ο προσδιορισμός της επιδιωκόμενης αξιοποίησης τους (και σε εθελοντική βάση) καθώς

³⁹Elisabetta Gardini, Έκθεση: «Προς μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή αντίδραση στις καταστροφές: ο ρόλος της πολιτικής προστασίας και της ανθρωπιστικής βοήθειας» (2011/2023(INI)), Επιτροπή Περιβάλλοντος, Σύνοδος Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, 2011.

και ο προσδιορισμός των αδυναμιών στην διάθεση των πόρων και «η αποσαφήνιση των τρόπων με τους οποίους μπορεί η ΕΕ να συμβάλει στις προσπάθειες των κρατών μελών να βελτιώσουν τα επίπεδα ετοιμότητάς τους», μέσω και της μείωσης της γραφειοκρατίας. Στο πλαίσιο αυτό, ο συντάκτης της γνωμοδότησης ζητάει την αύξηση της ευελιξίας του Ταμείου Αλληλεγγύης και την πλήρη και έγκαιρη αξιοποίηση των χρηματοδοτικών πόρων.

Τονίζεται ακόμα η ανάγκη για ολοκληρωμένη προσέγγιση για όλους τους κινδύνους κυρίως μέσω της πρόληψης ως τον πιο αποτελεσματικό τρόπο παροχής προστασίας, και της ενίσχυσης της εκπαίδευσης και των σχετικών επενδύσεων. Η Επιτροπή καλείται *«να μεριμνήσει ώστε να επιστρατεύουν τα κράτη μέλη τις περιφερειακές και τοπικές αρχές τους στα πρώιμα οργανωτικά στάδια της αντιμετώπισης της κρίσης, με βάση το πρότυπο πολυεπίπεδης διακυβέρνησης»* και τέλος ζητείται η *«θέσπιση συνολικής επικοινωνιακής στρατηγικής, με τη συμμετοχή όλων των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των κρατών μελών, και την προβολή του ρόλου τους στην πρόληψη και την διαχείριση καταστροφών, με στόχο την βελτίωση της συνολικής προβολής των ευρωπαϊκών δράσεων»*.

Η Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων από την πλευρά της τονίζει την ανάγκη βελτίωσης του συντονισμού με τις πολιτικές και στρατιωτικές αποστολές της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) που βρίσκονται ήδη επί τόπου ή που συγκροτούνται μετά από μια καταστροφή και υπογραμμίζει τον σημαίνοντα ρόλο που μπορούν να παίξουν οι στρατιωτικές αποστολές για τους σκοπούς αυτούς. Και σε αυτή τη γνωμοδότηση τονίζεται η ανάγκη ανάπτυξης μιας συνολικής επικοινωνιακής στρατηγικής *«ώστε να προβάλλεται μια κοινή και συνεκτική εικόνα της αντίδρασης της ΕΕ στις καταστροφές, συνεπής με τις αξίες και τις πολιτικές της, προκειμένου να καταστεί πιο ευδιάκριτη η παρουσία της ΕΕ στις ωφελούμενες χώρες καθώς και προκειμένου να κατανοούν καλύτερα οι ευρωπαίοι πολίτες τη δράση της ΕΕ»*.

Η Επιτροπή Ανάπτυξης τονίζει στην αντίστοιχη γνωμοδότησή της ότι *«η προσφυγή σε μέσα πολιτικής προστασίας πρέπει να βασίζεται στις ανάγκες και να είναι συμπληρωματική και συνεκτική με την ανθρωπιστική βοήθεια, λαμβάνοντας υπόψη τις επόμενες μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες αναπτυξιακές στρατηγικές»* και υπογραμμίζει τη σημασία ανάπτυξης της ικανότητας πρόβλεψης και διαθεσιμότητας της βοήθειας με στόχο τη βελτίωση της ταχύτητας παρέμβασης των ανθρωπιστικών

οργανώσεων σε περίπτωση καταστροφών. Και αυτή η Επιτροπή ζητεί την αύξηση των πιστώσεων και την επέκταση του δυναμικού και των πόρων, προτείνει την προβολή των πόρων και των δυνατοτήτων που αναπτύσσονται με τη χρήση των συμβόλων της ΕΕ παράλληλα με τις εθνικές σημάσεις και τέλος «καλεί την Επιτροπή να αναπτύξει δίκτυο επικοινωνιών και πληροφόρησης διερευνώντας ιδίως την προσφυγή στις δυνατότητες της τηλεπικοινωνίας προκειμένου να έχουν τα συνεργεία διάσωσης πρόσβαση σε γρήγορη και ακριβή πληροφόρηση, που θα τους επιτρέπει να κάνουν αποτελεσματική διανομή ειδών πρώτης ανάγκης και αναγκαίου εξοπλισμού για την κοινωνική αναδιοργάνωση την επομένη των καταστροφών».

3.5

Πρόταση ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με «προς μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή αντίδραση στις καταστροφές: ο ρόλος της πολιτικής προστασίας και της ανθρωπιστικής βοήθειας» (2011/2023 (INI))⁴⁰.

Σύμφωνα με την πρόταση αυτή, αναγνωρίζεται ότι «τα κύρια εργαλεία που διαθέτει η ΕΕ για την αντιμετώπιση καταστροφών (ανθρωπιστική βοήθεια και ο μηχανισμός πολιτικής προστασίας της ΕΕ) αποδείχθηκαν ότι λειτουργούν σωστά για το σκοπό για τον οποίο είχαν σχεδιασθεί και δεδομένων των περιστάσεων». Επισημαίνεται όμως ότι «είναι άκρως απαραίτητη η περαιτέρω ενίσχυση του συντονισμού στην αντιμετώπιση των καταστροφών που επηρεάζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση, τόσο εκτός όσο και εκτός των συνόρων της, καθώς και η βελτίωση όσον αφορά την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα, το συντονισμό και την προβολή της βοήθειας της ΕΕ στο σύνολό της. Κατά τη διάρκεια πολυάριθμων κρίσεων, ιδιαίτερα κατά την κρίση του τσουνάμι της 26ης Δεκεμβρίου 2004, τέθηκαν πολλά ερωτήματα σχετικά με την έλλειψη, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σεναρίων και πρωτοκόλλων συστηματικής δράσης για την αντιμετώπιση των κινδύνων και την υπερβολικά άτονη προβολή της δράσης της Ευρώπης σε σχέση με τη συνολική προσπάθεια που καταβλήθηκε».

⁴⁰<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2011-0283+0+DOC+XML+V0//EL>

Με βάση λοιπόν την πολυετή πλέον εμπειρία λειτουργίας της Πολιτικής Προστασίας αλλά και με βάση τις προτάσεις των εμπειρογνομόνων, «είναι ζωτικής σημασίας ο άμεσος συντονισμός, η συνεκτικότητα και η επικοινωνία εντός της ΕΕ και με διεθνείς φορείς· λαμβάνοντας υπόψη ότι ο σημερινός επιτόπου ευρωπαϊκός συντονισμός διαφόρων ομάδων με διαφορετικές δομές διοίκησης συνεπάγεται αναπόφευκτα επικαλύψεις και διπλές προσπάθειες και αποδεικνύεται δαπανηρός από άποψη ανθρώπινων πόρων, συντονισμού και αποτελεσματικότητας· λαμβάνοντας τέλος υπόψη ότι, δεδομένου του πλαισίου της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να αναπτύξει ένα σύστημα προστασίας βασισμένο στην από κοινού χρησιμοποίηση και τον εξορθολογισμό των υφιστάμενων μέσων χωρίς καμία αύξηση των συνολικών δαπανών. Η δραστηριότητα της πρόληψης θα πρέπει να αναπτύσσεται σε πραγματικό χρόνο σε όλα τα επιχειρησιακά στάδια: την παρακολούθηση, μεταξύ άλλων με χρήση δορυφορικών δεδομένων· την έκδοση έγκαιρης προειδοποίησης· το συναγερμό και την εν συνεχεία αντιμετώπιση και παροχή βοήθειας στον πληθυσμό που διατρέχει κίνδυνο».

Σύμφωνα με την πρόταση ψηφίσματος, «μια ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή προσέγγιση για όλους τους κινδύνους, που θα αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των κρίσεων σε όλα τα στάδια των κύκλων ζωής τους, αποτελεί την πλέον αποτελεσματική στρατηγική για την αντιμετώπιση των καταστροφών -η προσέγγιση αυτή θα πρέπει να συνδυάζει την πρόληψη καταστροφών (συμπεριλαμβανομένων της άμβλυνσης και της μείωσης κινδύνων), την ετοιμότητα, την αντιμετώπιση και αποκατάσταση, στο ευρύ πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης. Έχει ιδιαίτερη σημασία η εφαρμογή επιχειρησιακών εργαλείων όπως ένα επιχειρησιακό σχέδιο πρόληψης των κινδύνων (συμπεριλαμβανομένων διαδικασιών αναφοράς και εργαλείων προγραμματισμού). Λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη πραγματικών επενδύσεων εκ μέρους της ΕΕ στην πρόληψη και πρόβλεψη των κινδύνων και λαμβάνοντας υπόψη ότι η ΕΕ πρέπει να ακολουθήσει μία εξίσου φιλόδοξη προσέγγιση όσον αφορά την πρόληψη καταστροφών και την ετοιμότητα καθώς και την αντιμετώπιση».

Ταμείο Αλληλεγγύης

Όπως αναφέρεται στο ψήφισμα, «ο κανονισμός για την ίδρυση του Ταμείου Αλληλεγγύης προβλέπει όρους που εμποδίζουν και καθυστερούν τη χρήση του Ταμείου σε ορισμένες περιπτώσεις καταστροφών, ιδίως σε σχέση με τα ποσά και τους τύπους

επιλέξιμων δαπανών καθώς και με τη δυσκαμψία όσον αφορά τις προθεσμίες και τις διαδικασίες». Και για το λόγο αυτό υπογραμμίζεται η ανάγκη να γίνει εξορθολογισμός και να απλοποιηθεί η λειτουργία της παρούσας ευρωπαϊκής αντιμετώπισης των καταστροφών και να υπάρξει βέλτιστη χρησιμοποίηση των διαθέσιμων πόρων προς το κοινό όφελος, ενθαρρύνοντας παράλληλα όλα τα κράτη μέλη να συμβάλλουν και τοιουτοτρόπως να είναι εγγυημένη η ευρωπαϊκή αλληλεγγύη. Η ικανότητα αντίδρασης της ΕΕ θα πρέπει να εντάσσεται στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης πολλαπλών κινδύνων. Θα πρέπει να διενεργηθεί κατ' εξουσιοδότηση διαχείριση των πόρων και της πληροφορίας «από κάτω προς τα πάνω», δηλαδή η πρωτοβουλία μπορεί να προέρχεται από τα κράτη μέλη που θα μπορούν να παρέχουν σε εθελοντική βάση πόρους και εμπειρογνωμοσύνη.

Όπως τονίζεται τέλος, «υπάρχει η ανάγκη να αναθεωρηθεί ο κανονισμός σχετικά με το Ταμείο Αλληλεγγύης, για να προσαρμοστούν τα κριτήρια επιλεξιμότητας στα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής και κάθε καταστροφής, συμπεριλαμβανομένων των καταστροφών που εξελίσσονται αργά, όπως η ξηρασία, και να μπορεί η κινητοποίηση να γίνεται πιο ευέλικτη και πιο έγκαιρη. Απαιτείται μια ποιοτική μεταστροφή από τον σημερινό *ad hoc* συντονισμό σε ένα προβλέψιμο και εκ των προτέρων προγραμματισμένο σύστημα εντός του μηχανισμού πολιτικής προστασίας της ΕΕ με βάση προκαθορισμένους πόρους διαθέσιμους για άμεση ανάπτυξη στις επιχειρήσεις της ΕΕ αρωγής σε καταστροφές, καθώς και τα άλλα μέσα και πόρους τα οποία τα κράτη μέλη θα κρίνουν σκόπιμο να κινητοποιήσουν. Θα πρέπει να συγκροτηθεί ένα σύστημα παρακολούθησης, εποπτείας και ανάπτυξης ενωσιακής δράσης στις επιχειρήσεις αρωγής σε περίπτωση καταστροφών».

3.6

Πρωτοβουλίες βελτίωσης της Πολιτικής Προστασίας: Συνέδριο για την Πολιτική Προστασία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη (18-19 Μαΐου 2011, Κροατία)

Στο συνέδριο⁴¹ παρουσιάστηκαν τα εθνικά συστήματα πολιτικής προστασίας κυρίως των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και αναδείχτηκαν ορισμένα ζητήματα που χρήζουν βελτίωσης για τη λειτουργία της Πολιτικής Προστασίας, αλλά και οι καλές πρακτικές της Πορτογαλίας στο ζήτημα των δασικών πυρκαγιών. Κάποια από τα κοινά θέματα που αναπτύχθηκαν ήταν:

- Η βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των τμημάτων.
- Η σημασία των επικοινωνιών και των συστημάτων.
- Ανάπτυξη «συνδέσμων» μεταξύ της επιστημονικής κοινότητας και εμπλοκή της κοινωνίας των πολιτών.
- Η σημασία της πρόληψης, καθώς και της ταχείας πρόσβασης στα αναγκαία δεδομένα.

Όπως κατέληξαν οι σύνεδροι, «η βελτίωση της Πολιτικής Προστασίας είναι μια συγκεκριμένη, συνεχής και μακροπρόθεσμη διαδικασία που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό στην πολιτική και νομική ενίσχυση, στην κατανόηση του κοινού, στην επιστημονική γνώση στο προσεχτικό σχέδιο ανάπτυξης, στην αξιόπιστη εφαρμογή των πολιτικών και των νόμων, στην αποτελεσματική προετοιμασία και στους μηχανισμούς απόκρισης».

⁴¹ «Civil Protection in the EU and in South-Eastern Europe» (External Report), Co-organized by: RACVIAC-Centre for Security Cooperation, Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Croatia and Technical Assistance Information Exchange Instrument (TAIEX), DG Enlargement, European Commission, 18 - 19 May 2011

3.6.2

Ο σχεδιασμός της πλατφόρμας συνεργασίας CivPro

Το πρόγραμμα CivPro⁴² σχεδιάστηκε για να βελτιώνει το συντονισμό και την αποτελεσματικότητα των περιφερειακών πολιτικών για την αποτροπή των καταστροφών, καθώς και για να αναπτύξει τα κατάλληλα εργαλεία για να ενδυναμωθούν οι σχέσεις και η συνεργασία μεταξύ των διάφορων φορέων της πολιτικής προστασίας. Σε αυτό θα συμμετέχουν 12 συνεργάτες από 11 ευρωπαϊκές χώρες. Πρόκειται για μια συνέργεια ουσιαστικά ανταλλαγής εμπειριών, πρωτίστως των «καλών πρακτικών» για διάφορα συστήματα που αξιοποιούνται στην πολιτική προστασία. Εστιάζει στις δράσεις αποτροπής και πρόληψης, καθώς και προστασίας του πληθυσμού.

Συγκεκριμένα το CivPro στοχεύει διαμέσου των συνεργειών αυτών στη βελτίωση της διακυβέρνησης και της διοίκησης της πολιτικής προστασίας, σε νέες καινοτόμες προσεγγίσεις και στη δημιουργία πιο λειτουργικών δομών, ώστε να έρχονται διάφοροι φορείς, ακόμη και αυτοί που δραστηριοποιούνται σε θέματα βιώσιμης ανάπτυξης, σε επαφή μεταξύ τους και να συνεργάζονται από κοινού. Έτσι αναμένεται να επιτευχθεί και η μεγαλύτερη προσοχή του κόσμου και των επιχειρήσεων για το ζήτημα της αποτροπής των φυσικών καταστροφών και της διαχείρισης των κρίσεων που αυτές δημιουργούν.

Θεωρείται μια καινοτόμα πλατφόρμα επικοινωνίας αλλά και ανάπτυξης τεχνολογιών και νέων ιδεών, σχετικά με την περιφερειακή διακυβέρνηση για τα ζητήματα της πολιτικής προστασίας, που εμπλέκει φορείς από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, και σε περιπτώσεις το ευρύ κοινό. Η φιλοδοξία των ιθυνόντων του προγράμματος είναι να αποτελέσει ένα καινούργιο μοντέλο για τις περιφερειακές πολιτικές, που θα αναπτυχθεί και σε ευρωπαϊκό επίπεδο και θα αξιοποιηθεί από τους επίσημους σχεδιασμούς της ευρωπαϊκής πολιτικής προστασίας, που θα βασίζεται στην υπεραξία που μπορεί να παρέχει η κάθετη συνεργασία, από κάτω προς τα πάνω, με πολλούς και διαφορετικούς εμπλεκόμενους.

⁴² <http://www.civpro-gr.eu/gr/page/President-CivPro-Steering-Group-and-CivPro-Director>

Δεύτερο Μέρος: Η περίπτωση της Ελλάδας και των πυρκαγιών της Πελοποννήσου του 2007

4^ο Κεφάλαιο

Η Πολιτική Προστασία στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα η Πολιτική Προστασία καθορίζεται και εφαρμόζεται από το Διυπουργικό Συντονιστικό Σώμα, τη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας και από μια σειρά άλλων Αρχών και Υπηρεσιών⁴³.

Το Διυπουργικό Συντονιστικό Σώμα συγκαλείται σε περιπτώσεις ειδικών αναγκών και για τον συντονισμό των κυβερνητικών δράσεων σε περιπτώσεις μεγάλων καταστροφών. Ουσιαστικά ενισχύει, βάσει ενός καθορισμένου πλαισίου, τις δράσεις συντονισμού της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας ώστε η τελευταία να εφαρμόσει πιο αποτελεσματικά τα σχέδια της σε περιπτώσεις έκτακτων αναγκών. Διευθύνεται από τον Γενικό Γραμματέα της ΓΓΠΠ και απαρτίζεται από τους Γενικούς Γραμματείς όλων των εμπλεκόμενων υπουργείων (Εσωτερικών, Δημόσια Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος, Υγείας, Ναυτιλίας, Δημόσιας Τάξης, Μεταφορών και Δικτύων, Επικοινωνιών και Εθνικής Άμυνας).

⁴³ http://ec.europa.eu/echo/civil_protection/civil/vademecum/el/2-el.html, VI.8 CIVIL PROTECTION IN GREECE

Η κάθε μια από τις 13 Περιφέρειες της Ελλάδας είναι υπεύθυνη για τον σχεδιασμό και τον συντονισμό των δράσεων στην επικράτεια τους, ενώ για την εφαρμογή τους εμπλέκονται και οι 54 Νομαρχίες, που παρέχουν υλικοτεχνική βοήθεια καθώς και προσωπικό στις περιπτώσεις αναγκών.

4.2

Η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας

Τον σχεδιασμό της πολιτικής για την εφαρμογή της Πολιτικής Προστασίας έχει αναλάβει από το 1996 η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. Η ΓΓΠΠ υπάγεται στο υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, στο οποίο εισηγείται τα μέτρα σχεδιασμού και αναλαμβάνει να συντάσσει τους κανονισμούς και να καταρτίζει τις προδιαγραφές για την πρόληψη των καταστροφών, σε συνεργασία με τα αρμόδια υπουργεία και τους εμπλεκόμενους φορείς. Επιπλέον οργανώνει προγράμματα εκπαίδευσης, τόσο σε στελέχη και φοιτητές όσο και σε εθελοντικούς φορείς⁴⁴.

Στόχοι της ΓΓΠΠ είναι η προετοιμασία, κινητοποίηση και συντονισμός της δράσης πολιτικής προστασίας, η πρόληψη καταστροφών, η οργανωμένη απομάκρυνση πολιτών, η επιχειρησιακή ένταξη Ειδικευμένων Εθελοντών του Μητρώου της, η αποκατάσταση των ζημιών, η πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση των πολιτών, η παρακολούθηση της εφαρμογής της πολιτικής για την πολιτική προστασία καθώς και η παρακολούθηση και έλεγχος εφαρμογής του Ετήσιου Εθνικού Σχεδιασμού Πολιτικής Προστασίας από τις Περιφέρειες και τους ΟΤΑ, η αποκατάσταση των ζημιών και οι προτάσεις για τη βελτίωση των δράσεων. Η υπηρεσία αυτή είναι υπεύθυνη για την αξιολόγηση των κινδύνων και την εκπόνηση ειδικών σχεδίων για την αντιμετώπιση τους, καθώς και για την επισήμανση των ευπαθών χώρων.

Από τις υπηρεσίες της δίνονται κατευθυντήριες γραμμές για την:

- Χάραξη στρατηγικών και τακτικών.

⁴⁴ <http://www.gscp.gr/ggpp/site/home/ws.csp>

- Ορθή οργάνωση και εξοπλισμό των υπηρεσιών και διαμόρφωση επιχειρησιακής φιλοσοφίας.
- Έγκαιρη κινητοποίηση, δραστηριοποίηση, διεύθυνση και συντονισμό του ανθρωπίνου δυναμικού και μέσων.
- Τη δημιουργία δυνατοτήτων διοικητικής μέριμνας για την αντιμετώπιση προβλημάτων τόσο των επιχειρησιακών δυνάμεων, όσο και των πληγέντων πολιτών.

Το δυναμικό της ΓΓΠΠ απαρτίζεται από ειδικευμένα στελέχη πολιτικής προστασίας στα οποία ανατίθεται η επίβλεψη εκπόνησης και εφαρμογής των σχεδίων, προγραμμάτων και μέτρων πολιτικής προστασίας, καθώς και ο συντονισμός των αναγκαίων ενεργειών ενώ υπό την εποπτεία και το συντονισμό της λειτουργούν το σύνολο των κρατικών υπηρεσιών, οι υπηρεσίες των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των οργανισμών κοινής ωφέλειας, που είναι υπεύθυνες σε επιχειρησιακό επίπεδο για τις επί μέρους δράσεις πολιτικής προστασίας και κυρίως για την ετοιμότητα και την αντιμετώπιση των καταστροφών (όπως Πυροσβεστικό Σώμα, Λιμενικό Σώμα, Ελληνική Αστυνομία, Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας, Ένοπλες Δυνάμεις, Οργανισμός Αντισεισμικού Σχεδιασμού & Προστασίας, υπηρεσίες της Περιφέρειας, της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και των πρωτοβάθμιων Ο.Τ.Α., Δ.Ε.Η., Ο.Τ.Ε., Ε.Υ.Δ.Α.Π., Δ.Ε.Π.Α, Ε.Μ.Υ.).

Επίσης, υπό το συντονισμό και ουσιαστικά την οργάνωση της ΓΓΠΠ υποστηρικτικά στις δράσεις της πλαισιώνονται εθελοντικές οργανώσεις πολιτικής προστασίας, καθώς και ειδικευμένοι εθελοντές, σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

4.2.2

Συνεργασία με τα υπουργεία

Η ΓΓΠΠ συνεργάζεται στενά με τα αρμόδια υπουργεία τα οποία έχουν καταρτισμένα ορισμένα συγκεκριμένα σχέδια αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών. Αυτά είναι τα εξής⁴⁵:

- Υπουργείο Περιβάλλοντος: 10 συγκεκριμένα σχέδια που αφορούν στους σεισμούς, τις πλημμύρες, τις χιονοπτώσεις, τις κατολισθήσεις, τη μόλυνση του περιβάλλοντος κ.α.
- Υπουργείο Ανάπτυξης: 3 συγκεκριμένα σχέδια για τη ραδιενέργεια, τα χημικά και βιομηχανικά ατυχήματα, τις εκρήξεις, τους πυρηνικούς κινδύνους, τη μεταφορά και αποθήκευση των επικίνδυνων χημικών κ.α.

⁴⁵ http://ec.europa.eu/echo/civil_protection/civil/vademecum/el/2-el.html, VI.8 CIVIL PROTECTION IN GREECE

- Υπουργείο Υγείας: 3 συγκεκριμένα σχέδια για τις ξηρασίες, τους καύσωνες και τις επιδημικές καταστάσεις.
- Υπουργείο Δημόσιας Τάξης: 2 συγκεκριμένα σχέδια για την πυροσβεστική και τη διάσωση σε αστικές και αγροτικές περιοχές.
- Υπουργείο Ναυτιλίας: 2 συγκεκριμένα σχέδια για την έρευνα και διάσωση στη θάλασσα και για την αντιμετώπιση της θαλάσσιας ρύπανσης.
- Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων: 2 συγκεκριμένα σχέδια για τα προβλήματα τηλεπικοινωνιών και τα μεγάλα τροχαία ατυχήματα.

Στη ΓΓΠΠ λειτουργεί επίσης διυπουργική ομάδα η οποία υπάγεται απευθείας στον Γενικό Γραμματέα Πολιτικής Προστασίας και αποτελεί Επιτελικό Συμβουλευτικό Όργανο, το οποίο υποστηρίζει σε επίπεδο τακτικό, επιχειρησιακό και πολιτικό τις αρμόδιες δυνάμεις και όργανα πολιτικής προστασίας, με την παροχή επιστημονικών πληροφοριών και εξειδικευμένης τεχνογνωσίας για τη διαχείριση Χημικών, Βιολογικών, Ραδιολογικών και Πυρηνικών Απειλών και Συμβάντων.

4.2.3

Σχέδιο «Ξενοκράτης»

Ο σκοπός του γενικού σχεδίου με τη συνθηματική λέξη «Ξενοκράτης»⁴⁶ είναι η διαμόρφωση ενός συστήματος αποτελεσματικής αντιμετώπισης καταστροφικών φαινομένων για την προστασία της ζωής, της υγείας και της παρουσίας των πολιτών, καθώς και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Ο «Ξενοκράτης» συντάχθηκε από τη ΓΓΠΠ με Υπουργική Απόφαση⁴⁷ του 2003 και αναθεωρήθηκε συμπληρωματικά το 2006⁴⁸, οπότε και εγκρίθηκε το Ειδικό Σχέδιο «Διαχείριση Ανθρώπινων Απωλειών». Στο σχέδιο καθορίζονται οι όροι της πολιτικής προστασίας, οι ρόλοι των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και προσδιορίζονται τα όργανα που διευθύνουν τις επιχειρησιακές δυνάμεις.

⁴⁶ <http://www.gscp.gr/ggpp/site/home/ws.csp>

⁴⁷ Υ.Α. 1299/2003 (ΦΕΚ 423 Β'/10-4-2003)

⁴⁸ Υ.Α. 3384/2006 (ΦΕΚ 776/28-6-06)

Κέντρο Επιχειρήσεων

Το Κέντρο Επιχειρήσεων Πολιτικής Προστασίας έχει την ευθύνη για τον συντονισμό και τη διαχείριση σε εθνικό επίπεδο των δράσεων του δυναμικού και των μέσων πολιτικής προστασίας για την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, σε περιπτώσεις κινητοποίησης πολιτικής προστασίας. Από το 2010 μεταφέρθηκε στις εγκαταστάσεις του 199 ΣΕΚΥΠΣ, στο Χαλάνδρι και λειτουργεί σε όλη τη διάρκεια του έτους, επί 24ώρου βάσεως, στελεχώνεται από Αξιωματικούς και Υπαξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας και πλαισιώνεται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, εάν απαιτηθεί, από ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό.

Το Κ.Ε.Π.Π. κατά το έτος 2011 κλήθηκε και ανέλαβε το συντονισμό για την κινητοποίηση των δράσεων των φορέων Πολιτικής Προστασίας, σε πανελλαδικό επίπεδο για 1.389 περιστατικά, έναντι 1.703 το 2010, 1.144 περιστατικών το 2009, 1.182 περιστατικών το 2008, 2.460 περιστατικών το 2007 και 780 το 2006.

Ομάδες Αναγνώρισης Θυμάτων Καταστροφών

Το 2006 συστάθηκαν «Ομάδες Αναγνώρισης Θυμάτων Καταστροφών», οι οποίες έχουν ως αποστολή την αναγνώριση και ταυτοποίηση των θυμάτων από ατυχήματα, καταστροφές και εγκληματικές και τρομοκρατικές ενέργειες. Οι ομάδες αυτές αποτελούνται από ειδικευμένο ιατρικό προσωπικό, εμπειρογνώμονες και αξιωματικούς της Ελληνικής Αστυνομίας.

4.2.4

Σύστημα Εθελοντισμού Πολιτικής Προστασίας

Η ΓΓΠΠ αποτελεί τον εθνικό φορέα ένταξης Εθελοντικών Ομάδων και Ειδικευμένων Εθελοντών στο Μητρώο⁴⁹ της και περιλαμβάνονται στο δυναμικό της πολιτικής προστασίας αναλαμβάνοντας την υποστήριξη δράσεων πρόληψης, αντιμετώπισης και αποκατάστασης καταστροφών. Με το Νόμο 3013/2002 περί «Αναβάθμισης της Πολιτικής Προστασίας» θεσμοθετήθηκε το Σύστημα Εθελοντισμού Πολιτικής Προστασίας για την αντιμετώπιση φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών.

⁴⁹ <http://www.gscp.gr/ggpp/site/home/ws.csp>

Στο Μητρώο Εθελοντικών Οργανώσεων μπορούν να ενταχθούν νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα καθώς και ομάδες εθελοντών που δραστηριοποιούνται στα πλαίσια των ΟΤΑ, εφόσον προκύπτει από το καταστατικό τους ή από την αποδεδειγμένη δράση τους κατά το πρόσφατο παρελθόν η δραστηριοποίησή τους στον τομέα της πολιτικής προστασίας.

Στο Μητρώο Ειδικευμένων Εθελοντών εντάσσονται και φυσικά πρόσωπα τα οποία είτε λόγω της φύσεως της επαγγελματικής ή επιστημονικής τους ενασχόλησης είτε λόγω ύπαρξης αποδεδειγμένης εμπειρίας, μπορούν να ανταποκριθούν με πληρότητα στα καθήκοντα πρόληψης, αντιμετώπισης και αποκατάστασης φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών.

Εθελοντικά Προγράμματα

Υπάρχουν μια σειρά οργανωμένων προγραμμάτων εθελοντισμού σε όλη την επικράτεια, που αφορούν στην αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών, ιδιαιτέρως στη δασοπροστασία. Οι εθελοντικές αυτές πρωτοβουλίες είτε είναι ανεξάρτητες είτε ενισχύονται από τις υπηρεσίες της πολιτικής προστασίας, σε καμία περίπτωση όμως δεν τις υποκαθιστούν ή δρουν χωρίς τη σύμφωνη γνώμη τους και, σε ορισμένες περιπτώσεις, υπό τον συντονισμό τους.

Το πιο εξειδικευμένο είναι το εκπαιδευτικό πρόγραμμα Εθελοντικής Δράσης για την Διαχείριση Κινδύνων και Κρίσεων και Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών «Προστατεύω τον εαυτό μου και τους άλλους»⁵⁰, που στοχεύει στην εκπαίδευση Εθελοντών για την απόκτηση δεξιοτήτων Διαχείρισης Κινδύνων και Κρίσεων και Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών. Το πρόγραμμα υλοποιείται σε συνεργασία με την Τοπική και Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και άλλους φορείς (Νοσοκομεία, ΔΕΚΟ, Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης κ.α.) ενώ εμπλέκονται και πολλά αρμόδια υπουργεία και υπηρεσίες.

Οι βασικές θεματικές ενότητες του προγράμματος είναι :

- Γνωσιακές παράμετροι του κινδύνου (Στρατηγικές λύσης προβλήματος/Λήψης απόφασης - Διαχείριση πληροφορίας - Λειτουργία σε ομάδες - Ψυχοκοινωνική στήριξη πληγέντων - Διαχείριση πανικού)

⁵⁰ <http://www.gsae.edu.gr/index.php/ethelontismos>

- Πυρκαγιές - Πλημμύρες - Ακραία καιρικά φαινόμενα
- Σεισμοί – Διασώσεις
- Θαλάσσια ναυτικά ατυχήματα - Προστασία θαλασσίου περιβάλλοντος
- Πρώτες βοήθειες - Διαχείριση καταυλισμών
- Εθελοντική δράση Πολιτικής Προστασίας

Από το 2001, οπότε άρχισε να λειτουργεί το πρόγραμμα, μέχρι σήμερα έχουν εκπαιδευτεί 4.700 εθελοντές σε 141 Δήμους της Επικράτειας και έχουν υλοποιηθεί σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης 20 ημερίδες και διημερίδες για την επιμόρφωση 2.500 στελεχών της Δημόσιας Διοίκησης και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε θέματα διαχείρισης κινδύνου. Σεμινάρια εκπαίδευσης έχουν γίνει και σε εργαζόμενους σε νοσοκομεία, ΔΕΚΟ και άλλους φορείς.

Η περίπτωση της Ιπποκράτειου Πολιτείας

Ένα παράδειγμα πετυχημένης εθελοντικής δράσης που λειτουργεί κατά τα πρότυπα και με τη στενή συνεργασία της ΓΓΠΠ, στον τομέα της πυροπροστασίας, είναι η πρωτοβουλία των κατοίκων της Ιπποκράτειου Πολιτείας⁵¹ οι οποίοι έχουν δημιουργήσει ομάδες πρόληψης, κατάσβεσης αλλά και διάσωσης. Με 60 «μόνιμους» εθελοντές βρίσκονται σε επιφυλακή και περιπολούν το βουνό επί 24ωρου βάσεως, διαθέτουν επαγγελματικό εξοπλισμό και επεμβαίνουν σε τουλάχιστον 50 εστίες φωτιάς κάθε χρόνο, πολλές φορές με θεαματικά αποτελέσματα αφού προλαβαίνουν την επέκταση της φωτιάς από τα πρώτα στάδια. Οι εθελοντές εκπαιδεύονται σε τακτικά σεμινάρια της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας. Το πρώτο οργανωμένο σχέδιο πυρασφάλειας των κατοίκων, που τελεί υπό την έγκριση της γενικής γραμματείας πολιτικής προστασίας, εκπονήθηκε αμέσως μετά την καταστροφή του 2007 και προβλέπει ακόμη και τον απεγκλωβισμό πολιτών.

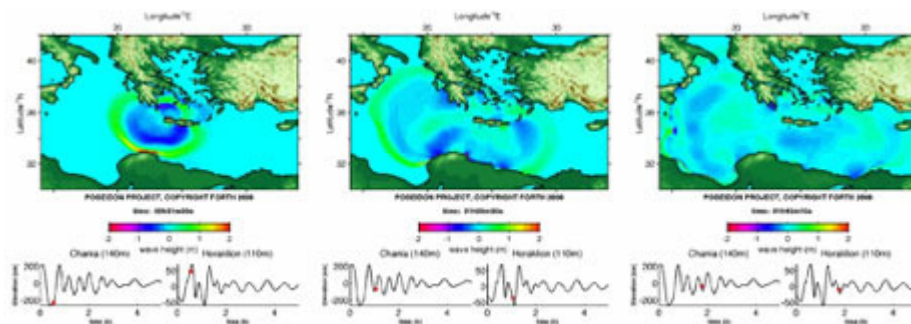
⁵¹ <http://www.zougla.gr/topstory/article/montelo-afto-organosis-stin-ipokratio-politia>

4.2.5

Ασκήσεις ετοιμότητας

Στο πλαίσιο της επιχειρησιακής ετοιμότητας και της καλύτερης εκπαίδευσης των στελεχών της πολιτικής προστασίας, διοργανώνονται ασκήσεις ετοιμότητας βασισμένες σε συγκεκριμένα σενάρια προκειμένου να «δοκιμαστούν» τα επιχειρησιακά σχέδια και εργαλεία υλοποίησης της ΓΓΠΠ. Η πιο πρόσφατη άσκηση μεγάλης κλίμακας, με τη συμμετοχή φορέων του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας και τη συνεργασία της Γαλλίας και της Κύπρου έγινε τον Οκτώβριο του 2011 στην Κρήτη, στο πλαίσιο του προγράμματος «EU POSEIDON»⁵².

Οι στόχοι του Προγράμματος «Poseidon» είναι η κατανόηση και βελτίωση των διαδικασιών της Πολιτικής Προστασίας στο πλαίσιο της ανταπόκρισης και ετοιμότητας, η εκπαίδευση των εμπλεκόμενων σε αυτή, ο έλεγχος του συντονισμού των υπηρεσιών και με τη χρήση του MIC και η δοκιμή νέων εφαρμογών έγκαιρης προειδοποίησης και επικοινωνιακών συστημάτων.

Το σενάριο της άσκησης ήταν το «χτύπημα» από κύμα τσουνάμι στην Κρήτη (βασισμένο σε ιστορικά στοιχεία σεισμού που έγινε στην περιοχή τον 4ο αιώνα μ.Χ.) και διεξήχθη σε πραγματικούς επιχειρησιακούς χρόνους. Η άσκηση διεξήχθη υπό τη Διοίκηση Μικτής Ομάδας Ελέγχου, η οποία αποτελείται από ανώτερα στελέχη της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης, του Πυροσβεστικού Σώματος, της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού

• ⁵² Evangelia T. Flouri, Costas E. Synolakis, Nikos A. Kampanis and Catherine E. Chronaki, «Risk Assessment Study based of the 365AD Earthquake to Drive a Civil Protection Exercise»

Σώματος, του ΕΚΑΒ Κρήτης και του ΙΤΕ με επικεφαλής την Εθνική Εκπρόσωπο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Πολιτικής Προστασίας. Συμμετείχαν φορείς από το υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και δυνάμεις όλων των εμπλεκόμενων φορέων της Κρήτης: Πυροσβεστικό Σώμα, 3η ΕΜΑΚ, ΕΛ.ΑΣ, Ένοπλες Δυνάμεις, Λιμενικό Σώμα, 7η Υγειονομική Περιφέρεια Κρήτης, ΕΚΑΒ Κρήτης, Περιφέρεια Κρήτης, Περιφερειακή Ενότητα Χανίων και Ηρακλείου, Δήμοι Ηρακλείου, Μαλεβυζίου & Χανίων, Ε.Ε.Σ., Ραδιοερασιτέχνες Κρήτης καθώς και δυνάμεις από την Κύπρο και τη Γαλλία.

4.3

Μέτρα για την αντιπυρική προστασία

(φωτό: Reuters, Ηλεία, 08/2007)

Ο μεγαλύτερος κίνδυνος φυσικών καταστροφών που αντιμετωπίζει η Ελλάδα είναι αυτός των δασικών πυρκαγιών και τα τελευταία χρόνια η έμφαση των προσπαθειών προστασίας δίνεται σε αυτόν τον τομέα. Τα έργα, οι δράσεις και τα μέτρα πρόληψης και ετοιμότητας που εφαρμόζονται στην Ελλάδα για την αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών προσδιορίζονται θεματικά στις παρακάτω ενότητες⁵³:

⁵³ Σχεδιασμός και δράσεις Πολιτικής Προστασίας για την αντιμετώπιση κινδύνων λόγω των δασικών πυρκαγιών, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Αριθ. Πρωτ. 1215 Γενική Γραμματεία Πολιτικής

1. Προγράμματα εκτέλεσης έργων και εργασιών αντιτυρικής προστασίας σε δάση και δασικές εκτάσεις (βελτίωση - συντήρηση δασικού οδικού δικτύου, εγκατάσταση δεξαμενών νερού και πυροφυλακίων, φυτοτεχνικές εργασίες, κλπ) προς διευκόλυνση του έργου της καταστολής.
2. Προγράμματα μείωσης του κινδύνου πρόκλησης πυρκαγιάς και προστασίας από επερχόμενη πυρκαγιά με απομάκρυνση της βλάστησης γύρω από υποδομές και περιοχές ιδιαίτερης αξίας (αρχαιολογικοί χώροι, άλση, πάρκα, κλπ).
3. Μέτρα πρόληψης για την αποφυγή πρόκλησης πυρκαγιάς στην ύπαιθρο από τη λειτουργία χώρων ανεξέλεγκτης εναπόθεσης αστικών απορριμμάτων που ανήκουν στους Δήμους.
4. Μέτρα πρόληψης για την αποφυγή εκδήλωσης πυρκαγιάς από την εκτέλεση γεωργικών και άλλων εργασιών περιορισμένης έκτασης στην ύπαιθρο κατά τη διάρκεια της αντιτυρικής περιόδου.
5. Ενημέρωση του κοινού για τη λήψη μέτρων πρόληψης και προστασίας από κινδύνους που προέρχονται από δασικές πυρκαγιές.
6. Έκδοση ημερήσιου χάρτη πρόβλεψης κινδύνου πυρκαγιάς ως μέτρο που συμβάλει στην προληπτική οργάνωση και τον κρατικό συντονισμό για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των πυρκαγιών, με την άμεση λήψη πρόσθετων μέτρων πρόληψης και ετοιμότητας, σε περιοχές στις οποίες προβλέπεται υψηλός κίνδυνος, καθώς και στην ενημέρωση του κοινού για την αποφυγή πρόκλησης πυρκαγιάς από αμέλεια.
7. Προληπτική απαγόρευση της κυκλοφορίας οχημάτων και παραμονής εκδρομέων σε εθνικούς δρυμούς, δάση και περιοχές ειδικής προστασίας σε ημέρες και ώρες που ο κίνδυνος εκδήλωσης πυρκαγιάς θεωρείται υψηλός.
8. Συμμετοχή εθελοντικών οργανώσεων Πολιτικής Προστασίας σε δράσεις επιτήρησης δασών κατά τη διάρκεια της αντιτυρικής περιόδου για την έγκαιρη επισήμανση πυρκαγιών.

9. Σύγκληση Συντονιστικών Οργάνων Πολιτικής Προστασίας των Περιφερειακών Ενοτήτων και Συντονιστικών Τοπικών Οργάνων των Δήμων με θέμα τη λήψη μέτρων πρόληψης και ετοιμότητας για την αντιμετώπιση των πυρκαγιών.

Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών απαιτείται συντονισμός και στενή συνεργασία των φορέων. Βασική προϋπόθεση στο σχεδιασμό για τη λήψη συντονισμένων μέτρων και δράσεων, αποτελεί η αποσαφήνιση των αρμοδιοτήτων των φορέων που εμπλέκονται ανά δράση.

Η ευθύνη έκδοσης οδηγιών και τεχνικών προδιαγραφών έργων και εργασιών αντιπυρικής προστασίας δασών και δασικών εκτάσεων και η εκπόνηση προγραμμάτων προστασίας τους από τον κίνδυνο των πυρκαγιών, αποτελεί αρμοδιότητα της Ειδικής Γραμματείας Δασών του Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής.

Σε αυτό το πλαίσιο, το Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής συνέταξε σχέδια αντιπυρικής προστασίας νέων προδιαγραφών. Για το σκοπό αυτό δόθηκε εντολή σε όλα τα δασαρχεία να δημιουργήσουν νέα αντιπυρικά σχέδια τα οποία θα αποτυπώνουν σε ένα ενιαίο, για όλους τους φορείς, χαρτογραφικό υπόβαθρο, τα επιχειρησιακά δεδομένα με βάση τα οποία θα οργανώνεται η πρόληψη των πυρκαγιών. Τα επιχειρησιακά κέντρα του Πυροσβεστικού Σώματος και της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας στελεχώνονται με Δασολόγους ή Δασοπόνους οι οποίοι θα αποτελούν το σύνδεσμο με το Συντονιστικό Κέντρο Δασοπροστασίας του ΥΠΕΚΑ και τις Δασικές Υπηρεσίες των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων. Με τον τρόπο αυτό θα υπάρχει συντονισμός όλων των εμπλεκόμενων φορέων αλλά και η άμεση συνεργασία τους με τη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας προκειμένου να υλοποιούνται τα μέτρα πολιτικής προστασίας και κυρίως ο προληπτικός αποκλεισμός δασικών δρόμων κατά τις επικίνδυνες μέρες και ώρες για την εκδήλωση πυρκαγιάς.

Επίσης ενεργοποιήθηκε και το επιχειρησιακό πρόγραμμα, «Αλέξανδρος Μπαλτατζής» το οποίο δίνει τη δυνατότητα στις Δασικές Υπηρεσίες και τους ΟΤΑ να υποβάλλουν αιτήσεις χρηματοδότησης έργων στο πλαίσιο της διάταξης «Βελτίωση των συνθηκών πρόληψης για την αντιπυρική προστασία των δασών και των Δασικών Εκτάσεων και αποκατάσταση δασών και δασικών εκτάσεων που έχουν υποστεί

καταστροφές, κυρίως από πυρκαγιές». Με άλλη εγκύκλιο που προωθείται προς τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις και τις Περιφέρειες του Κράτους (κρατικούς και αιρετούς Περιφερειάρχες) ζητείται η αξιοποίηση των μηχανικών μέσων και του εξοπλισμού δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών. Αντίστοιχα το ΥΠΕΚΑ με έγγραφό του τόσο προς τη ΔΕΗ όσο και προς τον ΟΣΕ ζήτησε να προχωρήσουν σε καθαρισμούς των δικτύων τους.

Αρμοδιότητες και τομείς ευθύνης

Οι Διευθύνσεις Συντονισμού και Επιθεώρησης Δασών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων έχουν την ευθύνη συντονισμού και εποπτείας της σύνταξης των δασικών προγραμμάτων σε επίπεδο Νομού καθώς και την εποπτεία εκτέλεσής τους.

Η εκτέλεση προγραμμάτων μείωσης του κινδύνου με την προληπτική απομάκρυνση μέρους της βλάστησης γύρω από περιοχές ιδιαίτερης προστασίας (κτιριακές υποδομές και εγκαταστάσεις, κατασκηνώσεις, αρχαιολογικοί χώροι, άλση, πάρκα, κλπ) και περιοχές που θεωρούνται λόγω της φύσεώς τους υψηλού κινδύνου (σημεία διέλευσης δικτύων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, δεξαμενές καυσίμων, χώροι εναπόθεσης απορριμμάτων, κλπ) αποτελεί ευθύνη των φορέων στους οποίους ανήκει ο χώρος.

Η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας διεξάγει τη συστηματική καταγραφή όλων των εν ενεργεία χώρων ανεξέλεγκτης εναπόθεσης αστικών απορριμμάτων των Δήμων, με έμφαση στην εκτίμηση κινδύνου πρόκλησης πυρκαγιάς από τη λειτουργία τους. Τα μέτρα πρόληψης για την αποφυγή πρόκλησης πυρκαγιάς λαμβάνονται από τους Δήμους και στους χώρους μεταφόρτωσης απορριμμάτων που λειτουργούν με ευθύνη των Δήμων.

Η ενημέρωση του κοινού για τη λήψη μέτρων προστασίας από κινδύνους που προέρχονται από δασικές πυρκαγιές γίνεται σε κεντρικό επίπεδο από τη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, την Ειδική Γραμματεία Δασών του Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής και το Αρχηγείο του Πυροσβεστικού Σώματος.

4.3.2

Ημερήσιος Χάρτης Πρόβλεψης Κινδύνου Πυρκαγιάς

Η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας εκδίδει κατά τη διάρκεια της αντιπυρικής περιόδου ημερήσιο δελτίο πρόβλεψης κινδύνου πυρκαγιών με τη μορφή θεματικού χάρτη. Ο χάρτης αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του σχεδιασμού αντιμετώπισης των δασικών πυρκαγιών, που συμβάλει αποτελεσματικά στην προληπτική οργάνωση και τον κρατικό συντονισμό καθώς και στην ευαισθητοποίηση των πολιτών για την αποτροπή έναρξης δασικών πυρκαγιών από αμέλεια.

Ο Ημερήσιος Χάρτης Πρόβλεψης Κινδύνου Πυρκαγιάς, έχει κύριο στόχο να ενημερώσει, τους φορείς που εμπλέκονται στην αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών, για τις περιοχές που το επόμενο 24ωρο είναι μεγάλη η επικινδυνότητα εκδήλωσης και εξάπλωσης πυρκαγιών, ως αποτέλεσμα της παρουσίας και δράσης φυσικών αιτίων που δημιουργούν ευνοϊκό περιβάλλον για την εμφάνιση τους συνδυαζόμενα με καταγραφές παλαιότερων ετών . Στον Ημερήσιο Χάρτη Πρόβλεψης Κινδύνου Πυρκαγιάς, εμφανίζονται τα διοικητικά όρια των Δασαρχείων της χώρας, τα οποία και θεωρούνται ως το ελάχιστο γεωγραφικό διαμέρισμα στο οποίο θα εκτιμάται ο κίνδυνος. Σε αυτόν διακρίνονται τέσσερις κατηγορίες κινδύνου, χαμηλή, μέση, υψηλή και πολύ υψηλή, βαθμολογούμενες αντίστοιχα με αριθμούς από το 1 έως το 4. Η κατηγορία με αριθμό 5, κατά κανόνα, εμφανίζεται σπάνια στο χάρτη και αντιστοιχεί με κατάσταση Συναγερμού.

Για την πλήρη αξιοποίηση του ημερήσιου χάρτη πρόβλεψης κινδύνου πυρκαγιάς, οι διαφορετικές κατηγορίες κινδύνου απαιτούν και αντίστοιχη κλιμάκωση ετοιμότητας και λήψη μέτρων από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς στην αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών, κατά το μέρος που τους αφορά. Τα επίπεδα ετοιμότητας, οι συγκεκριμένες ενέργειες του κάθε επιχειρησιακά εμπλεκόμενου Φορέα σε κάθε επίπεδο και η λήψη πρόσθετων μέτρων σε συνάρτηση με το προβλεπόμενο επίπεδο κινδύνου καθορίζεται από τον επιχειρησιακό τους σχεδιασμό.

Για τις περιοχές που η πρόβλεψη του κινδύνου εκτιμάται από πολύ υψηλή έως εξαιρετικά υψηλή, εκδίδεται ιδιαίτερο προειδοποιητικό σήμα από το Κέντρο Επιχειρήσεων της Πολιτικής Προστασίας, με αποδέκτες τις Διευθύνσεις Πολιτικής Προστασίας των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων και των Περιφερειών που βρίσκονται

σε αυτές. Το σήμα προωθείται περαιτέρω προς τους υπεύθυνους Πολιτικής Προστασίας των Δήμων με ευθύνη των Διευθύνσεων Πολιτικής Προστασίας των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων.

Παράλληλα η ενημέρωση του κοινού, μέσω δελτίων τύπου, για θέματα που συνδέονται με την έκδοση του χάρτη πρόβλεψης κινδύνου πυρκαγιάς και την κατάταξη μιας περιοχής της χώρας σε κατηγορία πολύ υψηλού κινδύνου, αποτελεί ευθύνη της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας. Το Γενικό Σχέδιο Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών εξαιτίας Δασικών Πυρκαγιών ενεργοποιείται και εφαρμόζεται σε καθημερινή βάση κατά τη διάρκεια της αντιπυρικής περιόδου (ή όταν αυτό απαιτείται εκτός της αντιπυρικής περιόδου) με κριτήρια κλιμάκωσης.

4.3.3

Άλλες πρωτοβουλίες φορέων για τη δασοπροστασία

Για το ζήτημα της δασοπροστασίας, νέα μέτρα πρόληψης προωθούνται από το Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων (ΙΜΔΟ&ΤΔΠ)⁵⁴ που ασχολείται ενεργά με την ανάπτυξη της γνώσης για τη διαχείριση των δασικών πυρκαγιών και τη μετάδοση αυτής της γνώσης στην πράξη. Στο πλαίσιο του προγράμματος «ΠΡΟΛΗΨΗ ΔΑΣΙΚΩΝ ΠΥΡΚΑΓΙΩΝ 2012-2013», το ΙΜΔΟ&ΤΔΠ καλεί όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, εθελοντές και ιδιώτες να συμμετάσχουν στη δράση με στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας των προσπαθειών πρόληψης σε όλη την Ελλάδα τόσο με την άμεση οργάνωση δράσεων πρόληψης σε εφαρμογή των προτάσεων των ομάδων εργασίας του 2011, όσο και με συλλογή πληροφοριών για δράσεις που γίνονται σε όλη την Ελλάδα και τη διαδικτυακή προβολή τους. Η συγκέντρωση και το μοίρασμα ιδεών, πληροφοριών και εργαλείων πρόληψης εκτιμάται ότι θα βοηθήσουν στην αύξηση της αποτελεσματικότητας των προσπαθειών πρόληψης των δασικών πυρκαγιών.

⁵⁴ <http://www.fria.gr/>

5^ο Κεφάλαιο

Οι καταστροφικές πυρκαγιές στην Πελοπόννησο το 2007: ελλείψεις στη λειτουργία της δασοπροστασίας και προτάσεις ειδικών

(φωτό: Reuters, *Ηλεία*, 08/2007)

Οι πυρκαγιές της Πελοποννήσου το καλοκαίρι του 2007 είχαν ως αποτέλεσμα τον θάνατο 70 ανθρώπων, εκτεταμένες ζημιές σε 140 χωριά, την καύση 2,7 εκατομμυρίων στρεμμάτων κυρίως δασικής έκτασης και οικονομικό κόστος τουλάχιστον 1,6 δισεκατομμυρίων ευρώ. Πρόκειται για τη χειρότερη φυσική καταστροφή της Ελλάδας στη νεώτερη ιστορία της αλλά και για τη μεγαλύτερη δοκιμασία των δυνάμεων της Πολιτικής Προστασίας της χώρας.

Η μία πτυχή των αιτιών της καταστροφής είναι η δημιουργία τεράστιων πύρινων μετώπων και οι δυσμενείς για τις προσπάθειες των πυροσβεστών συνθήκες που επικρατούσαν, με αποτέλεσμα να καθίσταται υπερβολικά δύσκολες οι ανθρώπινες προσπάθειες περιορισμού του φαινομένου εκ των πραγμάτων. Όμως, όπως επισημαίνουν ειδικοί επιστήμονες αλλά και τονίζουν άνθρωποι που έζησαν τις καταστροφές, οι ελλείψεις και τα προβλήματα του μηχανισμού της πολιτικής προστασίας της χώρας συνέβαλαν καθοριστικά στην έκταση της καταστροφής.

5.2

Αίτια της καταστροφής και προτάσεις

Όπως επισημαίνει ο Δρ. Παύλος Κωνσταντινίδης, Ερευνητής του Ινστιτούτου Δασικών Ερευνών Θεσσαλονίκης-ΕΘΙΑΓΕ⁵⁵, το πρόβλημα που οδήγησε στις εκτεταμένες καταστροφές ξεκινάει από τις αδυναμίες της κεντρικής διοίκησης και από τη μη διαμορφωμένη κεντρική πολιτική που θα έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα στην εφαρμογή της. Επίσης, διαβλέπει αλληλοεπικάλυψη των υπηρεσιών, οι οποίες πολλές φορές *«λειτουργούν η μια ενάντια της άλλης με αποτέλεσμα να εξελίσσεται μια ιδιότυπη κόντρα η οποία προκαλεί τις γνωστές δασοπυροσβεστικές αρρυθμίες»*. Ο ερευνητής διαβλέπει ελλειπέστατη ενημέρωση της κοινής γνώμης σχετικά με το ζήτημα της πυροπροστασίας αλλά και αμφιβόλου αποδοτικότητας μέτρα πρόληψης, τα οποία σε πολλές περιπτώσεις εφαρμόζονται μόνο τυπικά ή και καθόλου.

Σχετικά με τις δράσεις καταστολής, τα προβλήματα εστιάζονται και πάλι στον μεγάλο αριθμό φορέων που σχετίζονται με τις σχετικές δράσεις, όσο και στο γεγονός ότι η δασοπυρόσβεση πέρασε από το 1998 από τη Δασική Υπηρεσία στην Πυροσβεστική χωρίς ουσιαστική οργάνωση αλλά και εκπαίδευση από τους πυροσβέστες για τα νέα, εντελώς διαφορετικά τους καθήκοντα. Συγκεκριμένα, *«η Δασική Υπηρεσία μοιράσθηκε σε δύο Υπουργεία. Στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης έμεινε η Κεντρική Υπηρεσία (η κεφαλή όλων των περιφερειακών υπηρεσιών), ενώ οι περιφερειακές μονάδες μεταφέρθηκαν στα Υπουργεία Εσωτερικών και Δημόσιας Διοίκησης. Αποτέλεσμα, οι εντολές που δίνονται από τις κεντρικές υπηρεσίες να μην είναι υποχρεωτικής εκτέλεσης από τις υφιστάμενες περιφερειακές. Το κομφούζιο συμπληρώνουν οι ΟΤΑ που εμπλέκονται και στην πρόληψη και στην καταστολή, οι εθελοντές, ο στρατός κ.λ.π.»*.

Σύμφωνα με τον Δρ. Γαβριήλ Ξανθόπουλο Δασολόγο – Ειδικό στις Δασικές Πυρκαγιές, Ερευνητή του Ινστιτούτου Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων, του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας⁵⁶, το

⁵⁵ Παύλος Κωνσταντινίδης, «Σαθρό το σύστημα προστασίας-δασοπυρόσβεσης», Περιβάλλον 21, τεύχος 18

⁵⁶ Γαβριήλ Ξανθόπουλος, «Αναδιοργάνωση με βάση την επιστημονική γνώση», Περιβάλλον 21, τεύχος 18 (7-8/2007)

πρόβλημα εστιάζεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει ενιαίος φορέας επιφορτισμένος με τη δασοπροστασία, αλλά οι υπηρεσίες είναι κατακερματισμένες σε διάφορους φορείς, έστω υπό τον συντονισμό και την ανωτέρα διοίκηση της ΓΓΠΠ. Ως πρότυπο και λύση για την Ελλάδα παρουσιάζει το παράδειγμα των ΗΠΑ, όπου λειτουργεί το Εθνικό Σύστημα Διαχείρισης Συμβάντων (Καταστροφών) (National Interagency Incident Management System ή NIIMS), που άρχισε σταδιακά να εφαρμόζεται από την αρχή της δεκαετίας του 1980. *«Μέσα από αυτό το σύστημα έγινε δυνατή η αποτελεσματική συνεργασία όλων των ανομοιογενών φορέων και η αξιοποίηση όλων των υπάρχουσών δυνάμεων καθώς δημιουργήθηκαν οι απαραίτητες προδιαγραφές συνεργασίας και αποφεύχθηκαν οι αλληλοεπικαλύψεις, οι επιμέρους διαμάχες για δικαιοδοσίες, η άσκοπη αύξηση του κόστους κλπ».*

Επίσης εντοπίζει προβλήματα στην πρόληψη της δασοπροστασίας, αφού οι περισσότερες ενέργειες και οι οικονομικοί πόροι δίνονται για την καταστολή. Στην Ελλάδα ενεργεί κάθε καλοκαίρι ο μεγαλύτερος αριθμός αεροσκαφών και ελικοπτέρων (22 Canadair, 20 PZL, 15 βαρέως τύπου ελικόπτερα), σε σχέση με την προστατευόμενη έκταση, από κάθε άλλη χώρα στον κόσμο. Όπως τονίζει ο επιστήμονας, *«αυτό έμμεσα έχει σαν αποτέλεσμα την ανυπαρξία κονδυλίων για την πρόληψη και τη διαχείριση των δασών. Αντί να φροντίσουμε να έχουμε ένα καλά οργανωμένο σύστημα όπου οι φορείς θα αλληλοσυμπληρώνονται, συνεχίζουμε να αυξάνουμε τη δύναμη καταστολής παραγνωρίζοντας ότι τελικά χωρίς διαχείριση (όπως συμβαίνει σήμερα μετά τον παραγκωνισμό και υποβάθμιση της δασικής υπηρεσίας) τα μεσογειακά δάση είναι νομοτελειακό ότι θα καίγονται σε τακτά χρονικά διαστήματα, όπως γίνεται μέσα στους αιώνες».* Τέλος, προβλήματα εντοπίζονται και στις δράσεις της Πυροσβεστικής Υπηρεσία για την κατάσβεση των δασικών πυρκαγιών, αφού οι τελευταίες βασίζονται κυρίως στην εναέρια υποστήριξη κι όταν αυτή εκλείπει –όπως συνέβη για πολλές ώρες στην περίπτωση της Ηλείας-, τότε αυτές είναι ουσιαστικά αναποτελεσματικές.

Το επιτυχημένο μοντέλο της Πορτογαλίας

Στο συνέδριο για την Πολιτική Προστασία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη (18-19 Μαΐου 2011, Κροατία)⁵⁷ αναδείχτηκε το επιτυχημένο παράδειγμα της δασοπυρόσβεσης της Πορτογαλίας, όπου με στοχευόμενες ενέργειες μειώθηκαν οι πυρκαγιές δασών σε ποσοστό 25% τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με τους Πορτογάλους αξιωματούχους, αυτό συνέβη εξαιτίας των παρακάτω παραγόντων:

- Έγιναν διατομεακές προσεγγίσεις όλων των εμπλεκόμενων φορέων σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.
- Ενεπλάκη και εκπαιδεύτηκε ο πληθυσμός.
- Αυστηροποιήθηκαν οι ποινές για όσους προκαλούν φωτιές.
- Αξιοποιήθηκαν αποτελεσματικά συστήματα διοίκησης και ελέγχου.
- Βελτιώθηκε ο συντονισμός και η διαχείριση της πληροφορίας.
- Καθιερώθηκε η ετήσια αναθεώρηση της κεντρικής πολιτικής των αρχών.
- Έγινε δυναμική προετοιμασία υποδοχής και διευκόλυνσης της εξωτερικής βοήθειας, καθώς και για τα εναέρια μέσα πυρόσβεσης.
- Συνεχής καλύψεις και παροχή πληροφοριών και συμβουλών από τα ΜΜΕ.

⁵⁷ «Civil Protection in the EU and in South-Eastern Europe» (External Report), Co-organized by: RACVIAC-Centre for Security Cooperation, Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Croatia and Technical Assistance Information Exchange Instrument (TAIEX), DG Enlargement, European Commission, 18 - 19 May 2011

5.3

Αναποτελεσματικότητα των υπηρεσιών τη στιγμή της καταστροφής στην Πελοπόννησο: μαρτυρίες εμπλεκομένων

(φωτό: Reuters, Ηλεία, 08/2007)

Όπως αναφέρουν θεσμικοί φορείς και κάτοικοι της Ηλείας που έζησαν την καταστροφή του 2007⁵⁸, υπήρξαν σημαντικές αστοχίες, έλλειψη συντονισμού και κατευθύνσεων, ανεπάρκεια δυνάμεων και δυσλειτουργία των συστημάτων επικοινωνίας μεταξύ των φορέων που είναι υπεύθυνοι για τη δασοπυρόσβεση και την προστασία του πληθυσμού. Καταρχάς αν και θεωρείτο από τους τοπικούς φορείς πολύ επικίνδυνο να συμβεί μια τέτοιου μεγέθους καταστροφή λόγω της μορφολογίας της περιοχής της Ηλείας, δεν υπήρξαν οι αντίστοιχες δράσεις ετοιμότητας αποτροπής και πρόληψης.

Τις ημέρες των καταστροφών, δεν αξιοποιήθηκαν μηχανήματα και υλικοτεχνική υποδομή της περιοχής που θα μπορούσε να είχε χρησιμεύσει, ενώ οι βλάβες που δημιουργήθηκαν στις επικοινωνίες άργησαν πολύ να αποκατασταθούν με ότι αυτό

⁵⁸ Οι συνεντεύξεις λήφθηκαν από τον γράφοντα σε επιτόπια έρευνα για την εκπόνηση της εργασίας «Η Κάλυψη των Πυρκαγιών του Αυγούστου 2007 από τα ΜΜΕ», Μάθημα: Επικοινωνιακές Τεχνολογίες Ι, Π.Μ.Σ. Ψυχολογία και ΜΜΕ, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

συνεπάγεται για τον συντονισμό των υπηρεσιών. Σε αρκετές περιπτώσεις μάλιστα, οι δημοσιογράφοι αποτελούσαν το μέσο επικοινωνίας αλλά και συντονισμού των πυροσβεστικών δυνάμεων, μεταδίδοντας τις σχετικές εικόνες με τα ρεπορτάζ τους.

Παρατηρήθηκε ακόμη και η μη λειτουργία ακριβών συστημάτων, όπως ο μηχανισμός προστασίας του μουσείου της Ολυμπίας ο οποίος αν και είναι εγκατεστημένος δεν λειτούργησε για άγνωστη αιτία. Αντίστοιχα προβλήματα μη λειτουργίας ακριβών και αποτελεσματικών στην πράξη συστημάτων παρατηρήθηκαν και φέτος στην Πάρνηθα, όπου η ειδική κάμερα πρόληψης με εμβέλεια ακόμη και την Πεντέλη και τον Υμηττό, που είναι τοποθετημένη σε παρατηρητήριο, παρουσιάστηκε να μη λειτουργεί λόγω έλλειψης κονδυλίων συντήρησης. Λόγω της τεράστιας έκτασης της καταστροφής, θεωρείται ότι θα έπρεπε να είχε χρησιμοποιηθεί και ο στρατός στις ενέργειες πυρόσβεσης, όπως προβλέπεται άλλωστε, κάτι όμως που δεν έγινε.

Επίσης θεωρήθηκε αδύνατη η εφαρμογή του «Ξενοκράτη», λόγω της τεράστιας έκτασης του φαινομένου. Υπήρχαν πολλά σημεία στην περιοχή όπου οι δυνάμεις του κρατικού μηχανισμού δεν κατάφεραν να προσεγγίσουν καν, με συνέπεια τα τραγικά αυτά αποτελέσματα. Θεωρείται ότι οι αδυναμίες και οι ατολμίες που έδειξαν σε ορισμένες περιπτώσεις οι πυροσβέστες οφείλονταν και στον θάνατο τριών πυροσβεστών που έπεσαν στο καθήκον τη συγκεκριμένη περίοδο. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις οι πολύ περιορισμένες δυνάμεις της τοπικής αυτοδιοίκησης ενεργούσαν μόνες τους και αποσπασματικά, ενώ εξαιτίας του πανικού που προκλήθηκε η συμμετοχή των κατοίκων στην πυρόσβεση ήταν ελάχιστη.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα των ελλείψεων των δράσεων πρόληψης είναι το γεγονός ότι κάηκε μια παλιά αποθήκη πυρομαχικών που βρίσκονταν σε δασική έκταση, που περιείχε πολεμοφόδια του εμφυλίου πολέμου, με αποτέλεσμα οι εκρήξεις που σημειώθηκαν να προκαλέσουν ακόμη μεγαλύτερο πανικό αλλά και απροθυμία των πυροσβεστικών δυνάμεων να συνδράμουν στο σημείο.

Η έκταση της καταστροφής αλλά και τα προβλήματα ενημέρωσης και συντονισμού οδήγησαν και σε εσφαλμένες υποδείξεις και από τις αστυνομικές αρχές, που σε ορισμένες περιπτώσεις απαγόρευαν τη διέλευση από δρόμους που στην ουσία αποτελούσαν και τις μοναδικές διεξόδους διαφυγής των πανικόβλητων κατοίκων. Οι αντιδράσεις των κατοίκων επίσης δεν βοήθησαν ουσιαστικά στην κατάσβεση, είτε

λόγω του πανικού, είτε λόγω της απάθειας που και τα δύο είναι αποτέλεσμα της έλλειψης ενημέρωσης και προετοιμασίας του πληθυσμού για τέτοιου είδους συμβάντα. Επίσης, ο πανικός που δημιουργήθηκε και η έλλειψη κατευθυντηρίων γραμμών οδήγησε σε μεγάλο βαθμό και στο θάνατο των δεκάδων ανθρώπων. Αντίστοιχα, τα προβλήματα ακριβούς ενημέρωσης οδήγησαν και σε εσφαλμένες, όπως αποδείχτηκε, εντολές του κέντρου επιχειρήσεων για εκκενώσεις χωριών χωρίς ουσιαστικά αυτό να είναι αναγκαίο.

Άλλο πρόβλημα που παρατηρήθηκε ήταν η λήψη εντολών από μη αρμόδιους, οι οποίοι και κατεύθυναν της επιχειρήσεις κατά το δοκούν. Χαρακτηριστικά ο δήμαρχος Σκυλλούντος Σάκης Μπαλιούκος αναφέρει: *«Δυστυχώς τούτη τη φορά η πολιτεία δεν ήταν μπροστά. Όχι απλώς δεν ήταν μπροστά, αλλά την πολιτεία τη συνέλαβα να κάνει ρουσφέτια εκείνες τις μέρες. Δηλαδή, δεν είχε λόγο ο περιφερειάρχης, δεν είχε λόγο ο πυροσβέστης, δεν είχε λόγο –όταν λέω πυροσβέστης εννοώ υψηλόβαθμα στελέχη των σωμάτων αυτών- και είχε λόγο ο κομισάριος εδώ του κόμματος. Έβλεπα τον ταξιτζή από κάτω, που έπαιρνε κι έλεγε: «θέλουμε δυο βολές στα Καλυβάκια». Δεν τον πετύχαινε ο γαλονάς με τα 4-5 αστέρια, δεν τον πετύχαινα εγώ και τον πετύχαινε το κομματικό μέλος. Ήτανε τέτοιες συνθήκες. Σας λέω, εκεί επικρατούσαν συνθήκες «ο σώζων εαυτόν σωθήτω. Ξέρετε πώς επικοινωνήσα με τα αεροπλάνα; Με το τηλέφωνο. Είχα βρει το τηλέφωνο ενός Σπυρόπουλου –μάλιστα να τους σημειώσουμε τους ανθρώπους, θα τους ξεχάσουμε. Κάποιος, από κάπου μέσα στη φούρια, κάποιος μου έδωσε ένα κινητό, μου λέει: «είναι πιλότου». Ε, έπαιρνα τον πιλότο και του έλεγα: «θέλω μια ρίψη εδώ».». Περιστατικά σαν και αυτό επιβεβαιώνουν και τις απόψεις των επιστημόνων, περί της ανεπάρκειας διοίκησης από τις κεντρικές υπηρεσίες.*

6^ο Κεφάλαιο

Συμπεράσματα

(φωτό: Αναδάσωση στην Πάρνηθα. Σωτήρης Σκουλούδης, *Περιβάλλον* 21, τεύχος 18, 07-08/2007)

Η πιο συχνή, πιο έντονη και τελικά οφειλόμενη εν πολλοίς στον ανθρώπινο παράγοντα απειλή των φυσικών καταστροφών, μιας και η κλιματική αλλαγή διογκώνει τα ακραία καιρικά φαινόμενα, έχει ευαισθητοποιήσει περισσότερο τις τελευταίες δεκαετίες τις κοινωνίες και κατ' επέκταση τους θεσμικούς οργανισμούς σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διέβλεψε την ανάγκη υποστήριξης των κρατών-μελών της για τη διαχείριση των φυσικών καταστροφών από τη δεκαετία του 1980, οπότε και τέθηκαν τα θεμέλια για τη δημιουργία της κοινοτικής συνεργασίας για την πολιτική προστασία. Τα επόμενα χρόνια εγκαθιδρύθηκε το Πρόγραμμα Δράσης για την Πολιτική Προστασία (1997), με πρωταρχικό σκοπό τη διασφάλιση της προστασίας των ανθρώπων, του περιβάλλοντος και της ιδιοκτησίας σε περίπτωση φυσικών ή τεχνολογικών καταστροφών, μέσα σε ένα οργανωμένο πλαίσιο επικουρικότητας και αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών, υπό την σκέπη σε πολλές περιπτώσεις ενός ενιαίου μηχανισμού.

Ο Μηχανισμός αυτός δημιουργήθηκε το 2001 και μέσω αυτού οι χώρες αρχικά αξιοποιούν τον εξοπλισμό και τους διαθέσιμους πόρους για την αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών και εν συνεχεία μπορούν να λαμβάνουν βοήθεια από τις επιχειρησιακές δομές που έχουν δημιουργηθεί για αυτόν το σκοπό από την Ε.Ε. Βασική συνιστώσα των δομών αυτών είναι το κέντρο επιχειρήσεων που εδρεύει στις Βρυξέλλες, όπου λειτουργεί το Κέντρο Παρακολούθησης και Πληροφόρησης, στο οποίο λαμβάνονται όλες οι προειδοποιήσεις αλλά και οι αιτήσεις για βοήθεια.

Παράλληλα με την υλικοτεχνική υποδομή και τις ενισχύσεις ειδικών στελεχών που λαμβάνουν οι χώρες που αιτούνται βοήθεια, μια σειρά άλλων εργαλείων που προσφέρει ο Μηχανισμός μπορούν να αξιοποιηθούν από τα κράτη-μέλη. Τέτοια είναι η δορυφορική υποστήριξη, η παροχή γνώσης αντιμετώπισης των καταστροφών και σε επίπεδο οργάνωσης των δράσεων, ενώ στον τομέα της πρόληψης προωθούνται προτάσεις για έργα υποδομής και εκπαίδευσης των στελεχών που πλαισιώνουν την Πολιτική Προστασία σε κάθε κράτος-μέλος. Παράλληλα, εφαρμόζονται και μια σειρά άλλων εξειδικευμένων συμφωνιών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων για τους σκοπούς αυτούς, όπως είναι το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τις Πλημμύρες και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλληλεγγύης. Για το οικονομικό σκέλος υποστήριξης του Μηχανισμού, έχει εγκριθεί το Χρηματοδοτικό Εργαλείο (2007) μέσω του οποίου χορηγείται χρηματοδοτική στήριξη, τόσο ως συμβολή στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της αντιμετώπισης μειζόνων καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, όσο και ως συμβολή στην ενίσχυση των μέτρων πρόληψης και ετοιμότητας. Με νεώτερη απόφαση (2009) μέσω αυτού ενισχύονται και τρίτες χώρες εκτός Ε.Ε.

Ανάγκη για μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση

Αξιοποιώντας την πολυετή εμπειρία λειτουργίας του ευρωπαϊκού Μηχανισμού, εκπονούνται διαρκώς προτάσεις βελτίωσης της λειτουργίας του από μια σειρά οργανισμών και εμπειρογνομόνων, οι οποίες πολλές φορές υιοθετούνται και σε ευρωπαϊκά ψηφίσματα, εξελίσσοντας έτσι τις δομές αλλά και την ποιότητα λειτουργίας των δράσεων του Μηχανισμού. Οι πιο ολοκληρωμένες προτάσεις έγιναν το 2009 από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Ασφάλειας, που εξέδωσε τη Λευκή Βίβλο για την Πολιτική Προστασία, όπου τονίζεται ότι πέρα από τα εργαλεία και τα προγράμματα που έχουν καθιερωθεί, απαιτούνται δράσεις και σε άλλα σχετικά πεδία (πολιτικά, νομικά, τεχνικά, λειτουργικά), ώστε να ξεπεραστούν κάποια εμπόδια και

να εφαρμοστούν νέες τεχνολογίες για τους σκοπούς αυτούς. Από το σύνολο αυτών των προτάσεων, παρατηρούνται και τα τρωτά σημεία του Μηχανισμού.

Η Λευκή Βίβλος προτείνει μεταξύ άλλων την κοινή προσέγγιση και μεθοδολογία αντιμετώπισης των κινδύνων μεταξύ των κρατών –όπως και την εφαρμογή κοινών τεχνολογικών στάνταρντ-, την εξειδίκευση των ασκήσεων και των διεργασιών εκπαίδευσης και την εντατικοποίηση τους, καθώς και τη σύμπραξη του ιδιωτικού τομέα με τις δράσεις αυτές, ώστε να αυξηθεί η αποδοτικότητα χειρισμού τους. Τονίζεται ακόμη η ανάπτυξη των απαραίτητων δομών για την πιο πλήρη και αποδοτική κεντρική διακυβέρνηση, καθώς και η εντατικοποίηση της διεθνούς συνεργασίας ώστε να επιτυγχάνεται η ανταλλαγή γνώσης και η προώθηση νέων λύσεων. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η «Πρόταση Barnier», που περιλαμβάνει συγκεκριμένες προτάσεις που αφορούν στη λειτουργικότητα των θεσμών και στην ανάπτυξη των τεχνολογικών εφαρμογών, με έμφαση στις δράσεις πρόληψης και αποτροπής.

Πολλές από αυτές τις προτάσεις κωδικοποιούνται και επεκτείνονται στις γνωμοδοτήσεις ορισμένων Επιτροπών (Περιφερειακής Ανάπτυξης, Εξωτερικών Υποθέσεων και Ανάπτυξης), όπου μεταξύ άλλων επισημαίνεται η ανάγκη για την ανάπτυξη ενός συστήματος που θα περιλαμβάνει την καλύτερη και πιο ευέλικτη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων, την αποσαφήνιση ορισμένων «κενών» στον τρόπο λειτουργίας του Μηχανισμού, ενώ επαναλαμβάνεται κι εδώ η ανάγκη για ολοκληρωμένη προσέγγιση των χειρισμών. Πρωτεύουσας σημασίας θεωρείται και η ανάδειξη του προγράμματος μέσω μιας καλύτερης επικοινωνιακής στρατηγικής. Επίσης, ο ρόλος του στρατού, σύμφωνα με τις γνωμοδοτήσεις, θα μπορούσε να αναβαθμιστεί στο πλαίσιο των ανθρωπιστικών δράσεων.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το πρόσφατο σχετικό ψήφισμα (2011) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όπου επισημαίνεται η γενικά καλή λειτουργία του Μηχανισμού μέχρι τώρα, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι δεν θα πρέπει να ενισχυθούν οι δράσεις και οι δομές του, κυρίως στο επίπεδο συντονισμού και επιχειρησιακή ετοιμότητας. Όπως τονίζεται και στις υπόλοιπες προτάσεις, αυτό που προτείνεται είναι να περάσει ουσιαστικά η δράση για την αντιμετώπιση των καταστροφών σε μια νέα φάση και συγκεκριμένα σε μια ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή προσέγγιση για όλους τους κινδύνους, που θα αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των

κρίσεων σε όλα τα στάδια των κύκλων ζωής τους, συνδυάζοντας την πρόληψη καταστροφών την ετοιμότητα, την αντιμετώπιση και αποκατάσταση, στο ευρύ πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης. Τέλος, στο ψήφισμα επισημαίνεται η ανάγκη για μεγαλύτερη ευελιξία χρήσης και διάθεσης των πόρων, μέσω και του Ταμείου Αλληλεγγύης.

Αξίζει να αναφερθεί τέλος ότι αναπτύσσονται διάφορες εξωθεσμικές πρωτοβουλίες ενίσχυσης και βελτίωσης του Μηχανισμού, όπως είναι η διοργάνωση συγκεκριμένων συνεδρίων και εργαστηρίων από διάφορους φορείς αλλά και η σχεδίαση παράλληλων προγραμμάτων ανάπτυξης συνεργειών που στοχεύουν σε αυτή την κατεύθυνση.

Η Πολιτική Προστασία στην Ελλάδα

Στη χώρα μας όλες οι δράσεις πολιτικής προστασίας σχεδιάζονται, καθορίζονται και συντονίζονται από τη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, μια υπηρεσία που υπάγεται πλέον στο υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, πλην εκτάκτων περιπτώσεων στις οποίες συμμετέχει και το Διυπουργικό Συντονιστικό Σώμα που συστήνεται για τη διαχείριση κρίσεων που απορρέουν από μεγάλες καταστροφές.

Η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας είναι επιφορτισμένη με όλες τις αναγκαίες δράσεις που αφορούν τόσο στην πρόληψη και την αποτροπή των καταστροφών, όσο και στην αντιμετώπιση τους αλλά και στην ανακούφιση του πληθυσμού. Ουσιαστικά υπό την εποπτεία και το συντονισμό της λειτουργούν όλες οι υπηρεσίες του κράτους που μπορούν να αξιοποιηθούν σε περιπτώσεις καταστροφής, όπως η Αστυνομία, η Πυροσβεστική, το ΕΚΑΒ και μέσω αυτής καθορίζεται η επιχειρησιακή τους φιλοσοφία. Σημαντική είναι και η συνδρομή των εθελοντικών οργανώσεων που πλαισιώνουν αυτές τις δράσεις, με αποδεδειγμένη συνεισφορά τόσο στον τομέα της πρόληψης όσο και τη στιγμή της καταστροφής. Σε αυτό το πλαίσιο λειτουργεί και το Μητρώο Εθελοντικών Οργανώσεων, ενώ παράλληλα λειτουργούν αυτόνομα και πολλά εθελοντικά προγράμματα.

Η ΓΓΠΠ συνεργάζεται στενά με όλα τα αρμόδια υπουργεία τα οποία έχουν εκπονήσει σχέδια αντιμετώπισης καταστροφών, τα οποία βρίσκονται στη διάθεση της υπηρεσίας και ουσιαστικά αυτά ακολουθεί όταν παραστεί η ανάγκη. Το γενικό σχέδιο αντιμετώπισης των καταστροφών, στο οποίο ορίζονται και οι ρόλοι όλων των φορέων, έχει καθοριστεί βάσει υπουργικών αποφάσεων και έχει την επωνυμία

«Ξενοκράτης». Η ετοιμότητα και τα καταρτισμένα επιχειρησιακά σχέδια «δοκιμάζονται» συχνά σε ασκήσεις, εκ των οποίων ορισμένες από αυτές έχουν διευρωπαϊκό χαρακτήρα, οπότε και επιτυγχάνεται η διεθνής συνεργασία και ανταλλαγή τεχνογνωσίας μεταξύ των κρατών. Παράλληλα, σε περιπτώσεις κυρίως μεγάλων πυρκαγιών, σημαντική είναι η αρωγή που δέχεται η χώρα μας σε υλικοτεχνική υποδομή από άλλα κράτη όχι μόνο της Ε.Ε., αλλά και λοιπών χωρών που επιθυμούν να συνδράμουν.

Η έμφαση των δράσεων δίνεται, όπως είναι φυσικό, στην αντιπυρική προστασία, καθώς ο κίνδυνος των πυρκαγιών είναι ο μεγαλύτερος που αντιμετωπίζει η Ελλάδα όσον αφορά στις φυσικές καταστροφές, από άποψη συχνότητας και έντασης, με τους σεισμούς να ακολουθούν. Ειδικά μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές του 2007, παρατηρείται έντονη κινητικότητα στον τομέα της πρόληψης, καθώς έχουν εκπονηθεί μια σειρά σχεδίων ώστε να ελαχιστοποιείται η πιθανότητα πυρκαγιάς, τα οποία είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς –από τη ΔΕΗ και τους Δήμους μέχρι τις κατασκευάστριες εταιρείες δρόμων και τους διαχειριστές των χώρων ταφής απορριμμάτων. Προς αυτή την κατεύθυνση κινούνται και τα σχέδια αντιπυρικής προστασίας νέων προδιαγραφών που συνέταξε το Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

Βασικό εργαλείο της ΓΓΠΠ για την πρόληψη και αντιμετώπιση των πυρκαγιών είναι ο «Ημερήσιος Χάρτης Πρόβλεψης Κινδύνου Πυρκαγιάς», που αποτελεί το ημερήσιο δελτίο πρόβλεψης κινδύνου πυρκαγιών και έχει κύριο στόχο να ενημερώσει, τους εμπλεκόμενους φορείς για τις περιοχές που το επόμενο 24ωρο είναι μεγάλη η επικινδυνότητα εκδήλωσης πυρκαγιών. Αναλόγως των προβλέψεων του χάρτη λαμβάνονται και τα αντίστοιχα μέτρα. Τέλος, πρωτοβουλίες για την αποδοτικότερη διαχείριση των δασών και την εξάλειψη των πυρκαγιών λαμβάνονται παράλληλα κι από άλλους επιστημονικούς φορείς, όπως είναι το Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων.

Οι πυρκαγιές του 2007 στην Πελοπόννησο

Η έλλειψη σχεδιασμού και οργάνωσης, η κακή διοίκηση, η αλληλοεπικάλυψη των υπηρεσιών και η έμφαση στην καταστολή αντί για την πρόληψη είναι σύμφωνα με ειδικούς επιστήμονες οι βασικές αιτίες των καταστροφών της Πελοποννήσου,

επισημαίνοντας με αυτόν τον τρόπο την αλλαγή στρατηγικής που θα πρέπει να ακολουθηθεί από τη ΓΓΠΠ σχετικά με την αντιπυρική προστασία.

Τεράστιες αδυναμίες και αστοχίες στην επιχειρησιακή λειτουργία διέγνωσαν και οι πυροπαθείς της Ηλείας, από τις βασικές δράσεις αξιοποίησης των τοπικών υποδομών και των συστημάτων επικοινωνιών, μέχρι την αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών (Πυροσβεστική και Αστυνομία) στην καταστολή του φαινομένου αλλά και στη διαχείριση της κρίσης γενικότερα.

Η ΓΓΠΠ στους σχεδιασμούς της, όπως φαίνεται από τις κατευθύνσεις της, έχει λάβει υπόψη το παράδειγμα της Ηλείας κι έχουν γίνει ενέργειες διόρθωσης των λαθών – όπως είναι οι δράσεις πρόληψης στις οποίες πλέον δίνεται έμφαση, όμως, -όπως συμβαίνει πάντα στις περιπτώσεις φυσικών καταστροφών-, όλα θα κριθούν στο πεδίο τη στιγμή της κρίσης.

ΠΗΓΕΣ

Ξενόγλωσσες επιστημονικές εργασίες - Βιβλία

- Jason, Anderson, «*Climate Change and Natural Disasters: Scientific evidence of a possible relation between recent natural disasters and climate change*», DG Internal Policies Of The Union, Policy Department Economic and Scientific Policy, January 2006
- Michel Barnier, «*For a European civil protection force*»: europe aid, May 2006
- Dr. Peter, Billing, «*Coordinating the European response to disasters*», The European Community Civil Protection Mechanism, Civil Protection Unit, European Commission
- Niklas Bremberg, Malena Britz, «*EU Civil Protection and the New Security Role of the Union*», ECPR's 6th Pan-European International Relations Conference, Standing Group on International Relations, Turin, 12-15 September 2007
- Evangelia T. Flouri, Costas E. Synolakis, Nikos A. Kampanis and Catherine E. Chronaki, «*Risk Assessment Study based of the 365AD Earthquake to Drive a Civil Protection Exercise*»
- Debby Guha-Sapir, Femke Vos, Regina Belowwith Sylvain Ponserre, «*Annual Disaster Statistical Review 2010: The numbers and trends*», Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED), Université catholique de Louvain – Brussels, Belgium
- Dennis Keeley, «*Together in the face of disaster*», European Civil Protection
- «*Natural Disasters: Counting the Cost*», World Bank, Press release, March 2, 2004
- «*World Disasters Report*», International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 2011

- Stern Review: The Economics of Climate Change
- World Disaster Reports, IFRC (International Federation of the Red Cross and Red Crescent Societies), Oxford University Press, Oxford, 2003
- «*Applying Disaster Risk Reduction for Climate Change Adaptation*», Country Practices and Lessons United Nations International Strategy for Disaster Reduction secretariat (UNISDR), 22 September 2009
- «Reducing Disaster Risk: A Challenge for Development», United Nations Development Program (UNDP)
- Civil Protection and Crisis Management in the European Union, UK Parliament
- «Towards a Harmonized EU Civil Protection» (white paper), Civil Protection Working Group, EOS, November 2009
- «*Civil Protection in the EU and in South-Eastern Europe*» (External Report), Co-organized by: RACVIAC-Centre for Security Cooperation, Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Croatia and Technical Assistance Information Exchange Instrument (TAIEX), DG Enlargement, European Commission, 18 - 19 May 2011
- «*Future group: new ideas for a free and safe Europe*», Civil Protection, Portugal 2007
- «*Simulation exercises in the field of the Community Civil Protection Mechanism Official*», Journal of the European Union, 14.10.2008
- «*Reducing Disaster Risk: A Challenge For Development*», United Nations Development Programme Bureau for Crisis Prevention and Recovery, 2004
- «*The Structure, Role and Mandate of Civil Protection in Disaster Risk Reduction for South Eastern Europe*», South Eastern Europe Disaster Risk Mitigation and Adaptation Programme, World Bank and the United Nations International Strategy for Disaster Reduction Secretariat

- http://www.nap.edu/catalog.php?record_id=12575, «The National Academies Press at Disaster Risk Management in an Age of Climate Change: A Summary», Workshop of the Disasters Roundtable, April 3, 2008 Independent Evaluation Group, The World Bank, 2006
- http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/syr/ar4_syr.pdf, IPCC, Climate Change 2007

Peter van Oosterom, Sisi Zlatanova and Elfriede Fendel, «*Geo-information for Disaster Management*», The First International Symposium on Geo-information for Disaster Management, Delft, The Netherlands, March 21-23, 2005,

Maxx Dilley, Robert S. Chen, Uwe Deichmann, Arthur L. Lerner-Lam, Margaret Arnold, Jonathan Agwe, Piet Buys, Oddvar Kjekstad, Bradfield Lyon, Gregory Yetman, «*Natural Disaster Hotspots: A Global Risk Analysis*», Washington DC, 2005

- Mark Pelling, «*Natural Disasters and Development in a Globalizing World*», New York, 2003
- Otto Lerbinger, «*The Crisis Manager: Facing Risk and Responsibility*», Boston University, 1997
- George Haddow, Jane A. Bullock, and Kim Haddow, «*Global warming, natural hazards, and emergency management*», Boca Raton, 2009
- Marlene Bradford and Robert S. Carmichael, «*Notable Natural disasters*» Salem Press, 2007
- Smith Keith, «*Environmental hazards: assessing risk and reducing disaster*», 5th ed. Milton Park, Abingdon, Oxon ; New York, 2009
- Gierlach E., Belsher B.E., and Beutler L.E., «*Cross-Cultural Differences in Risk Perceptions of Disasters*», Risk Analysis, 2010

- Sara Pantuliano, Helen Young and David Alexander, «*Disasters*», Overseas Development Institute, 2011
- Erin P. Hughey and Heather M. Bell, «*A Model of Community Response: Institutional Structures and Effective Disaster Management*», Risk, Hazards & Crisis in Public Policy, 2008
- SpringerLink Historical Archives Earth and Environmental Sciences, «*Mitigation and adaptation strategies for global change*», 1996

E.L. Quarantelli, «*DISASTER PLANNING, EMERGENCY MANAGEMENT AND CIVIL PROTECTION: THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF ORGANIZED EFFORTS TO PLAN FOR AND TO RESPOND TO DISASTERS*», Disaster Research Center, University of Delaware

- Riccardo Casale & Claudio Margottini, «*Natural Disaster and Sustainable Development*», Springer New York, 2004
- «*Natural Hazards and Disaster Management*», Central Board of Secondary Education, Preet Vihar, Delhi, 2006

Ελληνικές Επιστημονικές Εργασίες και Συνέδρια

- Αντωνίου Κωνσταντίνος, Πρακτικά Ημερίδας για τη «*Διαχείριση Κρίσεων, Φυσικές Καταστροφές, Σεισμοί*», Κέντρο Εκτίμησης Φυσικών Κινδύνων και Προληπτικού Σχεδιασμού, ΕΜΠ, 2010
- Καϊλίδης Δ. - Καρανικόλα Π., «*Δασικές Πυρκαγιές 1900-2000*», Εκδόσεις Γιαχούδης - Γιαπούλη
- Καραμάνου Ασπασία, «*Πολιτική Προστασία της χώρας έναντι φυσικών καταστροφών κατά τη διάρκεια ειρηνικής περιόδου. Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Εθελοντικών Οργανώσεων*», Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Εφαρμοσμένων Μαθηματικών και Φυσικών Επιστημών, 2012

- Λέκκας Ευθύμιος, *«Πολιτικές Διαχείρισης Φυσικών Καταστροφών Ανά τον Κόσμο»*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος
- Μπαλούτσος Γιώργος, *«Ο κίνδυνος εκδήλωσης ακραίων φυσικών φαινομένων στη χώρα μας στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και μέτρα χαμηλού κόστους υλοποίησης, για το μετριασμό των επιπτώσεών τους»*, ΕΘΙΑΓΕ, 2011

Οδηγίες και επίσημες αναφορές της Ευρωπαϊκή Ένωσης και της Ελλάδας

- *«Η ΕΕ στρέφει την προσοχή της στην πολιτική προστασία. Αντιμετώπιση των καταστροφών-Ο συντονισμός της πολιτικής προστασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση»*, Official Journal of the European Union 2010 Call for proposals, Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος, Ευρωπαϊκή Επιτροπή
- Σχεδιασμός και δράσεις Πολιτικής Προστασίας για την αντιμετώπιση κινδύνων λόγω των δασικών πυρκαγιών, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Αριθ. Πρωτ. 1215 Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, Δ/ση Σχεδιασμού και Αντιμετώπισης Έκτακτων Αναγκών, Ελληνική Δημοκρατία, Αθήνα 22 - 2 – 2012
- Σχεδιασμός και δράσεις Πολιτικής Προστασίας για την αντιμετώπιση κινδύνων από την εκδήλωση σεισμικών φαινομένων, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Αριθμ. Πρωτ.: 2450, Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, Δ/ση Σχεδιασμού και Αντιμετώπισης Έκτακτων Αναγκών, Ελληνική Δημοκρατία, Αθήνα, 09 - 04 – 2012
- Elisabetta Gardini, *«Προς μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή αντίδραση στις καταστροφές: ο ρόλος της πολιτικής προστασίας και της ανθρωπιστικής βοήθειας»*, Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφάλειας των Τροφίμων, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
- Comision Implementing Decision of 8 July 2011, concerning the adoption of the annual work programme and financing decision for 2011 in the framework

of Council Decision 2007/162/EC, Euratom establishing a Civil Protection Financial Instrument, European Commission

- Council Decision of 8 November 2007 establishing a “Community Civil Protection Mechanism”
- Commission Decision of 20.11.2009 on the annual work programme for the actions to be financed in 2010 pursuant to Council Decision No 2007/162/EC, Euratom establishing a Civil Protection Financial Instrument
- Pilot project to step up cooperation between Member States on combating forest fires (2008/C 251/10), Commission
- Common Provisions applicable to action grants funded under the Civil Protection Financial Instrument, Council Decision, 5 March 2007
- Vade-mecum, directorate general environment, European commission, October 1999
- http://ec.europa.eu/echo/civil_protection/civil/index.html, European Commission: Humanitarian Aid and Civil Protection
- <http://www2.bitmedia.cc/referenzen/foerderprojekte/eva4cp-the-european-virtual-academy-for-civil-protection/>, The European Virtual Academy for Civil Protection

Διαδικτυακές Πηγές

- ISDR-International Strategy for Disaster Reduction:
http://www.adrc.asia/ISDR/isdr_overview.htm
- www.aidworkers.net
- www.vso.org.uk

- «*Journal of Geography & Natural Disasters*», <http://www.omicsgroup.org/>
- www.vso.nl
- www.reliefweb.int
- www.developmentex.com
- www.devnetjobs.org
- <http://www.gdacs.org/>
- <http://www.unisdr.org/>
- <http://www.iucnsl.org>
- <http://www.undp.org>
- <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20171304~menuPK:34457~pagePK:34370~piPK:34424~theSitePK:4607,00.html>
- <http://www.unisdr.org/2009/campaign/iddr-2009/2009-iddr.htm>
- <http://www.oasis-fp6.org/>
- <http://www.irdrinternational.org/>
- http://ec.europa.eu/echo/civil_protection/civil/prote/mechanism.htm
- http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/128003_en.htm
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:050E:0030:0037:EL:PDF>
- <http://euroalert.net/en/ueprogrammes.aspx?idp=578>
- <http://www.ncdc.noaa.gov/bams-state-of-the-climate/2010.php>
- <http://www.wunderground.com/>

- <http://www.dfid.gov.uk/>
- http://eeas.europa.eu/euromed/index_en.htm
- <http://www.floodsite.net/>
- http://ec.europa.eu/echo/civil_protection/civil/index.htm
- <http://www.egovmonitor.com/node/43499>
- <http://www.efta.int/eea/eu-programmes/civil-protection.aspx>
- <http://84.205.229.30/poseidon/>
- <http://www.unbrussels.org/agencies/unisdr.html>
- <http://www.cred.be/>
- <http://www.fire.uni-freiburg.de/programmes/un/idndr/idndr.html>
- <http://www.csln.info/en/news/urn:news:128A9AB>
- <http://safequake.eu/civil-protection-community-mechanism.php?do=monitoring-and-information-centre-mic>
- <http://eulux2007.eu/category/civil-defense-articles/>
- http://www.beta.undp.org/undp/en/home/ourwork/crisispreventionandrecovery/projects_initiatives/global_risk_identificationprogramme.html
- <http://www.civilprotection.net/index.phtml?id=251>
- http://ec.europa.eu/echo/civil_protection/civil/vademecum/el/2-el.html
- <http://www.disasternews.net/>
- <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTURBANDEV ELOPMENT/EXTDISMGMT/0,,menuPK:341021~pagePK:149018~piPK:149093~theSitePK:341015,00.html>

- <http://www.emdat.be/>
- http://www.projectarcix.com/#main_indexcontent_0_0
- <http://across.co.nz/WorldsWorstDisasters.html>
- <http://environment.nationalgeographic.com/environment/natural-disasters/>
- http://www.sciencedaily.com/news/earth_climate/natural_disasters/
- <http://naturaldisasters.com/>
- <http://www.grist.org/climate-change/2011-08-03-the-new-normal-billion-dollar-disasters>
- <http://www.naturaldisasterslist.org/natural-disasters-list/natural-disasters-list-the-different-types-of-natural-disasters>
- http://www.armageddononline.org/disasters_list.php
- <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/189&type=HTML, Questions and Answers on European Civil Protection Mechanism, 12/05/2010>
- http://www.economist.com/blogs/dailychart/2011/03/natural_disasters
- <http://www.earthtimes.org/climate/natural-disasters-linked-climate-change-un-climate-chief/861/>
- <http://www.gscp.gr/ggpp/site/home/ws.csp>

Άρθρα

- Παύλος Κωνσταντινίδης, «Σαθρό το σύστημα προστασίας-δασοπυρόσβεσης», Περιβάλλον 21, τεύχος 18
- Γαβριήλ Ξανθόπουλος, «Αναδιοργάνωση με βάση την επιστημονική γνώση», Περιβάλλον 21, τεύχος 18 (7-8/2007)

- Laura MacInnis, «*Natural disasters caused \$109 billion in economic damage last year*», Reuters, Geneva, 24/01/2011
- <http://www.dw.de/dw/article/0,,4598063,00.html>, More natural disasters due to climate change?

Ελληνική και διεθνής ειδησεογραφία από διάφορα ελληνικά και ξένα Μέσα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αποσπάσματα συνεντεύξεων εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης και πυρόπληκτων του Νομού Ηλείας⁵⁹.

Παναγιώτης Φλέσσας, αντιδήμαρχος Αρχαίας Ολυμπίας

(φωτό: Γραφείο Αντιδημάρχου Αρχαίας Ολυμπίας, Μαρίζα Κατσιώτη, 02/2008)

Τι συντέλεσε σε αυτό; Κανείς δεν έχει καταλήξει. Ούτε εγώ ως Παναγιώτης έχω καταλήξει. Είδαμε 176 μέτωπα εκείνη την ημέρα σε όλη την Ελλάδα από τη μια πλευρά, από την άλλη είδαμε φωτιές να ξεφυτρώνουν από παντού. Δηλαδή παλαιότερα ξέραμε ότι καιγόταν ένα μέτωπο και αντιμετωπίζαμε ένα άντε το πολύ δυο τρία μέτωπα. Βέβαια να μην τα λέμε τα πράγματα από τη μια πλευρά. Στον αντίποδα, έχουμε και λάθος χειρισμούς. Δηλαδή είχε μια φωτιά να υποθάλπει στα

⁵⁹Σ ωτήρης Σκουλούδης, Μάριος Μπουμπής, «Η Κάλυψη των Πυρκαγιών του Αυγούστου 2007 από τα ΜΜΕ», Μάθημα: Επικοινωνιακές Τεχνολογίες Ι, Π.Μ.Σ. Ψυχολογία και ΜΜΕ, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

τρία χιλιόμετρα έξω από την Αρχαία Ολυμπία από τις 7 το πρωί έως τη μία το μεσημέρι και δεν έγινε η παραμικρή κίνηση. Είδαμε επίσης να μην επιτάσσονται τα μηχανήματα των εργολάβων της περιοχής μας παρόλο που υπήρχε το σχέδιο Ξενοκράτης. Ενώ υπήρχε μεγάλος αριθμός οχημάτων, εργολάβων, δεν επιτάχτηκαν παρ' όλο που υπήρχε σχέδιο Ξενοκράτης. Είδαμε να μπαίνει φωτιά στην Ολυμπία μέσα από ένα χώρο που η μορφολογία του εδάφους αλλά και η δικιά μας εμπειρία έλεγε ότι με απλά πυροσβεστικά οχήματα δε θα έφτανε εκεί. Άρα έχουμε κάτι που εμένα πηγαίνει στο μυαλό μου ως κάτι πολύ οργανωμένο από τη μία και από την άλλη έχουμε και κάποια αμέλεια. Αυτό όσο αναφορά τις μέρες εκείνες.

Ερώτηση: Δηλαδή το σύστημα το εξειδικευμένο πυρόσβεσης της Ολυμπίας λέτε ότι δε λειτούργησε εκείνη τη μέρα;

Ναι, δηλαδή ρωτάτε που οφείλεται αυτό; Εγώ είμαι εδώ πέρα ως αντιδήμαρχος και εκπροσωπώ το Δήμο στην περιοχή μας υπάρχουν 3 καθεστώτα όσον αφορά τις ιδιοκτησίες. Ένα καθεστώς είναι ό,τι υπάγεται στο Δήμο, ένα άλλο είναι ό,τι υπάγεται στο Υπ. Πολιτισμού και ένα καθεστώς που υπάγεται στη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή. Εμείς δεν έχουμε καμία μα καμία αρμοδιότητα στα άλλα δύο. Ό,τι υπάρχει μέσα στο μουσείο και στους χώρους του γύρω εμείς δεν έχουμε καμία μα καμία αρμοδιότητα. Τώρα αν δούλεψε, γιατί δε δούλεψε ή γιατί δεν ήταν τοποθετημένο σωστά είναι αρμοδιότητα του Υπ. Πολιτισμού, δεν είναι δική μας. Ναι πρόκειται για τους χώρους που ανήκουν στο Υπ. Πολιτισμού όπως και ο Κρόνιος Λόφος και επειδή δεν έχουμε εμείς καμία αρμοδιότητα δεν πάμε να τεστάρουμε τα μηχανήματα αν δουλεύουν ή δε δουλεύουν, οπότε δε μπορώ να σας απαντήσω. Από συναδέλφους που δουλεύουν στο μουσείο έμαθα ότι δούλεψε. Από κάποιον άλλο άκουσα ότι λόγω πτώσης της τάσεως δε δούλεψαν οι γεννήτριες και δε μπορούσε να παράγει την απαραίτητη ισχύ ώστε να λειτουργήσει όλο το σύστημα πυρόσβεσης. Από κάποιους άλλους άκουσα επειδή εμείς δεν είχαμε ίδια αντίληψη γιατί δε μπορούσε να δούμε απέναντι τι γίνεται, άλλοι πάλι είπαν ότι λόγω των υψηλών θερμοκρασιών το σύστημα δε θα μπορούσε να κάνει τίποτα. Τώρα βέβαια εσείς πρέπει να βγάλετε συμπέρασμα με όλα αυτά που σας λέω. Τελικά δεν έχουμε καταλήξει σε κάποιο πόρισμα γιατί το σύστημα αυτό που είχε κοστίσει 2 δισ. δρχ. από ότι έχω ακούσει αν λειτούργησε όπως θα έπρεπε ή όχι.

Υπήρχαν πολλές φωτιές, η μία φωτιά έσμιγε και συναντούσε την άλλη, τα τοπικά διαμερίσματα έκαναν την προσπάθεια τους αλλά η φωτιά συνεχιζόταν. Την τρίτη μέρα που ήταν η σημαντικότερη, έπιασε φωτιά στο τοπικό διαμέρισμα όπως σας προανέφερα και έγινε ό,τι έγινε. Όλες αυτές τις μέρες η δημοτική αρχή ήταν παρούσα. Ο δήμαρχος και όλοι μας ήμασταν σε επικοινωνία, είχαμε δύο πυροσβεστικά του δήμου, ένα μικρό και ένα μεγάλο και τρέχαμε σε όλα τα μέτωπα της φωτιάς. Ο δήμος ήταν ανοικτός όλο το 24ωρο, το συντονιστικό ήταν εδώ αλλά από ένα σημείο και μετά είχε φύγει ο έλεγχος.

Ως προς τα Μ.Μ.Ε. τα θετικά ήταν ότι προβλήθηκε το γεγονός, η φωνή μας ακούστηκε πιο πάνω, θα μπορούσαμε να είχαμε θρηνήσει περισσότερα θύματα. Το άλλο θετικό ήταν ότι μετά τις φωτιές που χρειάστηκε να ανασυνταχθούμε ως δήμος και οι δημότες να στηριχθούν ψυχολογικά προβάλλοντας το θέμα τα ΜΜΕ είχε ως αποτέλεσμα να έρθει κάποια βοήθεια και αν δεν είχε δοθεί τόση έμφαση στο θέμα αυτό δε θα μας ήξερε κανένας. Τα αρνητικά της υπόθεσης είναι: Τα ΜΜΕ δεν έβαλαν το μαχαίρι στο κόκαλο για να αποδοθούν ευθύνες

Ερώτηση: Πυροσβεστική δύναμη υπήρχε;

Υπήρχε, αλλά πού να πρωτοπάει; Η έκταση ήταν μεγάλη. Το λάθος ήταν ότι δεν παρενέβη ο στρατός νωρίτερα, αφού οι διάφοροι φορείς, νομαρχία κλπ δεν είχαν στείλει μηχανήματα, μπουλντόζες, γκρέιτερ κλπ θα έπρεπε να χρησιμοποιηθεί ο στρατός νωρίτερα. Υπήρχε όμως ο κίνδυνος να υπάρξουν θύματα από φαντάρους και αν γινόταν αυτό θα το συζητούσαμε μέχρι σήμερα.

Ο στρατός όμως δεν αποτελείται μόνο από εφέδρους αλλά και από μόνιμους. Αρμοδιότητα του στρατού δεν είναι μόνο η εδαφική εξασφάλιση της ακεραιότητας της χώρας. Έπρεπε να είναι επί ποδός και μάχιμοι. Επικουρικά ο στρατός λειτούργησε και μάλιστα πολύ καλά όμως θα μπορούσε μέσα από μόνιμους σε συνδυασμό με τα οχήματα με τα οποία διαθέτει να συμβάλει περισσότερο στην πυρόσβεση. Δηλαδή για ποιο λόγο να περιμένουμε μια μπουλντόζα από τον χ,ψ ιδιώτη, εργολάβο αφού θα μπορούσαν να είχαν έρθει 2-3 μπουλντόζες από το Ναύπλιο. Ήρθαν 6-7 οχήματα του στρατού εδώ, αλλά μετά τις φωτιές.

Πρώτον ήταν λίγα τα άτομα, δεύτερον περίμεναν την πυροσβεστική και άλλους φορείς να δώσουν τη λύση και τρίτον η απειρία. Ίσως και τέταρτον η έλλειψη ενημέρωσης.

Δήμαρχος Σκιλλούντος, Σάκης Μπαλιούκος

(φωτό: Γραφείο Δημάρχου Σκιλλούντος, Μαρίζα Κατσιώτη, 02/2008)

Τα γεγονότα ήταν τόσο το ένα πάνω στ' άλλο και τόσο μεγάλοι οι κίνδυνοι που δεν είχαμε τη δυνατότητα να έχουμε και ενημέρωση, δεν είχαμε και κινητά γιατί τις πρώτες ώρες άδειασαν και επομένως τις επόμενες 10 μέρες δεν είχαμε καν ενημέρωση γιατί ήμαστε συνεχώς μέσα στο μέτωπο για να μπορέσουμε να σώσουμε ό,τι γλιτώσουμε.

Είναι βέβαια ο Ξενοκράτης, αλλά ο Ξενοκράτης για να υλοποιηθεί παιδιά πρέπει πρώτα απ' όλα να έχει την κρατική μηχανή μπροστά, να είναι ο μοχλός της υλοποίησής του, και βέβαια να είναι σε κάποια έκταση. Εδώ ήταν σε όλη την έκταση.

Τρεισήμισι ώρα λοιπόν, που έβαιναν όλα ομαλώς θυμάμαι εκείνη την Παρασκευή, κατεβαίνω να φύγω για να μαζέψουμε συνεργεία, να έχουμε και το βράδυ περιπολίες.

Γιατί πάνω στο δημοτικό συμβούλιο είχαμε κάνει κουβέντες και λέγαμε ότι αν συμβεί και πέσει ένα σπέρτο σε κάποιο σημείο της Ηλείας, η Ηλεία θα καεί όλη.

Φεύγω, γυρνάω πίσω, πάνω στο βουνό και παίρνω τηλέφωνο τους συνεργάτες να μαζέψουν όλους, τον πρόεδρο του χωριού εκεί πέρα, τους ντόπιους, ό,τι στοιχεία είχα, αμέσως την Πυροσβεστική, την Αστυνομία κλπ. Να ξέρουν ότι υπάρχει κίνδυνος εκεί πέρα. Την ώρα που τελειώνω το τηλέφωνο και πάω να το βάλω και απελευθερώνομαι, γιατί και η κάπνα και αυτά ..δεν μπορούσα, Βλέπω ξαφνικά όλη την Ηλεία μπροστά μου να καίγεται. Εκεί αντιλήφθηκα ότι πλέον δεν υπάρχει σωτηρία. Από κει και ύστερα, δεν είδα κρατικό μηχανισμό εγώ. Δεν είδα τίποτα, δε με πλησίασε τίποτα εκεί πέρα.

Είχαμε ένα πυροσβεστικό του δήμου, κάποια μηχανήματα χωματουργικά του δήμου, δύο άτομα προσωπικό, ήμουν εγώ, δύο αντιδήμαρχοι, μόνοι μας, ο πρόεδρος του χωριού. Οι υπόλοιποι... ξέρετε, εκείνες τις ώρες, δεν μπορείς να παίζεις και το ρόλο του συντονιστή. Διότι αν δεν υπάρχει κάποιος να σταματήσει τη φωτιά την ώρα που μπαίνει στα σπίτια μέσα, δεν μπορείς τώρα να ψάξεις να βρεις τον κόσμο, να δεις τι κάνει κτλ., πρέπει να είσαι εκεί. Κάποια στιγμή έριξα τα μάτια μου στο χωριό, είδα τις ταρατσες γεμάτες κόσμο, έτσι; Δεν είχαμε και τη μεγάλη συμμετοχή, ειδικά τις πρώτες ώρες, του κόσμου. Εκτιμώ, τώρα που τους ρωτάω, γιατί συμπεριφέρθηκαν έτσι, ήταν ότι αυτοί είχαν αμέσως ενημέρωση των θυμάτων που συνέβησαν δίπλα κι άρχισαν να παίρνουν αποστάσεις. Δηλαδή το επιχείρημά τους ήταν, εντάξει ρε παιδιά, θα καεί το σπίτι, θα καούν οι ελιές, θα τις φτιάξουμε, αλλά να καούμε κι εμείς δεν το βλέπουμε σωστό. Αυτή ήταν και η αιτιολόγηση που και τώρα μου δίνουν.

Και εκεί το βράδυ είχαμε μια ευκαιρία, αλλά απ' ότι με πληροφόρησαν, εμείς βλέπαμε απλώς ότι γίνονταν κάποιες εκρήξεις. Στην απορία μας, τι συμβαίνει, μας είπαν ότι επί εμφυλίου ήταν στρατόπεδο του ΕΑΜ. Και είχαν αποθηκευτεί προφανώς νάρκες, πυρομαχικά, τι πράγμα θα ήταν, και γινόταν χαλασμός... Αφού με έπαιρναν από τη Γορτυνία, φίλοι, πολίτες εκεί πέρα που έχουμε επαφή και με ρωτούσαν αν έχει εφευρεθεί νέο σύστημα κατάσβεσης, πυρόσβεσης.(γέλια). Αυτοί νόμιζαν ότι τουφεκάμε τη φωτιά. Τους λέω παιδιά, μην πλησιάζετε, γίνεται μάχη.

Σ. Σ.: Για τα πυρομαχικά εσείς γνωρίζατε εκεί πέρα ότι υπήρχανε;

Όχι, όχι, δεν το ξέραμε.

Σ. Σ.: Ήταν άγνωστο ότι εκεί υπήρχε ναρκοπέδιο.

Ναι, δεν είχαν καεί αυτά τα μέρη για να γνωρίζουμε, τώρα έχουν χαρτογραφηθεί και τα ξέρουμε πού είναι. Όχι, δεν ήξεραν ούτε καν οι... Απλά κάποιοι μεγάλης ηλικίας άνθρωποι μας λέγαν εκεί είναι του Καλαμάτα το κρησφύγετο. Ο Καλαμάτας ήταν ο επικεφαλής του ΕΑΜ στην περιοχή. Εκεί πλέον αναγκαστήκαμε να διώξουμε τα συνεργεία γιατί υπήρχε κίνδυνος. Μάλιστα εκείνη τη στιγμή που άρχισε αυτό, είχαμε και το πρώτο πυροσβεστικό. Ήρθε το πρώτο πυροσβεστικό, το οποίο κρύφτηκε, δεν ερχόταν σε εμάς, ενώ εμείς ήμαστε εκεί, αυτός δεν ήρθε. Κάποια στιγμή που έφυγα για να δω γύρω-γύρω τον οικισμό, γιατί η ορατότητα λόγω του καπνού δεν υπήρχε, κι έκανα ένα γύρο για να δω αν μπήκε η φωτιά από αλλού, και το βρήκα μπροστά μου, είχε πιάσει τα πλευρά της εκκλησίας. Και τους είπα, «είστε εδώ για ψυχολογικούς λόγους, να σας δει ο πολίτης να πλησιάσει». Αλλά τα παιδιά κλαίγανε. Είχανε μεσολαβήσει τα γεγονότα της Αρτέμιδας, που εγώ δεν είχα ενημέρωση. Κλαίγανε, τους διαβεβαίωσα ότι δεν υπάρχει λόγος, θα είμαι κι εγώ εκεί, ξέρω καλά την περιοχή, ξέρω τους δρόμους, απλά και μόνο για ψυχολογικούς λόγους δεν μπορεί η Πυροσβεστική να βρίσκεται πίσω απ' τον πολίτη. Πρέπει να είστε μπροστά, τους λέω, όπως και η δική μου θέση, παρ' όλους τους κινδύνους πρέπει να είναι μπροστά απ' αυτούς. Θα' ρθείτε εκεί, τους λέω. Τελικά ήρθαν τα παιδιά, πείστηκαν, αλλά θέλω να σας πω είχε καλμάρει. Από εκείνη την ώρα και μετά είχαν αρχίσει οι φήμες, καήκαν 1000, 1500, 2000, ξέρετε, όλα αυτά τα οποία γίνονται.

Ναι, ναι, βέβαια... Και τα σώματα ασφαλείας, κυρίως η Αστυνομία, βλέποντας το συνασπισμό αυτό έπαιρνε και μέτρα να μην υπάρχει επαφή με τις επάνω περιοχές που καιγόntonταν. Σταματούσαν την κυκλοφορία να μην πέσει όλος αυτός ο κόσμος εκεί και φρακάρουν και καούν, όπως έγινε από κει. Βέβαια αυτά, όσο μπορούσαμε εμείς τα καταγγέλλαμε, όχι τα καταγγέλλαμε, παίρναμε μέτρα. Δηλαδή κάποια στιγμή που πλησίαζε η φωτιά στα Αηδόνια, στην Κρέστενα, κατέβηκα από πάνω, άκουγα θόρυβο αεροπλάνου –ήταν ελικόπτερο τελικά, αλλά από την κάπνα δεν έβλεπα από εκεί που ήμουν- κατέβηκα να δω τι γίνεται στην πόλη και βρήκα τον τροχονόμο μπροστά στο τεχνικό Λύκειο και πίσω όλη η Κρέστενα. Και πάνω εμείς ήμαστε δέκα άτομα να

κρατήσουμε τη φωτιά να μην καεί η πόλη. Εκεί τον πήρα σπρώχνοντας αυτόν, τον πέταξα και ζήτησα τον κόσμο, περάστε μέσα τους λέω, δεν τους άφηνε να περάσουν εκεί.

Και εδώ είναι η ευθύνη άλλων, κι όχι των μέσων, έτσι; Όχι των μέσων. Όταν επικοινωνούσα εγώ τη Δευτέρα, από την Κυριακή το βράδυ, και τη Δευτέρα, με το κέντρο επιχειρήσεων, μου απαντούσαν: «τι περιμένεις ρε Δήμαρχε, σε μισή ώρα η Κρέστενα θα καεί, εκκένωσε την πόλη, θα σε βάλουμε μέσα». Με απειλούσανε εδώ. Είχα κατέβει να πάρω ενημέρωση, να δω τι γίνεται στα μέτωπα και μου απαντούσανε –αυτή η πληροφόρηση διαχεόταν και στα μέσα ενημέρωσης, και καλώς έκανε ο δημοσιογράφος που φώναζε: «στείλτε Σινούκ να σώσετε τον κόσμο», μη γνωρίζοντας την κατάσταση. Εγώ βέβαια, τους απαντούσα πολύ ψύχραιμα, τους έλεγα η Κρέστενα δεν καίγεται, ξεχάστε το. Δεν υπάρχει περίπτωση, δεν ανησυχώ, τους έλεγα, για την Κρέστενα. Αν θέλετε όμως να διευκολύνετε, δώστε μου δυο αεροπλάνα να κάνω μερικές ρίψεις, να κρατήσω τη φωτιά, γιατί πρέπει να ήταν 5-6 η ώρα που μου τα έλεγαν αυτά, να την κρατήσω γιατί το βράδυ πέφτει ο αέρας και μπορούν τα συνεργεία να δουλέψουνε καλύτερα και με μεγαλύτερη ασφάλεια... Προφανώς ήταν όλα χάλια και κυρίως, ήταν η κρατική μηχανή, έτσι; Εκεί είναι...

Τα σχέδια «Ξενοκράτης», παράλληλα σχέδια που μπορούν να αναπτυχθούν, να έχουν τη στήριξη της πολιτείας, πρέπει να είναι η πολιτεία μπροστά. Δυστυχώς τούτη τη φορά η πολιτεία δεν ήταν μπροστά. Όχι απλώς δεν ήταν μπροστά, αλλά την πολιτεία τη συνέλαβα να κάνει ρουσφέτια εκείνες τις μέρες. Δηλαδή, δεν είχε λόγο ο περιφερειάρχης, δεν είχε λόγο ο πυροσβέστης, δεν είχε λόγο –όταν λέω πυροσβέστης εννοώ υψηλόβαθμα στελέχη των σωμάτων αυτών- και είχε λόγο ο κομισάριος εδώ του κόμματος. Έβλεπα τον ταξιτζή από κάτω, που έπαιρνε κι έλεγε: «θέλουμε δυο βολές στα Καλυβάκια». Δεν τον πετύχαινε ο γαλονάς με τα 4-5 αστέρια, δεν τον πετύχαινα εγώ και τον πετύχαινε το κομματικό μέλος. Ήτανε τέτοιες συνθήκες. Σας λέω, εκεί επικρατούσαν συνθήκες «ο σώζων εαυτόν σωθήτω». Ξέρετε πώς επικοινωνήσα με τα αεροπλάνα; Με το τηλέφωνο. Είχα βρει το τηλέφωνο ενός Σπυρόπουλου –μάλιστα να τους σημειώσουμε τους ανθρώπους, θα τους ξεχάσουμε. Κάποιος, από κάπου μέσα στη φούρια, κάποιος μου έδωσε ένα κινητό, μου λέει: «είναι πιλότου». Ε, έπαιρνα τον πιλότο και του έλεγα: «θέλω μια ρίψη εδώ». Και κούναγα το καπέλο πού ήμουνα για να τη ρίξει ο άνθρωπος. Και κάποια στιγμή μου

φωνάζει: «δε βλέπω, τι κουνάς;», του λέω: «το καπέλο», «τι χρώμα έχει;», μου λέει, «μπλε». «Διώχ' το το μπλε και πάρε ένα άσπρο», μου λέει, γιατί δε φαινόταν από τον καπνό...Καταλαβαίνετε, τέτοιες συνθήκες πυρόσβεσης, παιδιά.

Όταν κατέβηκα την Παρασκευή το βράδυ απ' την Πλατιάνα –και σας λέω, ο λόγος που με κράταγε στην Πλατιάνα πιο πολύ, ήταν ότι ο πρόεδρος, ο οποίος έπρεπε να έχει το πρόσταγμα εκεί, αφού δεν υπήρχε κανένας του κρατικού μηχανισμού, ο άνθρωπος ήταν από έμφραγμα και δεν μπορούσα να τον εμπιστευθώ, όχι από θάρρος, το είχε και το έδειξε ο άνθρωπος, αλλά για λόγους υγείας, έτσι; Και ήμαστε υποχρεωμένοι να είμαστε εκεί πέρα. Κατεβαίνοντας το βράδυ κάτω, με ενημερώνουν στον εθνικό δρόμο, γιατί εκεί υπήρχαν μπλόκα της Αστυνομίας, δε μας αφήναν να περάσουμε, ότι θα κατέβει ο πρωθυπουργός...και ήταν το βράδυ που κάηκε ο Καϊάφας.

Στην παραλία δεν πήγαινε κανένας, γιατί το θεωρούσαν απίθανο να περάσει στον Καϊάφα. Δε φύλαγε κανένας. Όταν κατέβηκα εγώ κάτω και είδα ότι η φωτιά πήγαινε με μανία προς την παραλία, πήραμε τα συνεργεία και πήγαμε και την κόψαμε μπροστά. Μας εγκλώβισε, κάναμε ζώνη. Μας εγκλωβίζει την πρώτη και φύγαμε από τη θάλασσα. Ξαναμπαίνουμε μέσα, φτιάχνουμε δεύτερη ζώνη, μας ξαναεγκλωβίζει και φεύγουμε. Την τρίτη καταφέραμε γιατί την περιορίσαμε, την σβήσαμε εκεί. Θέλω να σας πω δηλαδή, ότι ήταν πολύ απλό στον Καϊάφα, που είναι ένας χώρος, ένα οικοσύστημα σπουδαίο για την περιοχή και σε ολόκληρη την Ελλάδα, έτσι; Μπορούσαν να έρθουν 50 άνθρωποι και να την έχουν σβήσει. Προφανώς, ο κρατικός μηχανισμός περί άλλων τύρβαζε.

Μιλήσατε για το σχέδιο Ξενοκράτης, το σχέδιο έχει προτεραιότητες. Πρώτα είναι η ανθρώπινη ζωή. Πρέπει να την διασφαλίσουμε. Εκεί λοιπόν, που ήταν η αστυνομία, που ήταν οι φορείς που έχουν την ευθύνη της ασφάλειας του πολίτη; Διότι αν διαπιστώσετε στο σημείο κάηκαν οι πολίτες, ελάχιστα μέτρα πιο πάνω, θα είναι 500m από δω, υπάρχει ο δρόμος και αντί η αστυνομία να είναι στημένη εκεί πέρα μπροστά από εκεί ήρθε η φωτιά και τους έκαψε και εγώ τους είδα τους ανθρώπους μέσα στη φωτιά. Ένα λάθος και δεν έχει μιλήσει κανείς γι' αυτό. Η αστυνομία λοιπόν θα έπρεπε να είναι εκεί και να οδηγεί τον πολίτη με ασφάλεια σε σημείο. Με ειδοποίησαν ότι και αυτοί έφυγαν και ήρθαν σε αυτή τη μεριά που δεν είχε φωτιά. Κι όμως δεν ήταν κανένας εκεί να κατευθύνει την καθηγήτρια και τους δύο δημότες που

κάηκαν αλλά και το πυροσβεστικό όχημα. Φανταστείτε τώρα το πυροσβεστικό όχημα δεν ήξερε ότι εκεί που θα πάει θα καεί, έμπαινε κατευθείαν στο φούρνο. Πάντως επειδή υπάρχουν τα σχετικά τμήματα, εγώ με τον δικό μου διοικητή, είχα άριστη συνεργασία.

Βεβαίως ο ρόλος της πολιτείας είναι ξεκάθαρος, διάφανος αλλά το αποτέλεσμα της εξαρτάται από την διάθεση των προσώπων, εμείς από τις πρώτες ώρες της πυρκαγιάς διαπιστώσαμε πως αν δεν στηριχτούμε στις δυνάμεις μας δεν κάνουμε τίποτα. Άρα λοιπόν πρέπει να βάλουμε πλάτη όλοι, δημότες, αρχές, φορείς και λοιποί και να σώσουμε ότι σώσαμε. Και σώσαμε τούτο και το δείχνουμε. Δεν είχαμε κανένα πυροσβεστικό, κανένα στρατό, κανέναν, σώσαμε όμως τούτο, είναι ορατό. Το ίδιο κάναμε και τώρα. Στηριχτήκαμε στα πόδια μας, συγκαλέσαμε το δημοτικό μας συμβούλιο, είπαμε κύριοι τέρμα τα πλακόστρωτα και αυτά, πρέπει να στηρίξουμε τους ανθρώπους που υπέστηκαν της ζημιές.

Θανάσης Κολιαδήμας (Αγρότης)

(φωτό: Κρέστενα Ηλείας, Μαρίζα Κατσιώτη, 02/2008)

Δεν έχει ξανά γίνει αυτό ποτέ. Λογικά εντάξει λες θα έρθουνε αεροπλάνα να την σβήσουνε, όταν όμως βλέπεις μια φωτιά να ξεκινάει στα 3 χλμ και σε μισή ώρα να έρχεται εδώ, τι να κάνεις; Δημιουργείται πανικός, αμέσως μαθεύτηκαν και τα θανατηφόρα εκεί πέρα με τους νεκρούς στην Αρτέμιδα και πάγωσε όλος ο κόσμος. Δεν μπορούσαμε να κάνουμε τίποτα. Υπήρξαν θύματα αμέσως. Αν παρέμεναν τα παιδιά μπορούσαν να γλιτώσουν πολλά πράγματα αλλά μέσα σε αυτή την αναταραχή πάγωσε όλος ο κόσμος. Και εκεί πέρα άντε να βρούμε διέξοδο ασφαλείας, από εκεί και πέρα λάθη από τους χειρισμούς και παρέλυσε και το κράτος.

Αυτό που λέμε σχέδιο Ξενοκράτης είναι θεωρητικό, δεν υπάρχει αυτό το πράγμα το είδαμε δηλαδή με τα ματιά μας. Δηλαδή πήγε ένα περιπολικό σε ένα χωριό και μας έλεγε εκκενώστε ...Η εκκένωση στον Ξενοκράτη δεν λέει να γίνει έτσι. Η εκκένωση θα γίνει οργανωμένα, δηλαδή θα τους έχουνε έτοιμο χώρο θα έχουνε ασφαλή διέξοδο, θα πήγαινε πρώτο το περιπολικό θα ακολουθούν τα αμάξια να πάει ο κόσμος με ασφάλεια στο τόπο που προβλέπεται ότι θα είναι σίγουρος. Το περιπολικό και το πυροσβεστικό μαζί κανονικά συνεργάζονται. Οι υπηρεσίες κάψανε τον κόσμο. Όταν

ξεκίνησε η φωτιά εγώ ήμουνα στη Ζαχάρω. Η φωτιά ξεκίνησε από το Παλαιοχώρι, είχε φτάσει από το σπίτι μου ένα χιλιόμετρο και σκέφτομαι τι να κάνω. Το πυροσβεστικό πανικοβλήθηκε, ρε παιδιά λέω εντάξει εκεί πηγαίνετε να σβήστε που καίγεται! Τα πυροσβεστικά αλλάζανε θέση, φεύγανε από εκεί και πηγαίνανε εκεί που έχει ενδιαφέρον μετά ξαναρχότανε...

Πανταζή Πανταζόπουλου (Πυρόπληκτη)

Εάν υπήρχε μια ειδοποίηση από τα ΜΜΕ, από μια κεντρική υπηρεσία, ότι εντάξει, υπάρχει ο φόβος αλλά να μην πανικοβαλλόμαστε, θα ήταν διαφορετικά. Δηλαδή αν μέναμε στο χωριό, στην εκκλησιά που υπάρχει σε ένα χώρο ανοιχτό γιατί όλοι εγκλωβίσθηκαν. Καταλαβαίνετε επάνω στο πανικό το τι γίνεται, δηλαδή τα πολλά τα θύματα οφείλονται σε αυτό, αν έμεναν και δεν μετακινιόντουσαν αλλά πήγαιναν στο χωριό μέσα, θα είχαμε λιγότερα ανθρώπινα θύματα.

Δημήτρης Κολιαδήμας (Αγρότης)

Προπαντός από όταν ανάλαβε η πυροσβεστική δεν έχει συντηρηθεί δρόμος του δασαρχείου ποτέ, αφού έχουν έρθει τώρα αυτοί οι δρόμοι στους δήμους. Οι δήμοι δεν πρόκειται να συντηρήσουν ποτέ αυτούς τους δρόμους είναι πολύ δύσκολο γιατί δεν υπάρχουν τα κονδύλια για να συντηρηθούν. Μένουν και αν είναι και μπορέσει και περάσει κάποιος αγρότης μοναχός του και έχει χωράφι στην απέναντι μεριά και το φτιάξει - μόνο έτσι μπορούν αν συντηρηθούν αυτοί οι δρόμοι.

Αντί ευχαριστιών

(φωτό: Μάκιστος Ηλείας, Σωτήρης Σκουλούδης, 02/2008)